



مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی



عمران
علیه السلام

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

۶

کتاب طبی انتزاعی

- مباحثی طب
- مفردات دارویی
- بیماریها
- غلظت شناسی
- معدن شناسی
- تاریخ پزشکی
- داروسازی و صنعت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتاب طبی انتزاعی

نویسنده:

جمعی از نویسندگان

ناشر چاپی:

مجهول (بی جا، بی نا)

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۱۶	کتاب طبى انتزاعى جلد ۶
۱۶	مشخصات کتاب
۱۶	امفردات پزشکى و داروى ايران
۱۶	فصل هفدهم گياهان داروئى که در طب سنتى به کار مى‌روند.
۱۶	اشاره
۱۷	مواد طبيعى و مواد آلى:
۱۸	سالم بودن و مؤثر بودن داروهای گیاهی:
۱۹	اداروهای سنتى با منشاء گیاهى
۱۹	قت (يونجه):
۱۹	مغز هسته زردآلو:
۲۰	همیشه بهار کوهى:
۲۰	خار مقدس:
۲۰	شاه‌پسند آبی:
۲۱	سيوس گندم:
۲۱	بابا آدم:
۲۲	علف گربه:
۲۲	بابونه:
۲۲	بابونه صحرائى:
۲۳	کاسنى:
۲۳	پاخرى:
۲۳	سنفیتون:
۲۴	تخم کدو:
۲۴	تخم خیار:

- ۲۴ شنبلیله:
- ۲۵ سیر و پیاز:
- ۲۵ جوتیانا:
- ۲۶ جینسینگ:
- ۲۷ شیرین بیان: [۲۱]
- ۲۷ سرخ ولیک:
- ۲۸ رازک:
- ۲۸ کند ناکوهی:
- ۲۹ زوفا:
- ۲۹ زیرفون (نمدار):
- ۲۹ انجدان رومی:
- ۲۹ همیشه بهار:
- ۳۰ آویشن کوهی یا مرزنگوش وحشی:
- ۳۰ جعفری:
- ۳۰ گل ساعتی:
- ۳۱ پودنه:
- ۳۱ سرخاب کولی:
- ۳۱ میوه گل سرخ:
- ۳۲ عشبه:
- ۳۲ سلنیوم:
- ۳۲ پولی گالا:
- ۳۳ سنا:
- ۳۳ تمبر هندی:
- ۳۳ ترخون:
- ۳۳ زردچوبه:
- ۳۳ علف خرس:

- سنبل الطيب: ۳۴
- کاهوی وحشی: ۳۴
- افسنیتین: ۳۴
- بومادران: ۳۵
- یوهمبین: ۳۵
- چشم خروس: ۳۵
- صمغ ارژن یا صمغ عربی: ۳۶
- چوبک: ۳۶
- اگیر ترکی: ۳۶
- فتفته: ۳۶
- پر سیاوش: ۳۶
- ترنجبین: ۳۶
- والک: ۳۷
- صبرزرد: ۳۷
- ریشه ختمی: ۳۷
- قدامه شهری: ۳۷
- تاج خروس: ۳۷
- هل قراب: ۳۸
- عاققرها: ۳۸
- مرگ ماهی: ۳۸
- تخم کرفس: ۳۸
- زردآوند طویل: ۳۸
- نخود الوند: ۳۸
- درمنه: ۳۹
- اسارون: ۳۹
- مارچوبه: ۳۹

- ۳۹ هلیون و بیخ هلیمون:
- ۳۹ کنجده سرخ و سفید یا انزروت:
- ۴۰ کتیرا:
- ۴۰ اکلیل الملک:
- ۴۰ تباشیر قلمی:
- ۴۰ زرشک:
- ۴۰ کندر:
- ۴۱ خردل:
- ۴۱ برگ هند ایران:
- ۴۱ تخم ابلیس:
- ۴۱ فرنجمشک:
- ۴۱ ریشه کبار:
- ۴۲ فلفل مویه:
- ۴۲ کافشه:
- ۴۲ زیره سیاه کرمانی:
- ۴۲ زنیان:
- ۴۲ چشم:
- ۴۲ فلوس:
- ۴۳ گل حلوا:
- ۴۳ قردمانا:
- ۴۳ چهار تخمه:
- ۴۳ برگ قیطان:
- ۴۳ دارچین:
- ۴۴ برگ ساذج:
- ۴۴ حنظل:
- ۴۴ تخم گرمک:

- ۴۴ بهار نارنج:
- ۴۴ سورنجان کرمانی:
- ۴۵ خاک مقل:
- ۴۵ مقل ازرق (گوگل):
- ۴۵ حب بلسان:
- ۴۵ عود بلسان:
- ۴۵ بیخ شوکران:
- ۴۵ مامیران:
- ۴۶ ملو غیه:
- ۴۶ سپستان:
- ۴۶ تخم گشنیز:
- ۴۶ شیرخشت:
- ۴۶ کیک و اش:
- ۴۷ حب السلاطین:
- ۴۷ زیره سبز:
- ۴۷ گل سرو:
- ۴۷ قرنباد:
- ۴۷ کرکم:
- ۴۷ زرمیاد:
- ۴۸ تخم کشوت:
- ۴۸ اصر مکی:
- ۴۸ کنگر دهری:
- ۴۸ تا پالقی:
- ۴۸ تخم تاتوره:
- ۴۸ تخم هویج:
- ۴۹ اسپرک: [۱۱۹]

- ۴۹ وشا:
- ۴۹ دورنج اقربی:
- ۴۹ خون سیاوش:
- ۴۹ شکر تیغال:
- ۵۰ گل گاوزبان:
- ۵۰ برگ گل گاوزبان:
- ۵۰ هل:
- ۵۰ برنگ کابلی:
- ۵۰ قرص کمر:
- ۵۱ سریش سفید:
- ۵۱ خاکشیر:
- ۵۱ قرنفل (میخک):
- ۵۱ باریجه:
- ۵۱ سکبینج:
- ۵۲ ریشه کفلس:
- ۵۲ بادیان سبز:
- ۵۲ گل سرنگون:
- ۵۲ شاهتره:
- ۵۳ بوقناق:
- ۵۳ بهمن بیج:
- ۵۳ جل جل:
- ۵۳ میوه زبان گنجشک:
- ۵۳ بذرالبنج:
- ۵۳ بادیان خطائی:
- ۵۴ عدس تلخ:
- ۵۴ رنگ کرمانی:

- ۵۴ راس هندسی:
- ۵۴ تخم نیلوفر:
- ۵۴ تربد:
- ۵۵ بیخ بنفشه:
- ۵۵ کالومبا:
- ۵۵ ابهل:
- ۵۵ تخم کاهو:
- ۵۵ بالنگو شهری:
- ۵۶ بالنگو شیرازی:
- ۵۶ خولنجان:
- ۵۶ اسطوخودوس:
- ۵۶ برگ حنا:
- ۵۶ شیرزاد:
- ۵۶ مچه:
- ۵۷ تخم شاهی:
- ۵۷ کشمش کولی:
- ۵۷ طوری (لیف):
- ۵۸ گل پنیرک (خبازی):
- ۵۸ پونه (فودنج):
- ۵۸ ریشه شاهتوت:
- ۵۸ تخم مورد:
- ۵۸ سیاه تخمه:
- ۵۸ گل نیلوفر:
- ۵۹ تخم ریحان:
- ۵۹ تخم شربتی:
- ۵۹ برگ زیتون:

- ٥٩ ثعلب:
- ٥٩ تخم اسفند:
- ٦٠ تخم شويد:
- ٦٠ آمله سفته:
- ٦٠ كاكنج:
- ٦٠ انيسون:
- ٦٠ كبابه چيني:
- ٦١ سقر سفيد:
- ٦١ بارهنگ:
- ٦١ اسفرزه:
- ٦١ بسفايح:
- ٦١ غاريقون:
- ٦٢ خرنوبان:
- ٦٢ گلنار فارسي:
- ٦٢ بهدانه:
- ٦٢ مازو:
- ٦٢ بلوط:
- ٦٣ تخم تريچه:
- ٦٣ ريوند چيني:
- ٦٣ گل ريواس:
- ٦٣ سماق:
- ٦٣ كرچك فرنگي:
- ٦٤ گل زرد:
- ٦٤ روناس:
- ٦٤ سداب:
- ٦٤ شكر سرخ

- ٦٤ تخم مرو:
- ٦٥ سندنل سفید:
- ٦٥ قستلخ:
- ٦٥ بلادر:
- ٦٥ خاکشیرین:
- ٦٥ چوب چین:
- ٦٦ تاجر یزی:
- ٦٦ تخم بادمجان:
- ٦٦ تخم اسفناج:
- ٦٦ توکلیجه:
- ٦٦ مرزنجوش:
- ٦٦ پاپیتال:
- ٦٧ کچوله:
- ٦٧ زرنب:
- ٦٧ بلبله:
- ٦٧ هلبله سیاه:
- ٦٧ مریم نخودی:
- ٦٧ کوشان شیرازی:
- ٦٨ برگ تیول:
- ٦٨ شقاقی:
- ٦٨ سندنلوس (صمغ کوبال):
- ٦٨ خارخاسک:
- ٦٨ کندش:
- ٦٩ مازریون:
- ٦٩ برمکیا:
- ٦٩ گل بنفشه:

- بوزیدان: ۶۹
- دهن باز دهن بسته: ۶۹
- آبشم: ۷۰
- کاکوتی: ۷۰
- عناب: ۷۰
- داروی سنتی با منشاء معدنی زاج سفید: ۷۰
- اشاره ۷۰
- سرمه [۲۳۹]: ۷۰
- گل ارمنی [۲۴۰]: ۷۱
- زرنیخ [۲۴۱]: ۷۱
- گج کاشان [۲۴۲]: ۷۱
- لاسرخ [۲۴۳]: ۷۱
- گل سرشور [۲۴۴]: ۷۱
- کربنات سرب [۲۴۵]: ۷۱
- مردارسنگ نقره‌ای [۲۴۶]: ۷۲
- شوره قلم [۲۴۷]: ۷۲
- گل داغستان [۲۴۸]: ۷۲
- شاف مامیتا: ۷۲
- گل مخدوم [۲۴۹]: ۷۲
- نمک قلیاب [۲۵۰]: ۷۳
- گوگرد زرد: ۷۳
- داروهای سنتی با منشاء حیوانی عدس الملک [۲۵۱]: ۷۳
- اشاره ۷۳
- شاخه مرجان [۲۵۲]: ۷۳
- حجر الیهود [۲۵۳]: ۷۳
- صدف [۲۵۴]: ۷۳

۷۴: موم زنبور عسل:

۷۴: پيله ابريشم [۲۵۵]:

۷۴: تخم لاک پشت [۲۵۶]:

۷۴: قره قروت [۲۵۷]:

۷۴: کوهان شتر [۲۵۸]:

۷۴: پادزهر [۲۵۹]:

۷۵: مایه بره [۲۶۰]:

۷۵: مومیائی [۲۶۱]:

۷۵: کف دریا:

۸۴: درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

مشخصات کتاب

نام کتاب: کتب طبی انتزاعی (فارسی)

نویسنده: جمعی از نویسندگان

موضوع: مبانی طب - مفردات دارویی - بیماریها - داروسازی و صنعت - غذا شناسی - معدن شناسی - تاریخ پزشکی

زبان: فارسی

تعداد جلد: ۸

نوبت چاپ: اول

ملاحظات: این عنوان کتاب تشکیل شده از مجموع بحث های گوناگون طبی که از لابلائی کتابهای دیگر توسط آقایان مجیدی نظامی و رحیمی ثابت استخراج و آماده شده و در این مجموعه قرار گرفته است .

[مفردات پزشکی و دارویی ایران]

فصل هفدهم گیاهان داروئی که در طب سنتی به کار می‌روند.

اشاره

کاربرد گیاهان داروئی از دیرباز در ایران و دیگر کشورها بین مردم رایج بوده و در زمانهای مختلف میزان مصرف گیاهان داروئی به مقتضای زمان دستخوش تغییرات زیادی می‌گردید. در سالهای اخیر، مردم ایران و همچنین سایر کشورهای جهان توجه خاصی به استفاده از گیاهان داروئی برای درمان به توسط خود نموده‌اند. این علاقه و توجه مردم نسبت به کاربرد گیاهان و مشتقات حاصل از آنها، سبب ایجاد تجارت پررونق گیاهان داروئی گردیده است.

طبق قوانین کشور جمهوری اسلامی ایران هر ماده‌ای که به‌عنوان دارو مورد استفاده قرار می‌گیرد باید دارای اثر درمانی مشخصی باشد و این اثر کاملاً اثبات شده باشد. گیاهان داروئی که مردم جهت درمان بیماریهای مختلف از آن استفاده می‌کنند، از این قاعده مستثنی نیستند و بنابراین آنچه که بر روی برچسب این دسته از داروها نوشته شده است، باید با حقیقت اثر دارو منطبق باشد.

باید اعتراف کرد که در مورد گیاهان داروئی مورد مصرف آمار دقیق، بررسیهای کلینیکی قابل‌اعتماد بجز موارد معدود جهت اثبات اثرات متناسبه وجود ندارد و از طرف دیگر، صنایع داروسازی نیز علاقه چندانی برای ارزشیابی اثرات این مواد ابزار نداشته‌اند. این نحوه برخورد صنایع داروسازی سبب گردیده است که تمام گیاهان داروئی که در گذشته مورد استفاده بوده‌اند، دیگر در داروخانه‌ها موجود نبوده و داروساز نظارتی بر آنها نداشته باشد. از این رو فروش داروهائی که

کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۰۵

به‌طور مشخص کاربردی ندارند، از نظر حرفه و مسئولیت داروساز جایز نیست، ولی چنین فرآورده‌های گیاهی هیچ‌گاه از نظر تولید و فروش متوقف نشده‌اند، بلکه تجارت آنها به دست افرادی که صلاحیت دخالت در امور داروئی را ندارند، افتاده است.

در خارج از ایران هنگامی که چنین موادی را در معرض فروش قرار می‌دهند، بر روی برچسب آنها هیچ‌گونه ادعایی در مورد تأثیر آن بر روی بیماری خاصی نمی‌نمایند و در صورتی که چنین گردد، این مواد جزو داروها به حساب می‌آید و تولید و عرضه آنها باید تحت شرایط خاصی باشد. فروشندگان این مواد از توصیه کردن آنها در مورد بیماری خاصی خودداری می‌نمایند، چون برخلاف قوانین داروئی است. معهدنا، اگر شخصی علاقه‌مند به داشتن اطلاعات اضافی در مورد اثرات درمانی گیاه یا داروی خاصی باشد، او را به کتابها و مقالاتی که در این زمینه وجود دارد، راهنمایی می‌نمایند. بعضی از این منابع اطلاعاتی در مورد مواد گیاهی یا داروهای طبیعی بوده و ممکن است درباره یک گیاه باشد و ممکن است در مورد طبقه‌بندی درمانی آنها و کاربرد آنها برای درمان بیماریهای خاص باشد و در چنین موردی قانون اجبار نموده است که اثرات چنین فرآورده‌ای باید کاملاً ثابت شده باشد و این امر سبب می‌گردد که مردم عادی خود مشاور درمانی و درمان‌کننده خود شده که از نظر سلامتی افراد یک جامعه ممکن است صحیح نباشد.

حداقل بعضی از داروها، منشاء طبیعی که بدین طریق به فروش رسیده و مورد استفاده‌اند دارای اثرات مشخص و مثبتی در معالجه بعضی از ناراحتیها می‌باشند. و اگر چنین چیزی صحیح است، چرا این امر در مورد تمامی گیاهان داروئی تعمیم داده نمی‌شود؟ جواب این سؤال در مخارج هنگفتی است که این بررسی‌ها خواهند داشت. یک کارخانه یا کارگاه تولید داروهای گیاهی بر طبق این نظریه باید مخارج هنگفتی سرمایه‌گذاری کند تا اثرات مثبت و منفی داروهای گیاهی را به‌طور دقیق و صحیح معلوم نماید. میزان تقریبی این مخارج متناوب بوده، ولی مبلغی در حدود ۵۰ میلیون دلار برای به اتمام رسانیدن یک دارو تخمین زده می‌شود. از طرف دیگر، به علت اینکه حفظ حقوق افراد ذینفع در مورد گیاهان داروئی نسبتاً مشکل است، بنابراین، تمایل زیادی به خرج و سرمایه‌گذاری در این زمینه نمی‌باشد. البته باعث تأسف است

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان داروئی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۰۶

که به خاطر موانع فوق اگر بعضی از گیاهان داروئی قدیم را با روشهای جدید مورد بررسی قرار دهند، امکان دارد که به توان از آنها ترکیب مفید جدیدی که دارای اثرات درمانی مهمی خواهند بود، به دست آورد.

مطلب دیگر که از نظر علمی، حرفه‌ای و اقتصادی باعث تأسف شده است این است که افراد شاید با استفاده از گیاهان و فروش آنها به‌وسیله افراد بی‌صلاحیت به بیمارانی که به امید بازیافتن سلامتی خود به آنها روی می‌آورند، نه تنها سبب بهبودی بیمار نمی‌گردند بلکه ممکن است سبب تشدید ناراحتی و خسارت جبران‌ناپذیری گردند. از این‌رو داروساز تحصیل کرده امروزی باید اطلاعات دقیق و صحیحی درباره داروهای گیاهی و ترکیبات و نحوه اثر و کاربرد آنها داشته تا از گمراه شدن مردم جلوگیری نموده و مانع ضایع شدن، جان و مال مردم گردد و با توجه به نیاز و اعتقاد مردم، سعی در راهنمایی آنها در کاربرد گیاهان داروئی نموده و از به کار بردن اصطلاحاتی نظیر «بی‌اثر بودن»، «قدیمی و بی‌مصرف» خودداری کرده و سعی نماید که اطلاعات صحیح و دقیق را در اختیار نیازمندان قرار دهد.

مواد طبیعی و مواد آلی:

قبل از اینکه این مواد به اصطلاح داروئی را به‌طور انفرادی مورد بحث قرار دهیم، باید به مقدمه کوتاهی درباره کاربرد غیر صحیح واژه مواد طبیعی و مواد آلی هنگامی که آنها را درباره بعضی از غذاها و ویتامین‌ها که افراد ذینفع آنها را منابع ارجح‌تر می‌دانند، اشاره‌ای کرد.

داروسازان به علت احاطه و آگاهی لازم بر علوم بیولوژی و بیوشیمی فوراً متوجه می‌شوند که فرقی میان آنها نیست به عبارت

دیگر، ویتامین ث حاصل از واکنشهای بیوسنتز طبیعی در میوه گل سرخ و ویتامین ث که در آزمایشگاه به طور مصنوعی ساخته شده، هردو کاملاً یکسان هستند.

بنابراین هنگامی که واژه مواد طبیعی به چنین مواد اتلاق شود، فقط نشانه منبع تولید بوده و هیچ گونه مزایا یا عیبی را شامل نمی‌گردد، همچنین، این بدان معنا نیست که خریدار مجبور به پرداخت ۲ تا ۳ برابر قیمت حقیقی برای چنین چیزی باشد. واژه مواد آلی را اغلب جهت مواد غذایی مخصوص برای حفظ

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۰۷
سلامتی به کار می‌برند، که آنها را تحت شرایط مخصوصی با استفاده از کودهای طبیعی حیوانی بدون استفاده از مواد حشره کش تولید نموده‌اند.

گیاهان قادر نیستند که مشخص نمایند آیا مواد مصرفی مانند ازت یا پتاسیم از منابع طبیعی یا معدنی بوده‌اند و قادر به مصرف این مواد به طور مساوی از هردو منبع می‌باشند. مسلم است که باقیمانده بعضی از مواد حشره کش در فرآورده‌ها ممکن است سبب ایجاد بیماری یا ناراحتی گردد، ولی قسمت اعظم این مواد را قبل از استفاده از مواد گیاهی می‌توان به خوبی از گیاه جدا نمود و امروزه میزان مجاز آنها در فرآورده‌ها به طور مشخص تعیین گردیده است. از طرف دیگر، افرادی که علاقه مند به خرید چنین محصولاتی هستند، هیچ گونه وسیله و آگاهی جهت تشخیص اینکه محصول مورد نظر آیا حقیقتاً به روش مخصوص کشت و برداشت و آماده شده، ندارند و فقط به قول فروشنده دلخوش بوده و بدین وسیله مبلغ زیادی را مجبور به پرداخت می‌باشند. از این رو ملاحظه می‌گردد که در حقیقت چنین واژه‌هایی گمراه کننده‌اند.

سالم بودن و مؤثر بودن داروهای گیاهی:

یک نکته دیگر در مورد داروها و فرآورده‌های گیاهی که باید مورد بررسی و توجه قرار گیرد این است که آیا چنین محصولاتی دارای ارزش درمانی می‌باشند و آیا در صورت مصرف به مقدار زیاد، اثر سمی دارند و چرا اینکه مردم در مصرف آنها اصرار دارند و حاضر به پرداخت مقدار قابل ملاحظه‌ای پول برای چنین فرآورده‌هایی هستند. بدیهی است در بسیاری از موارد نیز اثرات نفعی از مصرف داروهای گیاهی ملاحظه شده که آن را ممکن است به اثر پلاسیبو نسبت داد. چنین اثر درمانی معمولاً مستقل از اثر دارو بوده یا رابطه بسیار کمی با روش درمانی دارد. اثر پلاسیبو از طریق مکانیسم روانی انجام می‌گیرد.

مطالعات نشان داده است که بر حسب شرائط درمان پلاسیبو در حدود بیش از ۳۵ درصد بیماران مورد درمان دارای اثر بوده است. اثرات مفید درمانی معمولاً به صورت تغییر مثبت در طرز رفتار، احساس فردی، یا واکنش تحت تأثیر غدد داخلی یا سلسله اعصاب بروز می‌نماید. دیگر، حالت خوب شدن است بنابراین، اثر مثبت تا اندازه‌ای ممکن است حاصل

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۰۸
گردد. اعتماد به مواد گیاهی مصرف شده نیز اثر بسیار مهمی در بهبودی شخص دارد، انتخاب و کاربرد مواد گیاهی نیز اغلب سابقه طولانی خانوادگی و حتی قومی داشته و معمولاً افراد و یا دوستان محترم و سرشناس آن را توصیه می‌نمایند.

کاربرد فرآورده‌های گیاهی همچنین ممکن است سبب خطراتی گردد که مصرف کننده را باید از آن مطلع نمود. بعضی از فرآورده‌های گیاهی برای انسان ممکن است خطرناک باشند. این فرآورده‌ها ممکن است حاوی ترکیبات سرطانزا یا مواد سمی دیگر باشند. کاربرد خودسرانه چنین فرآورده‌هایی ممکن است سبب به تأخیر افتادن و طولانیتر شدن بیماری گردد و بیمار از

استفاده از روش و مواد درمانی صحیح محروم سازد. به علت عدم وجود یک سیستم کنترل و استاندارد دقیق در تهیه و تولید این فرآورده‌ها معمولاً کیفیت محصولات موجود در داخل بسته با نوشته روی آن مطابقت نمی‌نماید. حتی اگر این مواد به‌طور کمی مشخص گردند، استاندارد نمودن آنها از نظر مواد فعاله اغلب بسیار دشوار است و از این‌رو نتیجه تجزیه کامل فرآورده‌های گیاهی که برای مشخص نمودن مقدار مصرف دارو اهمیت زیادی دارد، اغلب در دسترس نیست.

بالاخره، فرآورده‌های گیاهی اغلب گران‌قیمت می‌باشند و مصرف مداوم آنها خرج زیادی را به همراه دارد، بدون اینکه نتیجه مثبت برای مصرف‌کننده داشته باشد. به‌رحال با تمام این دلایل، افراد باهوش از به‌کار بردن بیرویه داروهای گیاهی مانند هر ماده دارویی دیگر اجتناب می‌کنند.

در این مبحث، از مواد و فرآورده‌های گیاهی که در ایران وجود دارند و امروزه و در گذشته در طب سنتی به‌طور وسیعی مورد استفاده بوده‌اند، بحث خواهیم کرد. سعی خواهد شد که در مورد هر کدام از این گیاهان آخرین اطلاعات علمی و کاربرد صحیح و میزان بیزیانی و امکان استفاده از آنها را در درمان‌شناسی به نظر خوانندگان عزیز برسانیم.

مطالبی که در این مبحث ملاحظه خواهید فرمود، سعی شده است عاری از هرگونه تعصبی که برای نشان دادن اثر غیرواقعی یک ماده گیاهی است، باشد و بالاخره، باید اذعان کرد که کاربرد مواد گیاهی در طب سنتی و از نظر تاریخی در گذشته اهمیت داشته و امروزه به‌علت استفاده از مواد شیمیائی صنعتی تا اندازه‌ای کم شده است.

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۰۹

داروهای سنتی با منشاء گیاهی

قت (یونجه):

برگ‌ها و سرشاخه‌های گلدار و دانه‌های گیاه یونجه (مدیکاگو - ساتیوا) [۱] (از خانواده لگومینوزها) به‌صورت دم‌کرده به‌عنوان محرک به‌کار می‌رود. گیاه معروفیت خاصی جهت رفع ناراحتی‌های آرتريت و افزایش اشتها دارد و از این‌رو مصرف آن جهت افزایش وزن و فربه شدن توصیه شده است.

مغز هسته زردآلو:

مغز انواع مختلف هسته زردآلو (پرونوس آرمینانا) [۲] (از خانواده روزاسه) را به‌عنوان منبع طبیعی آمیگدالین و لاتریل به‌مقدار ۳ درصد می‌باشد. لاتریل و آمیگدالین کاملاً مشابه یکدیگر نمی‌باشند، لاتریل (-) مانند لونتیریل - بتا - گلوکوروئوزید است، ولی به‌علت اینکه مغز هسته زردآلو را به‌عنوان یک عامل ضد سرطان به‌کار می‌برند و ماده اصلی آن آمیگدالین است، بنابراین، این دو نام را می‌توان به‌جای یکدیگر به‌کار برد.

در سالهای اخیر، جنگالهای عاطفی و سیاسی بزرگی بر سر موثر بودن لاتریل به‌عنوان یک داروی ضد سرطان، بخصوص در بیماران که سرطان در آنها پیشرفت زیادی داشته، بروز نموده است. مکانیسم توصیه شده در مورد نحوه اثر این دارو شامل آزاد کردن اختصاصی سیانور یا ماده سمی حاوی سیانور در سلولهای سرطانی، بدون اینکه بر روی سلولهای عادی اثر داشته باشد، است، ولی این مکانیسم هنوز به اثبات نرسیده است به نظر مرکز مبارزه با سرطان امریکا نیز دلتالی در دست نیست که

لاتریل اثر مفیدی در بیماران سرطانی داشته باشد.

با وجود همه اینها هنوز هم این دارو را به‌عنوان درمان سرطان به خاطر آرزوی انسانی برای درمان بیماری غیرقابل علاج آن را به کار می‌برند.

باید توجه داشت که استفاده از مغز هسته زردآلو کاری است خطرناک چون، علاوه بر آمیگدالین، امولسین موجود در آن که یک آنزیم هیدرولیزکننده گلوکزید و آزادکننده سیانور است، ممکن

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۱۰

است باعث مسمومیت شدید گردد و تاکنون موارد متعدد مرگ در اثر مصرف مغز هسته زردآلو گزارش گردیده است. گرچه ممکن است با حرارت دادن امولسین را غیرفعال نمود، ولی از بین بردن کامل آن عملاً مقدور نیست و حتی اگر بتوان به‌طور کامل امولسین را بی‌اثر نمود مصرف‌کنندگان آگاهی ندارند که از مصرف ترکیبات امولسین‌دار دیگر مانند بادام، باید خودداری نمایند. بعلاوه آزمایشاتی که اخیراً بر روی حیوانات کوچک انجام شده، نشان داده است که آمیگدالین به تنهایی بدون اثر آنزیم بتاگلوکزیداز خارجی نیز قادر به مسمومیت با سیانور می‌باشد.

به علت اینکه اثر درمانی این فراورده مشکوک بوده و احتمال ایجاد خطر آن بسیار زیاد است، کاربرد مغز هسته زردآلو به‌عنوان یک داروی ضدسرطان باید منع گردد.

همیشه بهار کوهی:

عصاره الکلی یا تتور همیشه بهار کوهی که از سرشاخه‌های گلدار آرنیکا موتنانا [۳] (از خانواده کمپوزیته) به دست می‌آید، به‌عنوان یک ماده ضدتحریکی در درمان خراشیدگی، کوفتگی‌ها و رگ‌به‌رگ شدن به کار می‌رود.

عصاره این گیاه همچنین به مقدار کم جهت درمان تورم لوزه‌ها و به‌صورت غرغره، دهان‌شو در گلودردها به کار می‌رود. این گیاه حاوی ترکیبات ضد میکروب است، ولی کاربرد موضعی آن مربوط به وجود دو ایزومردی هیدرو الکل‌های آرنی دیول و فارادیول که خاصیت تحریکی دارند می‌باشد. عصاره همیشه بهار کوهی در صورت خورده شدن سمی است.

خار مقدس:

بخش‌های هوایی خشک شده سینکوس بندیکتوس [۴] (از خانواده

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۱۱

کمپوزیته) که حاوی سنیسین که یک دی‌ترین لاکتونی تلخ‌مزه است، به‌علت تلخی آن را به‌عنوان یک تونیک تلخ‌اشتهاآور و در درمان نفخ و سوء هاضمه به کار می‌برند. در قدیم از این گیاه به‌عنوان داروی درمان‌کننده بیماری‌های کبدی و کیسه صفرا به فراوانی استفاده می‌شده، ولی تاکنون هیچ‌گونه دلیل علمی برای کاربرد درمانی این گیاه ارائه نگردیده است.

شاه‌پسند آبی:

عبارت است از سرشاخه‌های خشک شده وربنا هستاتاتا [۵] (از خانواده وربناسه) می‌باشد. این گیاه دارای طعم تلخ بوده و به‌عنوان داروی معرق، قاعده‌آور، خلط‌آور، مقوی و آرامبخش به کار می‌رود. ماده اصلی آن گلوکزیدوربنالین است که

خاصیت پاراسمپاتومی متیک ضعیف دارد.

در صورتی که مقدار زیادی از این گیاه مصرف شود، حالت تهوع ایجاد می‌گردد.

سبوس گندم:

عبارت است از پوسته زبر خارجی گندم تریتیکوم آستیوم [۶] (از خانواده گرامینه) است. سبوس گندم اهمیت زیادی در تغذیه انسان به علت حاوی بودن مقدار قابل ملاحظه الیاف موردنیاز رژیم غذایی دارد. این ماده پس از مصرف توسط حیوانات غیرنشخوارکننده پس از عبور از معده و روده‌ها بدون تغییر به ناحیه راست روده و مقعد میرسد.

تجزیه‌های شیمیائی نشان داده است که ۷ ر ۲۶ درصد از الیاف موجود در رژیم غذایی انسان از سبوس گندم است، در حالی که لوبیای پخته ۲۷ ر ۷ درصد، هویج پخته شده ۷۰ ر ۳ درصد و هلو ۲۸ ر ۲ درصد الیاف دارد.

اطلاعات زیادی براساس مطالعات اپیدمیولوژی، کلینیکی و تجربی نشان داده است که اختلافات مختلفی که در دستگاه گوارش ممکن است به وجود آید، رابطه بسیار نزدیکی با کمبود الیاف در رژیم غذایی دارد.

کتاب طبى انتزاعى (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۱۲

عوارضی که در پی کمبود مصرف الیاف تولید می‌شود شامل یبوست، آماده نمودن کولون و مقعد برای ایجاد تومورهای سرطانی و حتی رابطه غیرمستقیمی با ناراحتیهائی مانند اختلالات قلبی و عروقی و بیماریهای کیسه صفرا می‌باشد. اثرات مفیدی که در اثر مصرف مقدار کافی سبوس گندم با سایر الیاف و رژیم غذایی نه تنها به علت قدرت جذب رطوبت و نگهداری آب در آنهاست، بلکه دارای قدرت جذب مواد مختلفی از جمله اسیدهای صفراوی را می‌باشد. این قابلیت جذب اسیدهای صفراوی به طور مستقیم در جذب و متابولیسم کلسترول اهمیت دارد.

ارزش درمانی سبوس گندم (الیاف موجود در مواد غذایی) کاملاً بدهی است حداقل در درمان بعضی از ناراحتیهای گوارشی مانند یبوست، بواسیر به خوبی روشن است. حتی امروزه در درمان ناراحتیهائی مانند زخم کولون از سبوس استفاده می‌شود، ولی استفاده از مقدار زیادی سبوس گندم جهت پیشگیری از بیماریهای گوارشی، قلبی و عروقی به نظر صحیح نیست. امروزه، متخصصین عقیده دارند که سبوس گندم با دیگر منابع حاوی الیاف به مقدار کافی باید در رژیم غذایی وارد گردند. به طوری که ۱۰ گرم از الیاف در روز توصیه شده است که به صورت ۲ تا ۴ قاشق چایخوری از سبوس گندم تأمین می‌شود.

بابا آدم:

عبارت از ریشه‌های خشک شده سال اول گیاه آرکتیوم لاپا [۷] (از خانواده کمپوزیته) می‌باشد. این ریشه‌ها فاقد ماده موثره‌ای که دارای اثر فیزیولوژیک است، می‌باشد، ولی در طب سنتی مصرف زیادی دارد. آن را به عنوان مدر، ضدالتهاب، معرق، کمک در وضع حمل و در معالجه نقرس و سفلیس به کار می‌برند. محصولات تهیه شده از ریشه این گیاه جهت تحریک رشد مو و ناراحتیهای پوستی مانند شوره سر و پسوریازیس به کار می‌رود. تاکنون هیچ گونه دلیل علمی این خواص را اثبات ننموده

کتاب طبى انتزاعى (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۱۳

است. در سالهای اخیر ریشه‌های بابا آدم را به صورت چای گیاهی نیز به کار می‌برند.

علف گربه:

عبارت از برگ و سرشاخه‌های گلدار گیاه نپتاکاتاریا [۸] (از خانواده لابیّه) می‌باشد. امروزه، این گیاه به‌عنوان یک چای معطر و مطبوع به فراوانی مصرف می‌شود. در سالهای اخیر شایع شده است که دود کردن علف گربه به تنهایی یا همراه با تنباکو سبب ایجاد حالت خوشی می‌گردد.

و این حالت روانی معمولاً فوق‌العاده خفیف بوده و گاهی مصرف‌کنندگان خود متوجه آن نیز نمی‌گردند و از این رو به علت اثر مشکوک نباید آن را جدی گرفت.

بابونه:

عبارت است از سرشاخه‌های گلدار گیاه ماتریکا ریا کامومیل [۹] (از خانواده کمپوزیته) می‌باشد که به نام ماتریکاریا نیز معروف است گیاه مشابه دیگر این گونه به نام بابونه رومی (آنتیمیس نویلیس) [۱۰] است که از نظر ترکیبات شیمیایی و کاربرد یکسان است. بابونه را به فراوانی در نقاط مختلف دنیا، بخصوص در اروپا کشت می‌نمایند، در طب سنتی به‌عنوان بادشکن، ضد اسپاسم و ضد تورم به کار می‌برند. اغلب، این گیاه را به‌صورت دم‌کردن به کار می‌برند، ولی عصاره محصولات حاوی اسانس آن را نیز به کار می‌برند. بابونه در اروپا به علت مصرف فراوان و کاربرد وسیعی که دارد، ممکن است آن را به نام جنسینگ اروپا نامید.

دسته‌ای از مردم باید در مصرف بابونه احتیاط زیاد به عمل آورند.

چای تهیه شده از گل‌های بابونه که حاوی مقدار زیادی دانه‌های گرده است، سبب ایجاد حساسیت‌های شدید جلدی، آنافیلاکسی و دیگر حالات آلرژی در افرادی که نسبت به گل‌های پیرتر، رگ و ید و غیره حساسند، شده است. در حقیقت افرادی که نسبت به گیاهان خانواده کمپوزیته

کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۱۴

حساسیت دارند، باید از مصرف بابونه و دیگر فرآورده‌های گیاهی مربوط به این خانواده خودداری نمایند.

گیاه بابونه به علت اهمیت و مصرفی که امروزه پیدا کرده، مورد بررسی وسیع علمی از نظر گیاهشناسی، کشاورزی، شیمیایی و فارماکولوژی قرار گرفته است. نتیجه این بررسیها به‌طور بسیار موثق اثر ضد تورمی بابونه را تأیید می‌کند و این اثر مربوط به ترکیبات موجود در گیاه (یا در طی آماده کردن) از اسانسهای فرار بخصوص کامازولین و (-)-آلفا بیس آبولول می‌باشد. وجود ترکیباتی مانند فلاونوئیدها و کومارین‌ها در بابونه نیز در اثر ضد اسپاسم آن موثر است. سایر اثرات دارو ممکن است مربوط به مواد فوق و یا دیگر ترکیبات ناشناخته موجود در گیاه باشد.

متاسفانه دم‌کرده تهیه شده از گل بابونه تنها حاوی ۱۰ تا ۱۵ درصد اسانس فرار موجود در گیاه است و مواد تشکیل‌دهنده اسانس فرار است که اثر ضد تورمی دارد. عصاره تام گیاه یا فرآورده‌های حاوی اسانس فرار مسلماً دارای اثر قویتری می‌باشد. علیرغم کم بودن غلظت مواد محلول در چربی در دم‌کرده حاصل از بابونه صاحب‌نظران عقیده دارند، در صورتی که دم‌کرده این گیاه به مدت طولانی مصرف گردد، به علت تجمع دارو اثر مفیدی از آن حاصل می‌گردد.

بابونه صحرائی:

عبارت از ریشه و میوه‌های خشک شده گیاه آنجلیکا آرخانگلیکا [۱۱] (از خانواده چتریان) می‌باشد که حاوی در حدود ۵ ر. درصد اسانس فرار است و به‌عنوان یک عامل محرک معطر، تونیک در فرآورده‌های ریوی، بادشکن، معرق، مدر، قاعده‌آور و در معالجه رماتیسم به کار می‌رفته است. اثرات متنوع این دارو را می‌توان مربوط به وجود اسانس فرار در آن دانست. تاکنون هیچ‌گونه ترکیب شیمیایی موثر و اثر فارماکولوژیک معینی برای بابونه صحرائی به ثبوت نرسیده و ادعاهای اثر درمانی این کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۱۵ گیاه مشکوک به نظر می‌رسد.

کاسنی:

عبارت است از ریزوم و ریشه‌های خشک شده گیاه شیکوریوم - ایتنی بوس [۱۲] (از خانواده کمپوزیته) است و آن را به فراوانی جهت تلخ کردن و رنگ به قهوه می‌افزایند. در قدیم کاسنی را به‌عنوان مدر، ملین، تونیک جهت درمان سنگ کیسه صفرا، اختلالات کار کبد و سوءهاضمه به کار می‌برده‌اند. کاسنی دارای سزگونی‌ترین لا-کتون‌های تلخ‌مزه به نام لاکتوسین و لا-کتوکوپیکرین و همچنین شیکورین (که یک گلوکزید کومارینی است)، مالتول (یک پیرون ساده) و تاراگراستین (یک تری‌ترین) می‌باشد. کاسنی ارزش درمانی شناخته شده‌ای ندارد، ولی مالتول موجود در آن که در مالت بو داده و تعداد دیگری از گیاهان وجود دارد، دارای قدرت افزایش‌دهنده شیرینی ساکارز می‌باشد.

پاخری:

عبارت از سرشاخه‌های گلدار و یا برگهای گیاه توسیلا گوفارفارا [۱۳] (از خانواده کمپوزیته) می‌باشد. جالب است که ابتدا گل‌های گیاه باز می‌شوند و پس از این که گل‌ها شروع به پژمرده شدن نمودند، برگ‌های پهن آن ظاهر می‌شوند. هر دو قسمت گیاه حاوی مقدار قابل ملاحظه‌ای مواد موسیلاژی است که سبب شده است آن را به‌عنوان نرم‌کننده، خلط‌آور بخصوص در معالجه سرفه به کار می‌رود. مطالعاتی که جدیداً بر روی این گیاه انجام شد، نشان داده است که گل‌های جوان خاصیت سرطانزایی داشته و سبب ایجاد سارکومای سیستم آندوتلیال و سلول‌های کبدی در صورت خوراندن آن به موش می‌گردد. ماده سرطانزا عبارت از یک آلکالوئید گروه پیرولیزیدین به نام سن کیر کین می‌باشد. گرچه این آلکالوئید در گل‌های پاخری نشان داده

کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۱۶ شده است، ولی به نظر می‌رسد که در برگ‌های این گیاه همانند گونه‌های مشابه آن مانند سنسیو کیرکائی نیز وجود دارد. از این رو استفاده از برگ و گل این گیاه به‌عنوان یک داروی سنتی کار درستی نیست.

سنفیتون:

سنفیتون یا سمفیتوم افسینال [۱۴] (از خانواده بوراژیناسه) یکی از داروهای گیاهی بسیار قدیمی است که جهت درمان زخم معده و اثنی عشر و در زخم‌های خارجی به‌صورت موضعی و از راه داخلی به کار می‌رود.

اثر درمانی برگ، ریزم و ریشه این گیاه مربوط به وجود آلائنتوئین آن بوده که مقدار آن از ۶ ر. تا یک درصد از قسمتهای زیرزمینی و به مقدار کم در برگ گیاه وجود دارد. بعضی از نمونه‌های گیاهی که مورد بررسی قرار گرفته‌اند حاوی تعدادی از آلكالوئیدهای پیرولیزیدین می‌باشند که اثر سمی بسیار شدیدی بر روی کبد دارند. یکی از این آلكالوئیدها لازيو کارپین است که قادر به تولید سرطان کبد در جوندگان که رژیم غذایی آنها حاوی ۵۰ قسمت در میلیون آلكالوئید است، می‌باشد. مطالعات بیشتر بر روی حیوانات جونده نشان داد که غذایی که حاوی ۵ ر. درصد برگ گیاه است، سبب ایجاد تومورهای بدخیم کبد و مثانه شده است.

براساس این مطالعات نباید این گیاه را به‌عنوان یک داروی گیاهی بی‌ضرر به کار برد و در حقیقت، کاربرد آن دارای اثرات نامطلوبی است.

تخم کدو:

تخم انواع کدو (خانواده کوکور بیتاسه) بخصوص نوع کدو تنبل کوکور بیتاپو [۱۵] و کدوی حلوائی و کدوی چینی به فراوانی به‌عنوان ضد کرم تینا به‌طور موثری به کار می‌رود. به‌طور معمولی محلولی از ۶۰ گرم تخم کدو تهیه می‌شود که به دفعات مورد استفاده قرار می‌گیرد، معهدا، بعضی از صاحب‌نظران میزان مصرف دارو را در حدود ۶۰۰ گرم می‌دانند.

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۱۷

در تخم کدو یک اسید امینه غیر معمول، ۳- آمینو-۳- کربوکسی پیرولیدین (کوکور بیتین) وجود دارد که ماده موثره تخم کدو را تشکیل می‌دهد. برای حصول نتیجه مطلوب به‌عنوان ضد کرم تینا مقدار زیادی از تخم کدو را باید به کار برد. علت آن به خاطر کم بودن مقدار کوکور بیتین موجود در تخم کدو و حتی فقدان آن در تعداد زیادی از نمونه‌ها است و بدین دلیل گزارشاتی در مورد بی‌اثر بودن تخم کدو و بر روی کرم تینا داده شده است. تاکنون گزارشی مربوط به اثر سمی و عوارض ثانویه در از مصرف این دارو منتشر نشده است.

تخم خیار:

تخم انواع خیار (خانواده کوکور بیتاسه) بیضی شکل به طول ۱۲ میلیمتر و عرض ۵ میلیمتر دارای نوک تیز و مغز چرب شیرین مزه است. تخم خیار به‌عنوان مغذی، نرم‌کننده و اغلب همراه با سایر داروهای گیاهی به‌طور توأم تجویز می‌گردد. دمکرده تخم خیار را در درمان تب حصبه به کار می‌برند.

شنبلیله:

عبارت از دانه‌های خشک شده (تریگونولافوئوم گراکوم) [۱۶] (از خانواده لگومینوزها) می‌باشد. شنبلیله خاصیت کم‌کنندگی قند خون را دارد و بعلاوه، به‌عنوان نرم‌کننده، محافظ و در درمان سوء هاضمه و به‌صورت دمکرده در درمان افزایش ترشحات قاعدگی به کار می‌رود. دانه‌های شنبلیله حاوی تری گونلین و هیدرو کلوئیدهای موسیلاژی است، گرچه دانه‌های شنبلیله رسما به‌عنوان ضد دیابت شناخته نشده، ولی در طب سنتی به فراوانی بدین منظور به کار می‌رود. در استعمال خارجی به‌عنوان نرم‌کننده موضعی در دامپزشکی به کار می‌رود.

اطلاعات زیادی از طب سنتی و شواهد قلیل علمی نشانه این است

کتاب طبى انتزاعى (فارسى) (مفردات پزشکى و گیاهان داروى ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۱۸

که مصرف مقدار زیادى از سیر، آلیوم ساتیوم [۱۷] یا پیاز، آلیوم- سپا [۱۸] (از خانواده لیلیاسه) سبب فعالیت‌های فیزیولوژیکی گوناگونى می‌گردند که عبارتند از: تحریک تولید صفرا، کم‌کننده قند خون و چربى خون، پائین آورنده فشار خون، تسریع در خوب شدن زخم و درمان سرماخوردگی می‌باشد. مطالعات جدید در افراد انسانی تحت کنترل نشان داده است که افرادى که تحت رژیم غذائى عارى از سیر و پیاز هستند و یا رژیم غذائى آنها حاوى مقدار کمى از این مواد است (کمتر از ۱۰ گرم سیر و ۲۰۰ گرم پیاز در هفته)، داراى مقدار بالاترى ترى- گلیسیریدها و بتالیپوپروتئین در سرم خون از افرادى که رژیم غذائى آنها بیش از ۶۰۰ گرم پیاز و ۵۰ گرم سیر در هفته است، می‌باشند.

بررسیهای شیمیائی نشان داده‌اند که سیر حاوى ترکیبات قوى ضد میکروبی است. این مواد به نام آلی‌سین موسوم بوده و عبارت از دی‌آلیل- دی‌سولفید- اکسید گوگرد است. متأسفانه این ماده مسئول بوى نامطبوع سیر است و در مجاور آب و هوا به سرعت تجزیه شده و بدل به دی‌آلیل دی‌سولفید و دیگر مشتقات دی‌سولفیدی بودار می‌گردد.

اخیراً، موفق به جدا کردن پروستاگلاندین که در اثر تزریق داراى خاصیت پائین آورنده فشار خون است، از پیاز شده‌اند و این اولین گزارش درباره وجود پروستاگلاندین در گیاهان عالی است و ممکن است بدین طریق بتوان موفق به درک مکانیسم اثر این دسته از گیاهان داروئى گردید.

تحقیقات جدید (۱۹۸۴) نشان داده است که یکی از ترکیبات کم‌کننده قند خون موجود در پیاز دی‌فنیل‌آمین می‌باشد.

مسئله بررسی‌های علمى دقیقتر لازم است تا بتوان به‌درستی درباره خواص متعدد درمانى که به این گیاهان نسبت می‌دهند، اظهار نظر قطعى نمود و البته جدا کردن پروستاگلاندین از پیاز این نظریه را تقویت نموده و ارزش و اهمیت درمانى این دو گیاه طبى را به‌خوبى نشان می‌دهد.

بررسیهای انجام شده توسط مولف کتاب حاضر نشان داده است که عصاره آبکی سیر قادر به از بین بردن خاصیت سرطانزائى سلولهای

کتاب طبى انتزاعى (فارسى) (مفردات پزشکى و گیاهان داروى ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۱۹

فعال سرطانى می‌باشد.

KH. Zarrin and Y: Aynehchi

Destruction of Carcinogenicity of Tumor Cells Treated With extract of Garlic (Allium

) sativum and Allicin. J. Tumor Res ۴, ۱۵- ۵۵) ۹۶۹۱

جوشانده تخم پیاز با شکر و روغن را به‌عنوان مسهل در تبهای حصبه‌ای به کار می‌برند.

جوتیانا یا ژانسیان عبارت از ریزم و ریشه‌های خشک شده گیاه ژانسیان لوتئا [۱۹] (از خانواده ژانسیاناسه) که بومی کوهستانهای نواحى شرقى ایران می‌باشد. این گیاه داروئى از زمانهای بسیار قدیم در ایران به کار می‌رفته و در حال حاضر نیز

به‌عنوان تونیک تلخ‌مزه در سوء هاضمه و بی‌اشتهایی به کار می‌رود. ژانسیان اعلاء که عبارت از ژانسیان زرد و قهوه‌ای یا نارنجی است حاوی ۰۲ ر ۰ ژانسیویپکین که یک گلوکوزید تلخ‌مزه است، می‌باشد. در اثر خشک شدن تدریجی ریشه‌ها به علت هیدرولیز ژانسیویپکین به وسیله آنزیمهای گیاه رنگ قرمز قهوه‌ای حاصل شده و این محصول از نظر داروئی ارزش کمتری دارد.

جینسینگ:

جینسینگ عبارت از ریشه‌های گیاه پاناکس کوئینکوئی فولیوس ۲۰] و پاناکس پرودو جینسینگ از خانواده آریلیاسه می‌باشد. گیاه اول بومی جنگلهای ناحیه شرق آمریکا و کانادا و دومی بومی جنگلهای کوهستانی آسیای شرقی است. معمولاً ریشه‌های گیاه ۳ تا ۶ ساله را پس از جمع آوری به دقت تمیز و خشک می‌نمایند. به علت اهمیت اقتصادی و کاربرد وسیعی که جینسینگ امروزه پیدا کرده، کشت این گیاه به فراوانی در کره، ژاپن، روسیه و آمریکا انجام می‌گیرد.

جینسینگ حاوی مخلوط غامضی از ساپونین‌های تری تریپنوییدی

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۲۰

است. این گلوکوزیدها را به سه دسته تقسیم می‌کنند: پاناکسوسیدها، جینسنوزیدها و چیکوستوساپونین‌ها. یک یا تعدادی از این گلوکوزیدها به نظر می‌رسد که مسئول اثرات فیزیولوژیکی دارو باشند.

جینسینگ داروی بسیار مهمی در طب چین به‌شمار می‌رود و برای آن خواص تونیک، محرک، مدر و بادشکن قائل هستند. گزارش شده است که جینسینگ سبب کاهش قند خون و بر روی متابولیسم عمومی بدن سلسله اعصاب مرکزی و ترشحات غدد داخلی اثرات نیکویی دارد.

جینسینگ را در طب سنتی شرق جهت درمان کم‌خونی، مرض قند، بیخوابی، ناراحتی‌های عصبی، سوء‌هاضمه بخصوص در ناتوانیهای جنسی به کار می‌برند. اخیراً مصرف جینسینگ در کشورهای غربی به‌طور سریعی افزایش یافته و فرآورده‌های حاصل از این گیاه به فراوانی در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفته است، به‌طوری که آمار نشان داده در آمریکا در حدود ۵ تا ۶ میلیون نفر از این گیاه استفاده می‌کنند.

از نظر فارماکولوژی، جینسینگ را به‌عنوان یک ماده تطبیق‌دهنده می‌شناسند، چون مطالعات انجام شده بر روی حیوانات نشان داده است که این دارو سبب می‌شود که بدن خود را در برابر فشارهای روحی تطبیق دهد و سبب تنظیم و تصحیح فعالیت‌های غدد فوق کلیوی و تیروئید گردد. اگر چنین اثراتی درست باشد، باید بسیار دقیق باشد و به نظر می‌رسد که مسئول آن گلوکزیدهای پاناکسوسید موجود در ریشه‌های گیاه است. جینسینگ همچنین به فراوانی به‌عنوان یک عامل ضد ناتوانیهای جنسی نیز مصرف شده است.

این دارو را به صورت پودر، عصاره و چای تا حد ۱۵ گرم از ریشه در روز به کار می‌برند، ولی مقدار مصرف متوسط آن ۳ گرم است.

به علت گرانی قیمت جینسینگ و فرآورده‌های حاصل از آن و عدم وجود یک سیستم کنترل موثره موجود در آن، مطالعات انجام شده نشان داده است که مقدار گلوکزیدهای پاناکسوسید موجود در انواع فرآورده‌ها جینسینگ بسیار متغیر

است و در حقیقت ۶۰ درصد نمونه‌های آزمایش شده را می‌توان «بی‌ارزش» و ۲۵ درصد آنها به کلی فاقد جینسینگ بوده‌اند. شاید موضوعی که ممکن است بیشتر سبب ناراحتی گردد این است که بررسی‌های اولیه انجام شده نشان داده است که مصرف غیر صحیح جینسینگ سبب ایجاد اختلالاتی در افرادی که آن را مصرف می‌نمایند، کتب طبّی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۲۱ شده است. مصرف مدت طولانی این دارو سبب افزایش فشار خون، تحریکات عصبی و بیخوابی در تعدادی افراد و در گروه دیگر اثرات عکس یعنی کاهش فشار خون، خمودگی بوده است. این نتایج متضاد ممکن است به علت مصرف فراورده‌هایی که حاوی مقادیر متفاوتی از گلوکزیدهای فعال هستند، باشد. به‌طور کلی، عوارضی که در اثر مصرف بیرویه جینسینگ حاصل می‌گردد، به نظر می‌رسد که تقلیدی از حالت مسمومیت با کورتیکو-استروئیدها باشد و مکانیزم اثر آن مشابه استروئیدها از طریق غدد فوق کلیه یا غده هیپوفیز می‌باشد. گرچه اثرات این دارو هرگز به‌طور کامل منفی نبوده و همچنین کاملاً قابل پیش‌بینی نمی‌باشد، از این‌رو، از مصرف طولانی مقدار زیاد دارو باید اجتناب کرد. بعلاوه، در مطالعات انجام شده هیچ‌گونه دلیلی برای اثر تقویتی دارو در مواد ناتوانیهای جنسی یافت نشده است.

شیرین بیان: [۲۱]

مصرف شیرین بیان سابقه تاریخی ریشه‌داری در طب سنتی برای درمان‌های گوناگونی دارد. بعضی از این کاربردها سبب شده است که امروزه از عصاره شیرین بیان در فرآورده‌های دارویی جهت درمان سرفه و سرماخوردگی استفاده شود. سایر کاربردها با دلایل علمی همراه بوده و استفاده از شیرین بیان را در درمان بعضی از حالات تورمی، زخم معده تأیید می‌نماید. شیرین بیان کاملاً از گیاه انیس و سایر گیاهان انتول‌دار که طعمی مشابه آن دارند، متمایز است. در طب سنتی ایران شیرین بیان را در درمان سرفه و ناراحتی‌های ریوی، سوءهاضمه شدید که در اثر مصرف میوه‌جات حاصل شده است، به کار می‌برند. همچنین ادعا شده است که شیرین بیان در ناتوانیهای جنسی نیز موثر است. کتب طبّی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۲۲

سرخ ولیک:

عبارت از میوه و سرشاخه‌های کراتاگوس مونوژی‌نا [۲۲] و دیگر گونه‌های وابسته به آن (از خانواده روزاسه) می‌باشد. این گیاه از دیرباز در طب سنتی مورد استفاده بوده است. امروزه عصاره تهیه شده از گلها یا پودر میوه‌های این گیاه را به فراوانی در اروپا و ایران به کار می‌برند. فرآورده‌های حاصل از این گیاه شروع اثرشان آهسته بوده و بر روی قلب یا سیستم جریان خون اثر کرده و در نتیجه، باعث اتساع عروق و بخصوص شریانهای قلبی شده و تا اندازه‌ای نیز سبب پائین آمدن فشار خون می‌گردد. این دارو را جهت پیشگیری در آنژین صدری به کار می‌برند. ادعای مشابهت اثر دارو با ترکیبات دیژیتال یا سایر داروهای تقویت کننده قلب صحیح نیست. سمیت در اثر مصرف سرخ ولیک تاکنون دیده نشده و ممکن است عوارضی در صورت مصرف مقدار زیاد دارو به وجود آید.

سرخ ولیک فاقد گلوکزیدهای مقوی قلب و آلكالوئید می باشد.

این دارو حاوی تعدادی ساپونین بوده که آگلیکون آنها از دسته اسیدهای تری تریپنی می باشند و بعلاوه، حاوی مقدار قابل ملاحظه ای گلوکزیدهای فلاونی است. به نظر می رسد که عامل موثر این دارو گلوکزیدهای فلاونی موجود در آن باشند. به علت اهمیت این دارو از نظر خاصیت کم کنندگی فشارخون و کاربرد آن در پیشگیری آئزین صدی توصیه می شود که مصرف آن تحت نظر پزشک صورت گیرد.

رازک:

عبارت از گلهای خشک شده گیاه هومولوس لپولوس [۲۳] (از خانواده موراسه) است که حاوی کرکهای غده ای فراوانی است.

این کرکها را به نام لپولین می نامند و حاوی قسمت اعظم ترکیبات تلخ موجود در دارو است. منشاء اصلی گیاه رازک از ایران و در تبریز بوده، ولی امروزه به فراوانی در اغلب کشورهای اروپائی، امریکا کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۲۳ و استرالیا کشت می گردد. جمع آوری محصول در فصل پاییز پس از رشد کامل گلها انجام شده و محصول به دست آمده را سپس به دقت خشک و بسته بندی می نمایند.

مهمترین مواد متشکله رازک عبارت است از اسانس فرار (۱ ر ۰ تا ۱ درصد) و یک فراکسیون رزینی (۳۰ درصد) که طعم مشخص و مزه دارو مربوط به آن است. بتامیرسن (۳۰ تا ۵۰ درصد)، هومولن (۱۵- تا ۲۵ درصد) استرهای میرسنول، لینالول و تعداد زیادی از ترکیبات عوامل تشکیل دهنده اسانس رازک می باشند. مشتقات فلورو گلوکوسینول ثابت مانند هومولون و لپولون در فراکسیون رزینی رازک وجود دارند. این ترکیبات در اثر ایزومریزه شدن سبب به وجود آمدن موادی می گردند که دارای طعم تلخ و خاصیت ضد باکتری می باشند. از زمانهای بسیار قدیم متوجه شده بودند که جمع کنندگان رازک خیلی سریعتر از دیگر افراد در آنها حالت خستگی ظاهر می شود و از این رو این دارو را به عنوان یک داروی مسکن به کار برده اند. ماده موثره ای که مسؤل این خاصیت است، به نظر می رسد که ترکیبات تلخ اسیدی مانند هومولون و لپولون یا ترکیبات تغییر یافته آنها باشد، اما اثر این مواد متغیر بوده و تحت تاثیر نور و هوا ممکن است فرق کند. همچنین خاصیت مسکن بودن رازک در انواع گوناگون آن نیز ممکن است به مقدار زیاد تفاوت نماید.

علیرغم نبودن دلائل علمی کافی دائر بر اثر تسکین رازک بر روی سیستم اعصاب مرکزی در انسان، عصاره رازک به فراوانی برای این منظور به کار می رود. همچنین رازک را به عنوان یک گیاه روان گردان «قانونی» به کار می برند، چون رازک از نظر خانواده گیاهی بسیار نزدیک به حشیش است و معتقدند که مصرف آن به صورت سیگار سبب ایجاد حالت افوریا می گردد. البته باید توجه داشت مصرف رازک بدین منظور به مدت طولانی سبب ایجاد عوارض نامطلوبی مانند گیجی، مسمومیت و یرقان می گردد.

کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۲۴

کند ناکوهی:

عبارت از سرشاخه‌های گلدار گیاه ماروبیوم ولگار[۲۴] (از خانواده لابییه) می‌باشد. این گیاه را به فراوانی به‌عنوان خلط‌آور و طعم‌دهنده و در تهیه شربت‌های سینه به کار می‌برند و یکی از پرمصرف‌ترین داروهای ضدسرفه گیاهی است. ماده موثره تشکیل‌دهنده گندنا کوهی شامل اسانس فرار، ماروبی این که یک لاکتون دی‌هیدروکسی ترپنویید بوده و تلخ‌مزه می‌باشد.

زوفا:

عبارت از برگ و سرشاخه‌های جوان گیاه هیزوپوس افسینال [۲۵] (از خانواده لابییه) می‌باشد که گیاهی است اسانس‌دار. این گیاه را اغلب به‌عنوان یک عامل طعم‌دهنده و دمکرده آن را در طب سنتی در موارد متعدد مانند نزله، زکام مزمن، بیماری‌های سینه، تب و روماتیسم و به‌عنوان بادشکن و معرق به کار می‌برند. معروف است که ضماد حاصل از این گیاه قادر است که لکه‌های سیاه‌رنگ اطراف چشم را زائل کند. اسانس فرار زوفا حاوی ترکیباتی مانند کادی‌نن، آلفا-پی‌نن، (-)-پینو کامفول و پینو کامفون است. تاکنون هیچ‌گونه ماده‌ای که اثرات فارماکولوژیکی نسبت داده شده به این گیاه را توجیه کند، یافت نگردیده است.

زیرفون (نمدار):

برگ و گل انواع مختلف گونه‌های تیول [۲۶] (از خانواده تیلیاسه) در طب سنتی به فراوانی در درمان سرماخوردگی، سردرد، سوءهاضمه و - ناراحتی‌های عصبی به کار می‌رود. زیرفون حاوی گلوکزیدهای فلا-ونوئیدی است، ولی عاری از مشتقات گرانترین است. گرچه این گیاه از نظر پزشکی مدرن مصرفی ندارد، ولی می‌توان دمکرده آن را به‌عنوان یک نوشیدنی عاری از کافئین به کار برد.

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۲۵

انجدان رومی:

عبارت از ریزم و ریشه‌های خشک‌شده لوئیستیکوم افسینال [۲۷] (از خانواده چتریان) است. این گیاه حاوی تعدادی ترکیبات کومارینی و در حدود یک درصد اسانس فرار است. انجدان را به‌عنوان مقوی معده و به فراوانی به‌عنوان داروی مدر به کار می‌برند. این گیاه نمونه‌ای از گیاهان داروئی معطر است که به‌طور ضعیف مدر می‌باشند و مکانیسم این اثر به علت خاصیت تحریکی ملایم آن بر روی لوله‌های کلیوی است که از جذب مجدد آب جلوگیری می‌کند. باید توجه داشت چنین گیاهی نمی‌تواند جانشین داروهای بسیار قوی شیمیائی که در موارد ضعف و نارسائی قلب و فشارخون به کار می‌روند، باشد.

همیشه‌بهار:

همیشه‌بهار عبارت از گلبرگ‌های خشک‌شده گیاه کالدولایا-افسینال [۲۸] (از خانواده کمپوزیته) می‌باشد. این گلبرگ‌ها حاوی مواد تلخ، کاروتنوئید، فلاونوئید و ساپونین می‌باشند. دمکرده حاصل از این گیاه را به‌طور موضعی جهت تسریع در التیام زخم‌های جلدی، بریدگی‌ها، بواسیر، دررفتگی و پیچ‌خوردگی مفاصل و زگیل به کار می‌برند. این گیاه داروئی را همچنین

به‌عنوان یک ماده معطر تلخ جهت شستن موی سر و در حمام و به‌عنوان معرق به کار می‌برند. این گیاه از نظر طب جدید فقط به‌عنوان یک ماده معطر تلخ مورد استفاده است و به علت وجود مقدار زیادی دانه‌های گرده باید همیشه بهار را از نظر تولید واکنش‌های آلرژیک از نظر دور نداشت.

آویشن کوهی یا مرزنگوش وحشی:

آویشن کوهی عبارت از سرشاخه‌های گلدار و برگ‌های گیاه اوری - گانوم‌ولگار [۲۹] (از خانواده لابیّه) می‌باشد. آویشن کوهی به فراوانی

کتاب طبى انتزاعى (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۲۶
به‌عنوان ادویه معطر در طبخ غذا به کار می‌رود. آویشن کوهی در طب سنتی مورد استفاده متعددی دارد از جمله جهت درمان درد دندان، تورم لوزه‌ها، بادشکن، معرق، قاعده‌آور، تونیک و همچنین در سردردهای عصبی و آرتريت مفاصل به کار می‌رود.

آویشن کوهی دارای اسانس فرار و مهمترین ماده متشکله آن کارو - اکرول است. ممکن است بعضی از اثرات مفید دارو را به این ترپن فنلی نسبت داد، ولی آویشن کوهی در طب مدرن کاربردی ندارد.

جعفری:

برگ، ریشه و میوه‌های جعفری یا پترو سلینوم کریسیوم [۳۰] (از خانواده چتریان) قرن‌هاست که در طب سنتی به‌عنوان یک داروی مدر و مقوی معده به کار می‌رود. برگ‌های این سبزی خوراکی در تهیه انواع غذاها به فراوانی به کار می‌رود. جعفری منبع غنی و طبیعی کاروتن، اسید اسکوربیک آهن و سایر مواد معدنی می‌باشد.

کاربرد طبی این گیاه دارویی به‌عنوان مدر به‌واسطه اسانس فرار موجود در آن است و مقدار آن در ریشه‌ها ۱ ر ۰ درصد و در برگ ۳ ر ۰ درصد و در میوه ۲ تا ۷ درصد است.

از نظر طبقه‌بندی شیمیائی گونه‌های مختلفی از جعفری موجود است. بعضی از این گونه‌ها حاوی مقدار زیادی اسانس (۶۰ تا ۸۰ درصد) آپپول می‌باشد. در گونه‌های دیگر به جای آپپول، میریستی‌سین وجود دارد. آپپول و میریستی‌سین خاصیت تحریک‌کننده عضله رحم را دارد و از این‌روست که اسانس جعفری خاصیت قاعده‌آور داشته و ممکن است به‌عنوان ماده سقط‌کننده جنین به کار رود. به‌طور کلی، جعفری در طب جدید امروزه کاربردی ندارد.

گل ساعتی:

کاربرد گل‌های خشک و سرشاخه‌های میوه‌دار گل ساعتی، پاسیفلورا -

کتاب طبى انتزاعى (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۲۷

اینکارناتا [۳۱] (از خانواده پاسیفلوراسه) سابقه بسیار قدیمی به‌عنوان داروی آرام‌بخش در ناراحتی‌های عصبی و مسکن در طب سنتی دارد.

این گیاه دارویی را به‌عنوان چای دم‌کرده و عصاره در تعداد زیادی از فراورده‌های دارویی به کار می‌رود. عامل آرام‌بخش این

گیاه هنوز شناخته نشده، گرچه اخیراً موفق به جدا کردن آلکالوئید هارمان از این گیاه شده‌اند.

پودنه:

عبارت از برگها و سرشاخه‌های پودنه، هدماپوله جیوئیدس [۳۲] (از خانواده لابیبه) می‌باشد. این گیاه را به فراوانی برای درمان سردرد، محرک معطر، بادشکن، معرق و قاعده‌آور به کار می‌برند. ماده موثره‌ای که مسؤل اثر درمانی این گیاه می‌باشد شامل اسانس فرار است که مهمترین عامل متشکله آن (-) متون، (+) ایزومتون و پولگون می‌باشد. این گیاه امروزه در طب جدید مصرفی ندارد و تاکنون دلیل موجهی جهت موثر بودن آن به‌عنوان قاعده‌آور و ضدسردرد در دسترس نیست.

سرخاب کولی:

عبارت از ریشه‌های خشک شده گیاه فیتولاکامریکانا [۳۳] (از - خانواده فیتولاکاسه) می‌باشد. گیاهی است بزرگ، منشعب و دائمی که به فراوانی در سواحل دریای خزر می‌روید. این گیاه دارای گل‌های خوشه‌ای بوده و بدل به میوه‌های انگور مانند سیاه رنگی می‌شود.

ریشه‌های این گیاه را به‌عنوان ماده قی‌آور و مسهل به کار برده و همچنین آن را در درمان سوءهاضمه و بخصوص رماتیسم مزمن به کار می‌برند. بعلاوه کاربردهای متعددی برای آن وجود دارد که مهمترین آنها خاصیت ضد کرم و دیس منوره می‌باشد.

در حقیقت، این گیاه بسیار سمی است. مصرف ریشه یا دیگر

کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۲۸

قسمتهای این گیاه باعث مرگ اطفال شده و مسمومیت افراد بالغ، عوارض گوارشی و کم شدن تنفس ملاحظه شده است. عصاره این گیاه خاصیت سرطان‌زایی دارد از اینرو هنگام کار کردن با این گیاه باید از دستکش استفاده نمود. از اینرو کاربرد این گیاه را حتی به‌عنوان گیاه زینتی در گلدان و مصرف آن را به‌عنوان گیاه داروئی باید ممنوع نمود.

میوه گل سرخ:

گرچه میوه گل سرخ روزاکانی‌نا [۳۴] (از خانواده روزاسه) حاوی اسید اسکوربیک به مقادیر ۵ ر ۰ تا ۷ ر ۱ درصد می‌باشد، ولی مقدار ویتامین موجود در آن بسیگی تام به منشاء گیاهی، محل کشت و آب و هوای منطقه، زمان جمع‌آوری و طریقه خشک شدن دارد. در حقیقت، میوه‌های گل سرخ موجود در بازار اغلب فاقد ویتامین ث می‌باشند. حتی اگر قبول کنیم که میزان اسید اسکوربیک موجود در میوه گل سرخ بالا و در حدود یک درصد باشد و تصور شود که تمام این مقدار کاملاً وارد فراورده تهیه شده مانند دمکرده، سوپ، مربا و غیره مصرف شود، قیمت ویتامین ث این فراورده در حدود ۲۵ برابر قیمت ویتامین ث صناعی خواهد بود. چون اغلب فرضیات فوق ممکن است صحیح نباشد و چون از نظر جذب و متابولیسم ویتامین ث طبیعی و صناعی فرقی با یکدیگر ندارند، از اینرو میوه گل سرخ نمی‌تواند به‌عنوان یک منبع اقتصادی برای ویتامین ث محسوب شود و در قرصهای ویتامین ث که محتوی میوه گل سرخ و ویتامین ث صناعی است، اغلب ذکری از میزان ویتامین

ث طبیعی نمی‌شود و در اکثر موارد مقدار ویتامین ث طبیعی نیز بسیار ناچیز است. گلبرگهای گل سرخ کمی قابض بوده و از این رو آن را به‌عنوان قابض و رنگ‌کننده و جهت تهیه اسانس گل سرخ و گلاب به کار می‌برند.

عشبه:

عشبه عبارت از میوه‌های خشک‌شده انواع اسمیلاکس (از خانواده لیلیاسه)، اسمیلاکس فیری فیوژا [۳۵]، اسمیلاکس آریستولوشی فولیا [۳۶]

کتاب طبّی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۲۹ و اسمیلاکس رگالی [۳۷] می‌باشد. که در تجارت به نامهای سار- سپاریل مکزیکی، هندوراس، و اکوادور معروف است می‌باشند. این گیاه در ایران در جنگلهای کناره خزر (چالوس- نوشهر) ملاحظه شده است. عشبه را به‌عنوان یک داروی ضد روماتیسم تونیک در شربت‌های سینه به کار می‌برند. همچنین به‌عنوان گیاه تصفیه‌کننده خون و داروی ضد سفلیس شهرت دارد. امروزه کاربرد مهم این گیاه به‌عنوان یک عامل طعم دهنده و ساپونین‌های استروئیدی موجود در آن مانند سارساپوژنین و اسمیلاژنین به‌عنوان ماده اولیه جهت تهیه کورتیزون و دیگر داروهای استروئیدی به کار می‌رود.

سلنیوم:

مقادیر فوق‌العاده کم سلنیوم ادعا شده است که خاصیت ضدسرطانی دارد. نسبت معکوسی بین میزان سلنیوم موجود در غذاهای مصرفی و افزایش طول عمر افراد مبتلا به سرطان خون، سرطان پستان، سرطان روده بزرگ، ریه، تخمدان، پروستات و سرطان مقعد ملاحظه شده است.

گرچه مقادیر فوق‌العاده کم سلنیوم برای حفظ سلامت حیوانات ضروری است، ولی هیچ‌گونه دلیلی که مصرف سلنیوم را به‌عنوان عامل پیشگیری‌کننده (کاستن نسبت به ابتلا به سرطان) در رژیم غذایی تأیید کرده باشد در دست نیست. سلنیوم ماده‌ای است سمی. مقدار مصرف روزانه آن همراه با مقداری که در غذا موجود است، نباید از ۲۰۰ میکروگرم برای یک فرد بالغ تجاوز کند و تا دلائل کافی برای افزودن مقدار زیارت‌تر آن به رژیم غذایی در اختیار نباشد، از مصرف بی‌رویه آن جدا باید خودداری نمود.

پولی گالا:

عبارت از ریشه‌های خشک پولی گالاسنگال [۳۸] (از خانواده پولی گالاسه) می‌باشد. این گیاه حاوی ساپونین‌های تری‌ترپنی است که به

کتاب طبّی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۳۰ عنوان خلط‌آور (میزان مصرف یک گرم) مصرف می‌شود. مقدار مصرف آن بیشتر از یک گرم سبب استفراغ و اسهال می‌شود.

سنا:

عبارت از برگ و برگچه‌های انواع سنا بوده که به صورت چای دمکرده به کار می‌برند. این برگها حاوی گلوکزیدهای دی مرآنترون که مسهل بسیار قوی می‌باشند، به کار می‌رود. استفاده از دمکرده برگ سنا ممکن است سبب اسهال، بی‌آب شدن بدن و دیگر عوارض مربوطه گردد از این رو کاربرد برگ سنا به صورت دمکرده ضروری نبوده و باید اجتناب کرد.

تمبر هندی:

تمبر هندی عبارت از میوه‌های رسیده و خشک شده گیاه تامار- یندوس ایندیکا [۳۹] (از خانواده لگومینوزها) می‌باشد و پوست خارجی آنها را جدا کرده و با قند مخلوط نموده‌اند. تمبر هندی حاوی مقدار زیادی اسید سیتریک و اسید تارتریک است. کاربرد آن در اسهال خونی و تب توصیه شده است. مقدار ۱۵ گرم تمبر هندی به‌عنوان مسهل به کار می‌رود، ولی کاربرد آن بدین منظور زیاد متداول نیست. دمکرده گل تمبر هندی به‌عنوان داروی کم‌کننده فشار خون نیز مصرف می‌شود.

ترخون:

عبارت از برگها و سرشاخه‌های گلدار آرتمیزیادراکون کولوس [۴۰] (از خانواده کمپوزیته) می‌باشد. ترخون را اغلب در ایران به‌عنوان سبزی خوراکی و به‌عنوان طعم‌دهنده به کار می‌برند. در طب سنتی ترخون به‌عنوان یک تونیک تلخ، معرق، قاعده‌آور و مسکن ضعیف و مدر به کار می‌برند.

ترخون دارای اسانس فرار و ترکیبات کومارینی مانند آسکولتین دی متیل اتر و هرنیارین است. ترخون در طب جدید مصرفی ندارد و هیچ‌گونه دلیلی

کتاب طبیبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۳۱
که موثر بودن آن را نشان دهد، در دسترس نیست.

زردچوبه:

زردچوبه را از ریزوم‌های گیاه کورکومالونگا [۴۱] (از خانواده زنجبیراسه) به دست می‌آورند. ریزوم‌های تازه را پس از پوست کردن در آب جوشانیده و سپس خشک می‌کنند. مورد استعمال اصلی زردچوبه به‌عنوان ادویه و ماده رنگی و جهت افزودن آن به پودر کاری، خردل و در تهیه انواع ترشیجات است. زردچوبه را در طب سنتی به‌عنوان محرک ترشحات صفراوی و درمان سنگ صفرا به کار می‌برند. زردچوبه حاوی یک ماده تلخ به نام کورکومین (پیگمان زرد) و اسانس فرار می‌باشد. زردچوبه دارای طیف وسیع ضد میکروبی نیز می‌باشد، معهدا، این ماده در طب جدید مصرفی ندارد.

علف خرس:

برگهای علف خرس را اغلب در طب سنتی به صورت دمکرده به کار می‌برند. این گیاه دارای خاصیت مدر و ضد عفونی کننده ضعیفی است، ولی امروزه داروهای موثرتری از آن در دسترسند که کاربرد آن را محدود نموده‌اند.

سنبل الطیب:

سنبل الطیب عبارت از ریزوم و ریشه‌های خشک شده گیاه والرینا- افسینالیس [۴۲] (از خانواده والریناسه) می‌باشد، گرچه سایر گونه‌های مشابه این گیاه مانند والرینامکزیکانا نیز ممکن است حاوی مواد موثره باشد. سنبل الطیب را بیش از ۱۰۰۰ سال است که به عنوان آرام کننده در هیجان‌ات عصبی و هیستری به کار می‌برند.

بررسی‌های دقیق شیمیائی که در سالهای اخیر بر روی والرینا انجام شده، منجر به جدا شدن تعدادی از ترکیبات غیرمحلول در آب با مواد موثر حساس در برابر اسیدها و قلیائیات که مجموعاً تحت نام والپوتریت [۴۳]

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۳۲

نامیده می‌شوند. این مواد دارای اثر ملایم ولی ثابت شده آرامبخشی بر روی موش، گربه و انسان می‌باشند. این اثر درمانی با موادی مانند الکل و باربیتور- یکهاسی نرزیست نمی‌باشد و این خاصیت اهمیت زیادی از نظر تداخل اثر این عوامل با آرامبخشیهای صناعی دارد.

والرینا را ممکن است به تنهایی و یا همراه با سایر داروهای گیاهی که خاصیت آرامبخشی دارند به کار برند.

کاهوی وحشی:

عبارت از شیرابه خشک شده گیاه لاکتو کاپروزا [۴۴] (از خانواده کمپوزیته) و انواع مشابه دیگر بوده و از زمانهای بسیار قدیم برای آن خاصیت خواب آور قائل بوده‌اند. به نظر می‌رسد که این اعتقاد به خواب آور بودن شیرابه گیاه کاهوی وحشی برای این است که در اثر شکاف دادن آن، شیرابه سفیدی مشابه شیرابه خشخاش از آن خارج می‌گردد. ادعا شده که در شیرابه کاهوی وحشی موادی مانند مرفین و هیوسامین وجود دارد که این نظریه اثبات نشده است و از سالهای ۱۹۲۰ به بعد از این گیاه در طب جدید استفاده نمی‌شود.

در سالهای گذشته، بررسی‌های عمیقتری بر روی این گیاه به خاطر یافتن ترکیبات روان گردان در آن انجام گردیده است. تعدادی از افراد نیز آنرا به عنوان یک داروی روان گردان به کار برده‌اند، ولی تجربیات نشان داده است که گیاه فاقد این اثر بوده و مصرف آن توصیه نمی‌شود.

افستین:

افستین عبارت از برگ و سرشاخه‌های گلدار گیاه آرتمیزا- ابسینتوم [۴۵] (از خانواده کمپوزیته) می‌باشد. که به عنوان یک ماده معطر تلخ در درمان نفخ و سوءهاضمه و به عنوان معرق و عامل طعم‌دهنده از زمانهای قدیم در طب سنتی به کار می‌رود. از نظر فارماکولوژی افستین یک گیاه مخدر محسوب نمی‌شود. این گیاه حاوی ۵ ر ۰ درصد اسانس فرار و مواد تلخ مانند آبستین و یک لاکتون دی‌ترین از مشتقات آزولین می‌باشد.

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۳۳

اسانس فرار افستین حاوی (+) توجون، توجیل الکل، استرهای توجیل الکل و سایر ترکیبات تریپنی می‌باشد.

اسانس فرار این گیاه سبب سمیت حاد و مزمن می‌گردد و علت آن وجود مقدار قابل ملاحظه‌ای توجون در آن است. علائم

مسمومیت با- لرزش، از بین رفتن حس اعضاء و تشنج شروع شده و به اختلال حواس یا مرگ منتهی می‌گردد. از این رو، در بعضی از کشورها استفاده از افسنتین یا اسانس افسنتین برای مصرف انسان ممنوع شده است. از این رو این گیاه را باید جزو گیاهان سمی دانست و از مصرف آن اجتناب کرد.

بومادران:

سرشاخه‌های گلدار گیاه آکی لیا ملی فولیوم [۴۶] (از خانواده کمپوزیته) می‌باشد، گیاهی است بومی ایران. برگ و گل‌های این گیاه حاوی یک اسانس فرار که مشابه بابونه بوده و علت آبی‌رنگ بودن آن مربوط به وجود کامازولین است، می‌باشد و از این رو این گیاه را ممکن است به جای بابونه به صورت دم‌کرده به کار برد. به علاوه، این گیاه حاوی ترکیبات تلخ و قابض نیز می‌باشد. دم‌کرده بومادران را به‌عنوان باد شکن، تونیک و در بیماری‌های سینه به کار می‌برند. در تمام مواردی که از بابونه استفاده می‌شود، می‌توان به جای آن از بومادران استفاده کرد، ولی باید توجه داشت که افرادی که نسبت به گیاهان خانواده کمپوزیته حساسیت دارند، از این نظر، باید در مصرف این گیاه احتیاط نمایند. بوی قوی این گیاه عامل بسیار موثری در فرار دادن مگس و حشرات مزاحم می‌باشد.

یوهمبین:

یوهمب عبارت از پوست خشک گیاه پوسی میستالیا یوهمب [۴۷] (از خانواده رویاسه) می‌باشد که گیاهی است بومی جنگلهای آفریقای غربی. پوست این گیاه حاوی ۱ ر ۶ درصد آلکالوئید بوده که مهمترین کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۳۴ آنها آلکالوئید یوهمبین است.

آلکالوئید یوهمبین و پوست یوهمب هر دو در طب سنتی در ناتوانی‌های جنسی به کار می‌روند. از دم کردن پودر قسمتهای داخل پوست به مدت نیم‌ساعت محلولی حاصل می‌شود که آن را مصرف می‌نمایند. آلکا- لوئید کلرهدرات یوهمبین به‌عنوان دارو در داروخانه موجود است و اغلب آن را مخلوط با داروهای دیگر مانند استریکنین، پودر تیروئید و یا متیل تستوسترون به کار می‌برند. بعضی از محققین معتقدند که می‌توان دارو را از راه بینی به صورت انفیه برای ایجاد حالت تحریک و اثر مخدر ضعیف مصرف نمود.

این دارو سبب اتساع عروق سطحی شده و افزایش رفلکس‌های تحریک‌پذیری در نخاع شوکی می‌باشد. یوهمب دارویی است مانع شونده اکسیداسیون مونوآمین‌ها و در صورت مصرف این دارو باید از رژیم غذایی خاص و داروهای مخصوص استفاده نمود، بنابراین، مصرف آن در افراد مبتلا به فشار خون، دیابت یا کسانی که مبتلا به ناراحتی‌های قلبی، کلیوی یا کبدی هستند، ممنوع است.

چشم خروس:

عبارت از دانه‌های گیاه آبروس پریکاتوریوس [۴۸] (از خانواده لگومینوزها) می‌باشد. دانه‌های این گیاه به رنگ قرمز ارغوانی بوده و دارای لکه سیاهی در انتها می‌باشد. اغلب آن را جهت تهیه کردن بند و تسبیح به کار می‌برند.

این دانه‌ها دارای ترکیبات سمی بوده و حاوی توگسالبومین است.

صمغ ارژن یا صمغ عربی:

صمغ ارژن موجود در بازار ایران از خارج وارد می‌گردد.

چوبک:

چوبک یا شیر کلن عبارت از ریشه‌های گیاه آکانتوفیلوم اسکوارو- زوم [۴۹] (از خانواده کاریوفیلاسه) می‌باشد. ریشه‌های چوبک دارای

کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۳۵ مزه کم تلخ و حاوی ساپونین‌های تری‌ترپنوئیدی است. آن را به‌عنوان صابون و در تهیه بعضی از فراورده‌های غذایی مانند حلواارده به کار می‌برند.

اگیر ترکی:

عبارت از ریزوم‌های خشک‌شده گیاه آکروس کالاموس [۵۰] (از خانواده آرکاسه) می‌باشد. اگیر ترکی را به‌عنوان یک ماده معطر تلخ، تونیک، بادشکن و در رماتیسم به کار می‌برند.

فتفته:

عبارت از میوه‌های درخت آدانسونیا دیژی‌تاتا [۵۱] (از خانواده بومباکاسه) می‌باشد. این گیاه بومی نواحی حاره افریقا بوده و میوه خشک شده آن به نام فتفته در بازار دارویی ایران وارد می‌شده است. میوه فتفته دارای طعم ترش اسیدی و قابض بوده و در طب سنتی از آن جهت درمان اسهال خونی استفاده می‌شده است.

پر سیاوش:

عبارت از برگ‌های گیاه آدیانتوم کاپیلوس و نریس [۵۲] (از خانواده پولی‌پودیاسه) می‌باشد. اغلب برگ و ریزوم این گیاه را به‌عنوان خلط‌آور در بیماری‌های دستگاه تنفس و بخصوص در کاستن اسپاسم در سیاه‌سرفه به کار می‌برند. در تابستانها دمکرده پر سیاوش را به‌عنوان خنک‌کننده به کار می‌برند.

ترنجبین:

عبارت از مانی است که توسط گیاه خارشتر (الحاجی کاملو- روم [۵۳] (از خانواده لگومینوزها) به دست می‌آید. ترنجبین حاوی

کتاب طبى انتزاعى (فارسى) (مفردات پزشکى و گياهان داروى ايران)، ج ۶، ص: ۱۰۳۶
قندهاى فروکتوز، ساکارز و پلى ساکاريد است و به عنوان ملين و خلطآور بخصوص در تبهاى عفونى اطفال و سرخک به کار مى برند.

والک:

عبارت از برگهاى پهن و تازه گياه آليوم آکاكا [۵۴] (از خانواده ليلياسه) مى باشد. والک حاوى ترکيبات گوگردى مشابه سير و پياز است و به عنوان سبزی در طبخ غذا به کار مى رود. بعلاوه، برگ و پياز اين گياه حاوى ساپونين نيز مى باشند.

صبرزرد:

صبرزرد عبارت از شيرابه خشک شده از گياه آلوه پرى [۵۵] (از خانواده ليلياسه) مى باشد. در طب سنتى ايران به عنوان مسهل به کار مى رود.

ریشه ختمى:

عبارت از ریشه هاى گياه آلتئا لواترا فوليا [۵۶] (از خانواده مالواسه) مى باشد. علاوه بر اينکه اين گياه را به عنوان يک گياه زيتتى مى کارند، گلهاى آن نيز به نام گل ختمى معروف است. ریشه و گل ختمى را به خاطر دارا بودن موسيلاژ آن به عنوان نرم کننده به کار مى برند.
گل ختمى را مخلوط با دانه گياه جوشانيده و به عنوان مشمع به کار مى برند و دمکرده دانه ختمى در سرفه و ناراحتى هاى ريوى مصرف ميشود.

قدامه شبرى:

عبارت از دانه هاى گياه آلى سيوم کومپستر [۵۷] (از خانواده خاجيان) اين دانه ها داراى يک لايه موسيلاژى کدر مى باشند. آن را معمولا- با بهدانه، تخم بارهنگ و بالنگوى شيرازى به نام چهار تخمه به صورت دمکرده در ناراحتى هاى سينه به کار مى برند.

کتاب طبى انتزاعى (فارسى) (مفردات پزشکى و گياهان داروى ايران)، ج ۶، ص: ۱۰۳۷

تاج خروس:

عبارت از گلهاى تاج مانند برنگ قرمز گياه آمارانتوس پانى کولا- توس [۵۸] (از خانواده آمارانتاسه) مى باشد. دانه هاى اين گياه ريز و سياه و عدسى شکل بوده و داراى خاصيت درمانى است. برگ تاج خروس را ممکن است به عنوان سبز خوراکی و دمکرده آن را جهت رفع درد سينه به کار مى برند.

هل قراب:

عبارت از میوه‌های کپسولی و بیضی شکل زاویه‌دار که حاوی تعداد زیادی دانه گرد یا زاویه‌دار به رنگ قهوه‌ای از گیاه آموموم سوبولا- نتوم [۵۹] (از خانواده زنجیراسه) می‌باشد. بوی دانه کافوری و مطبوع است. این نوع هل را به جای هل اصلی الاتریا کارداموم [۶۰] به کار می‌برند. هردو نوع هل را به‌عنوان ادویه به کار برده و از نظر درمانی به‌عنوان بادشکن، محرک، مقوی عمومی مخلوط با داروهای دیگر به کار می‌برند.

عاقرقراها:

عبارت از ریشه‌های گیاه آناسیکلوس پیرتروم [۶۱] (از خانواده کمپوزیته) می‌باشد. این دارو دارای مزه نامطبوع بوده و باعث افزایش ترشح بزاق می‌گردد. در طب سنتی آن را برای درمان دندان‌درد به کار می‌برند.

مرگ ماهی:

عبارت از میوه‌های گیاه کوكولوس اندیکوس [۶۲] (از خانواده کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۳۸ منیس پرماسه) می‌باشد. این گیاه بومی هند و سیلان و مالزی است. میوه‌ها برنگ سیاه قهوه‌ای گرد بوده و قسمت داخلی آن روغنی و تلخ مزه می‌باشد. ماده سمی این میوه‌ها پیکروتوکسین است که به‌عنوان مرگ ماهی مورد استفاده قرار می‌گیرد. همچنین آن را به‌صورت پماد برای از بین بردن شپش به کار می‌برند.

تخم کرفس:

عبارت از میوه‌های گیاه آپيوم گراوئولنس [۶۳] (از خانواده چتریان) که به‌عنوان سبزی خوراکی به فراوانی به کار می‌رود. تخم کرفس برنگ سبز مایل به زرد تا قهوه‌ای و دارای بوی معطر مشابه نعناع و طعم تلخ و زننده است. تخم کرفس در طب سنتی به‌عنوان باد شکن، معطر و مقوی به کار می‌رود. تنفس بخور حاصل از دم‌کرده تخم کرفس جهت رفع سردرد توصیه شده است.

زردآوند طویل:

عبارت از ریشه‌های گیاه آریستو لوشیا لونگا [۶۴] (از خانواده آریستولوشیاسه) می‌باشد. ریشه‌های زردآوند طویل دارای مزه تلخ و طعم نامطبوعی است. در طب سنتی آن را به‌عنوان محرک، خلط‌آور مقوی معده، در مارگزیدگی و برای کم کردن ترشحات زنانگی به کار می‌برند.

نخود الوند:

عبارت از ریشه‌های گیاه آریستولوشیا روتوندا [۶۵] (از خانواده آریشولوشیاسه) می‌باشد. این ریشه‌ها سخت و دارای بوی و طعم زننده است. نخود الوند را به‌عنوان تونیک مدر، قاعده‌آور و ضد کرم به کار برده‌اند. کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۳۹

درمنه:

عبارت از سرشاخه‌های گلدار باز نشده آرتیمیز یا ماری‌تی‌ما [۶۶] (از خانواده کمپوزیته) می‌باشد که گیاهی است بومی ایران. ماده موثره درمنه، سنتونین که یک سزگوئی‌ترین لاکتون بوده، به‌عنوان ضد کرم آسکاریس به کار می‌رود.

اسارون:

عبارت از ریزم‌های خشک‌شده گیاه اساروم اروپه‌اوم [۶۷] (از خانواده آریستولوشیاسه) می‌باشد. این ریزم‌ها برنگ زرد، طعم تلخ و نسبتاً معطر است. اسارون را در طب سنتی به‌عنوان داروی قی‌آور، معرق، مدر و مسهل و همچنین در رماتیسم و سکتة ناقص به کار می‌برند.

مارچوبه:

عبارت از ریشه‌های گیاه اسپاراگوس اسندانس (از خانواده لیلیاسه) می‌باشد. ریشه‌های این گیاه به‌صورت رشته‌های دراز نازک به قطر ۲ تا ۳ میلیمتر به رنگ سفید عاجی سخت و پیچ‌خورده می‌باشد. در آب متورم شده و موسیلاژ زیادی تولید می‌کند. ریشه مارچوبه را در طب سنتی به‌عنوان محرک و معرق آن را با دنبه مخلوط کرده و بر روی سینه می‌مالند.

هلیون و بیخ هلیمون:

هلیون و بیخ هلیمون عبارت از میوه و ریشه‌های گیاه آسپاراگوس افسینالیس [۶۸] (از خانواده لیلیاسه) می‌باشد. میوه هلیون قرمزرنگ به اندازه یک نخود که در هربخش دارای دو دانه است. میوه هلیون دارای قند، ساپوژنین، مواد رنگی، روغن و اولئورزین است.

بیخ هلیمون شامل ریشه‌های پیچ‌خورده که رنگ خارجی آن سیاه و رنگ قسمت داخلی آن سفید سخت است و ریشه‌های دارای

کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۴۰
طعم موسیلاژی و شیرین‌مزه می‌باشد. دود حاصل از ریشه‌های بیخ هلیمون را برای تسکین درد دندان به کار می‌برند.

کنجده سرخ و سفید یا انزروت:

عبارت از ترشحات شیرین‌مزه حاصل از گیاه لونتا آکانتودس [۶۹] (از خانواده کمپوزیته)، به صورت تکه‌های شکننده به رنگ زرد روشن تا قرمز، محلول در آب و الکل، بی‌بو و با طعم شیرین می‌باشد.

سابقاً تصور می‌شد که ماده موثر آن مشابه گلیسیرین است، ولی بررسیهای مولف نشان داده است که ماده اصلی تشکیل دهنده انزروت ساپونین‌های تری‌ترینی می‌باشند. انزروت به صورت مشمع در طب سنتی ایران در شکسته‌بندی و به صورت موضعی برای تسکین دردهای گوش و صورت به کار می‌رود. همچنین از این ماده جهت نرم و شفاف کردن پوست صورت به وسیله زنان مورد استفاده قرار می‌گیرد.

کتیرا:

عبارت از صمغ مترشح از گیاه آستراگالوس گومی‌فرا [۷۰] (از خانواده لگومینوزها) می‌باشد. این صمغ یکی از هیدروکلئیدهای طبیعی است و به فراوانی در طب و داروسازی به کار می‌رود.

اکلیل‌الملک:

میوه‌های این گیاه به نام ناخنک نیز معروف بوده و از گیاه آسترا-گالوس هموزوس [۷۱] (از خانواده لگومینوزها) به دست می‌آید.

اکلیل‌الملک را در طب سنتی در موارد مختلف به کار می‌برند از جمله به‌عنوان قابض و برای رسیدن کورک و به صورت پماد برای کوچک کردن دملها و تومورهای دردناک به‌طور مخلوط با بنفشه و همچنین قبل از مصرف مسهل به کار می‌رود.

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۴۱

تباشیر قلمی:

تباشیر عبارت از مواد سیلیسی یافت‌شده در داخل ساقه گیاه بامبوزا آروندی ناسه‌آ [۷۲] (از خانواده گرامینه) و معمولاً به صورت تکه‌های سخت معدنی به رنگ سفید در اندازه‌های مختلف موجود است.

اغلب به‌عنوان تقلب، خاکستر استخوان را به جای آن به کار می‌برند که ممکن است آن را تقلب محسوب ننمود. تباشیر را اغلب برای شستشوی دندان به کار می‌برند.

زرشک:

زرشک گیاهی است بومی ایران که در نواحی کوهستانی به فراوانی می‌روید. میوه‌های آبدار این گیاه را پس از جمع‌آوری به مصرف می‌رسانند.

میوه ترش مزه زرشک در طب سنتی ایران برای رفع خارش و سایر عوارض پوستی و همچنین به صورت دم‌کرده برای خوشبو کردن نفس و به‌عنوان تصفیه‌کننده خون مصرف می‌شود.

کندر:

کندر عبارت از اولئو گم‌زیرینی است که از گیاه بوسولیا کارتر-ئی [۷۳] (از خانواده بورسراسه) بدست می‌آید. کندر به

صورت قطراتی به رنگ قرمز یا زرد تیره تا زرد مایل به سفید و شکننده در بازار موجود است. کندر به عنوان یک ماده معطر و در تهیه مشمع‌ها به کار می‌رود.

خردل:

عبارت از دانه‌های رسیده انواع براسیکانیگرا [۷۴] یا خردل سیاه و خردل سفید می‌باشد. پودر دانه خردل جهت تهیه ادویه و در تهیه انواع مشمع‌ها به کار می‌رود. از نظر طبی، پودر دانه خردل را در موارد مسمومیت با مواد مخدر جهت ایجاد استفراغ به کار می‌برند.

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۴۲

برگ هند ایران:

عبارت از دانه‌های پهن و قرمز گیاه بوتنافروندوزا [۷۵] (از خانواده لگومینوزها) است. دانه‌های این گیاه را جهت درمان کرم‌های نواری به کار می‌برند.

تخم ابلیس:

عبارت از میوه‌های گیاه کازل پینابوندوسلا [۷۶] (از خانواده لگومینوزها) می‌باشد. این دانه‌ها دارای روغنی هستند به وسیله فشار از آن جدا می‌شود. دانه‌ها را اغلب به عنوان گردنبند زینتی به کار می‌برند. مغز دانه دارای طعم تلخ مقوی است به عنوان ضد کرم و محافظ بر علیه برگشت بیماری به کار می‌رود.

فرنجمشک:

فرنجمشک گیاهی است معطر کالامیتا گراوئولنس [۷۷] (از خانواده لابیئه). دانه‌های این گیاه به رنگ قهوه‌ای روشن، بیضی شکل به طول یک یا دو میلیمتر است. دانه فرنجمشک بوی ضعیف زنده‌ای داشته و دارای یک لایه شفاف از مواد موسیلاژی است. دانه‌های فرنجمشک را در طب سنتی به عنوان محرک و در ناتوانی‌های جنسی به کار می‌برند.

ریشه کبار:

کبار عبارت از ریشه‌های گیاه کاپاریس اسپینوزا [۷۸] (از خانواده کاپاریداسه) می‌باشد. این گیاه به فراوانی و بخصوص در قسمت‌های مرکزی و جنوبی ایران می‌روید و به صورت چتری بر روی زمین گسترده می‌شود. ریشه‌های کبار به رنگ روشن و پوست ریشه‌های ضخیم مصرف طبی دارد.

مزه پوست ریشه کبار تلخ و نامطبوع و آن را در تب راجعه و روماتیسم به کار می‌برند. بررسی‌های مولف بر روی ریشه‌های این گیاه نشان داده

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۴۳

است که عصاره حاصل از ریشه کور خاصیت ضد میکروبی قابل توجهی از خود نشان می‌دهد. میوه‌های این گیاه را همچنین در تهیه ترشیجات به کار می‌برند.

فلفل مویه:

عبارت از میوه‌های گیاه کاپسی کوم فروتی سنس [۷۹] (از خانواده سولاناسه) می‌باشد. کشت این گیاه در اغلب نقاط دنیا جهت تهیه ادویه انجام می‌گیرد. فلفل مویه دارویی است بسیار محرک، آن را در سوءهاضمه جهت افزایش ترشحات غدد گوارشی برای افزودن اشتها و کمک به عمل هضم به کار می‌برند.

کافشه:

کافشه عبارت از گلبرگ‌های کارتاموس تنکتوریوس [۸۰] (از خانواده کمپوزیته) می‌باشد. گلبرگ‌های کافشه مورد استعمال زیادی در تهیه رنگ و مواد آرایشی دارد و ممکن است آن را به‌عنوان تقلب به زعفران بیفزایند. دانه‌های کافشه را به نام دانه طوطی نیز می‌نامند و تولید روغنی می‌نماید که به‌عنوان مرهم در پیچ‌خوردگی و روماتیسم به کار می‌رود.

زیره سیاه کرمانی:

عبارت از میوه‌های گیاه کاروم بولو کاستانوم [۸۱] (از خانواده چتریان) می‌باشد. این گیاه بومی ایران و در نواحی کرمان کشت می‌شود و از نظر کاربرد در طب سنتی به‌عنوان معطر و بادشکن مصرف دارد.

زنیان:

زنیان عبارت از میوه‌های گیاه کاروم کوپتیکوم [۸۲] (از خانواده چتریان) است. میوه‌های معطر این گیاه از زمانهای بسیار قدیم شناخته

کتب طبیبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۴۴
شده است. ماده موثره زنیان اسانس معطر آن است که به‌عنوان بادشکن در اطفال و در درمان وبا به کار می‌رود.

چشم:

عبارت از دانه‌های کوچک سیاهرنگ عدسی شکل گیاه کاسیا- آبسوس [۸۳] (از خانواده لگومینوزها) است. دانه‌های چشم از زمانهای بسیار قدیم در شرق جهت درمان بیماریهای چشمی به کار می‌رفته است و در بعضی نواحی مشمع حاصل از دانه‌های چشم را بر روی زخم یا نقاط دردناک توصیه می‌نمایند و همچنین آن را به‌عنوان یک داروی ضدبارداری به کار می‌برند.

فلوسی:

فلوس عبارت از میوه‌های رسیده استوانه‌ای شکل گیاه کاسیا- فیستولا [۸۴] (از خانواده لگومینوزها) می‌باشد. قسمت داخلی این میوه که دارای طعم کمی شیرین است به‌عنوان دارو مصرف می‌گردد.

فلوس را در طب سنتی به‌عنوان داروی ضدسوزش دستگاه گوارش به کار می‌برند. برای این منظور، مغز میوه را جوشانیده و همراه با قند و روغن بادام صبح ناشتا و به دفعات در روز به کار می‌برند. در طی دوره درمان بیمار باید از مصرف نان خودداری کند. فلوس دارویی است مسهل و بررسیهای جدید و جودانتر فرون را در این گیاه نشان داده است.

گل حلوا:

شامل سرشاخه‌های گلدار زرد و صورتی، دانه و ریشه‌های گیاه سلوسیا آرژانتا [۸۵] (از خانواده آمارانتاسه) می‌باشد که مورد مصرف طبی دارند. برگ گل حلوا را به‌عنوان ضماد و سرشاخه‌های گلدار و دانه‌دار را به‌عنوان تونیک عصبی و برای بند آوردن اسهال به کار می‌برند. در کتاب «مفردات پزشکی نصیری» آمده است که مخلوط دانه‌ها و شکر همراه با شیر را به‌طور موثری در ناتوانی‌های جنسی به کار می‌برند.

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۴۵

قردمانا:

عبارت از میوه‌های گیاه انواع کائروفیلوم [۸۶] (از خانواده چتریان) می‌باشد. میوه قردمانا رنگ سبز تیره به طول ۱۰ میلیمتر و قطر یک میلیمتر با بوی کم مشابه بوی زیره است. این گیاه را در طب سنتی به‌عنوان بادشکن به کار می‌برند.

چهار تخمه:

عبارت از مخلوطی از دانه‌های بارهنگ (پلاتتاگوماجور) [۸۷]، قدومه و سه‌پستان (کوردیا میکسا) [۸۸] و به دانه (پیروس سیندو- نیا) [۸۹] است. این چهار نوع دانه همگی دارای مقدار زیادی مواد موسیلاژی می‌باشند. چهار تخمه را در طب سنتی ایران به‌عنوان ضد اسهال و نرم‌کننده سینه در سرفه‌های خشن به‌صورت دم‌کرده به کار می‌برند.

برگ قیطان:

عبارت از برگ و ساقه و میوه‌های خشک‌شده کروزوفورا اوربازی- فولیا [۹۰] (از خانواده افوریاسه) می‌باشد. این دارو در طب سنتی در موارد سیاه‌سرفه و جذام به کار می‌رود. دانه‌های این گیاه حاوی ۳۵ درصد روغنی است که ممکن است به جای روغن خوراکی به کار رود. رنگ حاصل از برگ‌های این گیاه مشابه ماده رنگی تورنسل است و به‌عنوان معرف مورد استعمال دارد.

دارچین:

عبارت از پوست ساقه‌های جوان گیاه سیناموموم کاسیا [۹۱] (از خانواده لوراسه) می‌باشد. مصرف دارچین به‌عنوان ادویه و در

فرآورده‌های داروئی است. دمکرده پوست دارچین را در موارد افزایش ترشح بزاق به کار می‌برند.

برگ سادج:

عبارت از برگ‌های دارچین است که به‌عنوان ضدروماتیسزم، بادشکن کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان داروئی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۴۶ و محرک به کار می‌رود.

حنظل:

عبارت از میوه‌های خشک‌شده گیاه سیترو لوس کولی - سنتیس [۹۲] (از خانواده کوکوربیتاسه) می‌باشد. حنظل گیاهی است بومی ایران و در نواحی مرکزی و جنوبی ایران به فراوانی می‌روید. میوه حنظل گرد و به اندازه یک نارنج بزرگ بوده و مزه آن شدیداً تلخ است. حنظل داروئی است مسهل شدید و ماده موثره آن شامل ترین‌های استروئیدی به نام کوکوربیتاسین است که به‌صورت گلوکزید وجود دارند.

تخم گرمک:

عبارت از تخم گیاه سیترو لوس ولگاریس [۹۳] (از خانواده کوکوربیتاسه) است. گرمک از گیاهان بومی ایران بوده و به فراوانی به‌عنوان یک میوه تابستانی، بخصوص در نواحی گرم به جای آب مصرف می‌شود. تخم گرمک به‌عنوان خنکی و مدر و مقوی به کار می‌رود.

بهار نارنج:

عبارت از گل‌های خشک‌شده انواع کشت‌شده درخت پرتقال و نارنج است که به‌عنوان محرک و جلوگیری‌کننده از بیماری اسهال خونی به کار می‌رود. بهار نارنج دارای مشتق استرمتیلیک اسید آنترانیلیک بوده که بوی مشخص دارو مربوط به آن است. بهار نارنج را جهت تهیه آب مقطر بهار نارنج به کار می‌برند. برای برگ بهار نارنج نیز خاصیت از بین بردن ورم پا قائلند. پوست نارنج را نیز به‌عنوان معطر و خوشبوکننده به کار می‌برند. هسته نارنج که دارای مزه تلخ است، معمولاً پس از بودادن و جداکردن پوست آن را به‌عنوان محرک به کار می‌برند.

سورنجان کرمانی:

عبارت از پیاز گیاه کلشیکوم لوتوم [۹۴] (از خانواده لیلیاسه) کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان داروئی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۴۷ و دیگر انواع پیاز کلشیک است. پیاز کلشیک بیضی شکل به طول ۵ ر ۳- تا ۷ سانتیمتر به رنگ سفید و سخت شاخی است.

علاوه بر نشاسته پیاز کلشیک حاوی آلكالوئید كلشی سین است. آن را در طب سنتی در بیماری نقرس و روماتیسم و دمکرده پودر آن را در بیماری سل به کار می‌برند.

خاک مقل:

عبارت از یک اولئوگم رزین معطری است که به نام میر معروف است. این ماده از گیاه کومی فوراً مول مول ۹۵] (از خانواده بوسراسه) به دست می‌آید. این دارو را به عنوان مقوی معده به صورت حب و در درمان لمباگو به کار می‌برند.

مقل ازرق (گوگل):

عبارت از گم رزین مترشحه توسط گیاه کومی فوراً موکول ۹۶] (از خانواده بوسراسه) می‌باشد. این دارو را در طب سنتی در درمان روماتیسم عضلانی به کار و آن را به صورت مشمع بر روی قسمت‌های دردناک بدن قرار می‌دهند. همچنین به طور خوراکی برای رفع بیخوابی نیز مصرف می‌شود.

حب بلسان:

عبارت از میوه‌های درخت کومی فوراً اوپو بالساموم ۹۷] (از خانواده بوسراسه) می‌باشد. این میوه‌ها بیضی شکل نوک‌دار و پیچ خورده بوده و رنگ آن قرمز قهوه‌ای می‌باشد. مزه آن معطر و بوی آن مشابه تربانتین است. حب بلسان را به عنوان بادشکن، مقوی معده، خلط‌آور محرک و همچنین در لرز و سرماخوردگی به کار می‌برند.

عود بلسان:

عبارت از چوب درخت زایلوبالساموم ۹۸] که به رنگ ارغوانی و بسیار سخت می‌باشد. خاصیت چوب این گیاه مشابه میوه‌های آن است.

کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۴۸

بیخ شوکران:

عبارت از برگ و میوه‌های گیاه کونیوم ماکولاتوم ۹۹] (از خانواده چتریان) است. این گیاه حاوی آلكالوئید سمی کونی این بوده که قادر به فلج کردن سلسله اعصاب است. محلول حاصل از میوه‌های این گیاه را به صورت مالیدنی برای تسکین درد به کار می‌برند.

مامیران:

عبارت از ریشه‌های گیاه کاپتیس تا [۱۰۰] (از خانواده رنکو- لاسه) می‌باشد. ریشه‌ها معمولاً نازک، نقطه‌دار و قسمت داخلی آن زرد رنگ است. ریشه مامیران حاوی آلکالوئید بربرین است و به‌عنوان کولیر چشمی و تونیک مصرف می‌شوند.

ملوغیه:

عبارت از گیاه کورکوروس اولی توروس [۱۰۱] (از خانواده تیلاسه) می‌باشد. الیاف این گیاه را به‌عنوان جاذب در جراحی به کار می‌برند و دانه‌های آن تلخ‌مزه به رنگ آبی تیره و زاویه‌دار به طول ۲ میلی‌متر است. دمکرده دانه‌های ملوغیه را در موارد تب و نارسائیهای کبدی به کار می‌برند.

سپستان:

عبارت از میوه‌های گیاه کوردیامیکسا (از خانواده بوراژیناسه) می‌باشد. میوه‌ها به اندازه گرد و حاوی مقدار زیادی موسیلاژ است.

سپستان را به‌عنوان نرم‌کننده در بیماریهای سینه به کار می‌برند.

تخم گشنیز:

عبارت از دانه‌های کوریاندروم ساتیوم [۱۰۲] (از خانواده چتریان) است. برگهای این گیاه به‌عنوان سبزی مورد استفاده بوده و میوه‌ها را به‌عنوان ادویه و ماده معطر به کار می‌برند. دمکرده برگ گشنیز را جهت رفع سردرد و دود میوه گشنیز را جهت از بین بردن درد دندان به کار می‌برند.

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۴۹

شیرخشت:

عبارت از ترشحات حاصل از گیاه کوتونوستر نومولاریا [۱۰۳] (از خانواده روزاسه) است که در نواحی سیاه‌کوه در ارتفاع ۱۵۰۰ متر به بالا- به فراوانی می‌روید. شاخه کوچک این گیاه قادر به ترشح مان شیرین‌مزه‌ای است که به‌عنوان ملین ملایم و مقوی معده به کار می‌رود.

محلول آبکی آن را در درمان حصبه به کار می‌برند. قندهای موجود در شیرخشت عبارت از: فروکتوز، گلوکز، ساکارز و پلی‌ساکارید می‌باشند.

یک‌واش:

عبارت از میوه گیاه کراتاگوس اورینتالیس [۱۰۴] (از خانواده روزاسه) می‌باشد. میوه‌های این گیاه کوچک و سیب‌مانند و قسمت داخلی آن قرمز رنگ است. این میوه دارای قند است و به‌عنوان مخدر مصرف شده است و دانه‌ها را جهت درمان اسپرما توری به کار می‌برند.

حب السلاطین:

عبارت از دانه‌های گیاه کروتون تی گلیوم [۱۰۵] (از خانواده افوریاسه) می‌باشد. درخت کوچکی است که در اغلب نقاط دنیا کشت می‌گردد. حب السلاطین یک مسهل بسیار قوی است و خاصیت سمی دارد.

زیره سبز:

زیره سبز عبارت از میوه‌های گیاه کومی نوم سی می‌نوم [۱۰۶] (از خانواده چتریان) است. آن را اصطلاحاً به نام زیره سبز یا سفید می‌نامند که با زیره سیاه اشتباه نشود. میوه زیره سبز را به‌عنوان بادشکن و تسکین درد پس از وضع حمل و به‌عنوان معطر به کار می‌برند.

گل سرو:

عبارت از میوه‌های گیاه کوپرسوس سمپرویرنس [۱۰۷] (از خانواده کاج) می‌باشد. میوه‌های سرو به رنگ قرمز قهوه‌ای هستند، بوی

کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۵۰
معطر و طعم تلخ دارد و حاوی اسانس فرار بوده و آن را در سیاه‌سرفه و به‌عنوان ضد کرم به کار می‌برند.

قرنباد:

عبارت از ریشه‌های گیاه کورکوما آروماتیکا [۱۰۸] (از خانواده زنجی براسه) می‌باشد. ریشه قرنباد به رنگ زرد آغشته به پودر زرد رنگ بسیار سخت و رنگ قسمت داخلی آن نارنجی قهوه‌ای می‌باشد. بوی آن کافوری معطر است. ریشه قرنباد را در نفخ به‌عنوان بادشکن به کار می‌برند.

کرکم:

عبارت از ریشه‌های انواع کورکوما دمستیکا [۱۰۹] و کورکوما لونگا [۱۱۰] (از خانواده زنجی براسه) می‌باشد. پودر این ریشه‌ها را به نام زعفران هندی نیز می‌نامند و در ایران به نام زردچوبه معروف است. زردچوبه دارویی است محرک، مقوی و معطر آن را به‌صورت دمکرده برای شستشوی چشم در ورم ملتحمه به کار می‌برند. زردچوبه خاصیت ضد میکروبی و رنگ‌کنندگی زیادی دارد.

زرمباد:

عبارت از ریشه‌های گیاه کورکوما زدوریا [۱۱۱] و کورکوما- زرومیت [۱۱۲] (از خانواده زنجی براسه) می‌باشد. ریشه‌های زرمباد اغلب پیچ‌خورده نازک به طول ۳ تا ۵ سانتی‌متر به رنگ قهوه‌ای روشن با بوی کافوری، طعم زننده و مزه تلخ می‌باشد.

زرمباد به عنوان ادویه، بادشکن، محرک و ضدنفخ به کار می‌رود.

تخم کشوت:

عبارت از تخم و گل گیاه کوسکوتا پلانی فولیا [۱۱۳] (از خانواده کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۵۱ کنولولاسه) می‌باشد. دانه‌ها به رنگ قهوه‌ای روشن و تلخ مزه می‌باشند. گل‌های این گیاه را در آسم به صورت دمکرده و در نزه و سرماخوردگی و همچنین چاقی به کار می‌برند. این دارو را به عنوان تصفیه کننده خون، کمک به عمل هضم، در نفخ و یبوست به کار می‌برند.

اصفر مکی:

عبارت از ریشه و ساقه گیاه معطر سیمبو پوگون شونانتوس [۱۱۴] (از خانواده گرامینه) می‌باشد. دارای بوی شبیه لیمو می‌باشد که جهت تهیه اسانس فرار و در طب سنتی در درمان ضعف بدن به کار می‌رود.

کنگر دهری:

عبارت از میوه‌های گیاه سی‌نارا اسکولی موس [۱۱۵] (از خانواده کمپوزیته) می‌باشد. میوه کنگر دهری را به عنوان ضد سم تریاک به کار می‌برند.

تاپالق:

عبارت از غده‌های زیرزمینی گیاه سیروس روتندا [۱۱۶] (از خانواده سپراسه) می‌باشد. این غده‌های زیرزمینی دارای بوی معطر مشابه لیمو و هل می‌باشد. آن را جهت تمیز کردن دندان و حفظ لباس و پارچه از اثر حشرات به کار می‌برند.

تخم تاتوره:

عبارت از دانه‌های گیاه داتورا استرامونیوم [۱۱۷] (از خانواده سولاناسه) می‌باشد. این گیاه به عنوان یک گیاه سمی و علف هرزه در ایران به فراوانی می‌روید. برگ تاتوره را به صورت ضماد جهت کاستن درد اعضاء به کار می‌برند. تخم تاتوره همچنین به نام کچوله که به دانه نوامیک نیز گفته می‌شود، به کار می‌رود.

کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۵۲

تخم هویج:

عبارت از دانه‌های گیاه داکوس کاروتا [۱۱۸] (از خانواده چتریان) است که به عنوان سبزی خوراکی به کار می‌رود. تخم هویج

دارای طعم معطر تلخ و مزه روغنی است. در طب سنتی آن را به‌عنوان محرک، ملین، نرم‌کننده، مدر و قاعده‌آور به کار می‌برند.

اسپرک: [۱۱۹]

کتاب طبی انتزاعی (فارسی)؛ ج ۶؛ ص ۱۰۵۲
ارت از گل‌های گیاه دلفینوم زالیل [۱۲۰] (از خانواده رنو- نکولاسه) که گیاهی است دائمی بومی ایران. از گلبرگ‌های این گیاه رنگ زرد بسیار عالی به دست می‌آید که جهت رنگ آمیزی ابریشم و پشم به کار می‌رود.

وشا:

عبارت از ترشحات صمغی شکلی است که از گیاه دورما آمونیا- کوم [۱۲۱] (از خانواده چتریان) به دست می‌آید. گم آمونیاک به رنگ روشن به صورت قطرات یا توده به هم چسبیده می‌باشد. با آب تولید محلول شیری رنگی می‌نماید. بوی آن کم و مخصوص و دارای طعم تلخ و مزه‌ای مهوع است. وشا را در طب سنتی به‌عنوان محرک، خلط‌آور و ملین به کار می‌برند. به صورت مشمع در موارد آسم، ورم غده‌ها و تومورهای بدون درد به کار می‌برند.

دورنج اقربی:

عبارت از ریشه‌های گیاه دورونیکوم پارادالیانچس [۱۲۲] (از خانواده کمپوزیته) است. این ریشه‌ها را همچنین از گیاه دورونیکوم اسکوپوئیدس [۱۲۳] و دورونیکوم فالکونری [۱۲۴] به دست می‌آورند. ریشه‌ها معمولاً نقطه‌دار و شبیه دم عقرب به رنگ سفید می‌باشند.
کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۵۳
ریشه دورنج اقربی حاوی اینولین است، مزه آن تلخ زننده است و در طب سنتی به‌عنوان آرام‌بخش و به علت شباهت آن به عقرب آن را در گزیدگی به وسیله حشرات و عقرب به کار می‌برند.

خون سیاوش:

عبارت از رزینی است که از گیاه دراکارنا سناباری [۱۲۵] (از خانواده لیلیاسه) به دست می‌آید. رزین به‌طور خود به خود از میوه‌های رسیده به صورت قطراتی خارج می‌شود و در صورت شکسته شدن دارای سطح شیشه‌ای شفاف و رنگ درخشانی است. رزین خون سیاوش در الکل محلول است و برای رنگ کردن وارنیش به کار می‌رود. از نظر طبی این دارو دارای خاصیت قابض بوده و برای بند آوردن خونریزیها و به صورت مشمع برای تسکین درد در قسمت‌های ران و ساق پا به کار می‌رود.

شکر تیغال:

شکر تیغال ترشحات شیرین مزه‌ای است که در اثر عمل حشره لورینوس ماکولاتوس [۱۲۶] بر روی برگ و سرشاخه‌های انواع گیاه شکر تیغال حاصل می‌شود. در اثر فعالیت حشره، یک پوشش سفید مایل به زرد به طول ۱۸ تا ۲۰ میلیمتر در اطراف آن ایجاد می‌شود که حاوی ۱۵ تا ۲۳ درصد قند می‌باشد. شکر تیغال از زمان ابن سینا شناخته شده و مورد استفاده بوده است. آن را در سرفه و ناراحتی‌های ریوی به کار می‌برند. شکر تیغال دارای قند ترهالوز، مواد سلولزی، موسیلاژ، نشاسته و مواد آلبومینوئیدی می‌باشد.

میوه شکر تیغال دارای آلکالوئید اکی نوپسین است که اثر مثبتی بر روی تقویت حافظه و قدرت یادگیری دارد.

گل گاوزبان:

عبارت از گل‌های گیاه اکيوم آمونوم [۱۲۷] و دیگر گونه‌های

کتاب طبى انتزاعى (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۵۴

مشابه (از خانواده بوراژیناسه) می‌باشد. این گلها به طول ۳ سانتیمتر و پهنای ۱۲ میلیمتر و به صورت قیفی شکل می‌باشد. گل گاوزبان را در طب سنتی به‌عنوان مقوی قلب، تونیک و نرم‌کننده و مدر به کار می‌برند.

برگ گل گاوزبان:

عبارت از مخلوطی از برگ و ساقه و گل انواع بوراگوافیسیناليس-[۱۲۸] (از خانواده بوراژیناسه) می‌باشد. آن را به صورت دم‌کرده به‌عنوان تونیک و در روماتیسم و به‌عنوان تقویت‌کننده، معرق، نرم‌کننده و مدر به کار می‌رود. خمیر تازه حاصل از برگ‌های تازه این گیاه را جهت درمان تورم اعضاء به کار می‌برند.

هل:

عبارت از میوه‌های گیاه الاتریا کارداموم [۱۲۹] (از خانواده زنجی براسه) می‌باشد. هل را اغلب به‌عنوان معطرکننده در فراورده‌های غذایی و دارویی به کار می‌برند.

برنگ کابلی:

عبارت از میوه‌های گیاه امبلیارییس [۱۳۰] (از خانواده میرسیناسه) می‌باشد. برنگ کابلی را در طب سنتی به‌عنوان یک داروی ضد کرم برای دفع کرم‌های پهن مانند تینا در اطفال و افراد بالغ به کار می‌برند. ماده موثره آن اسید امبلیک است که یک مشتق او کسی کینون می‌باشد.

قرص کمر:

عبارت از دانه‌های گیاه انتادا گی گاس [۱۳۱] (از خانواده لگومینوزها) می‌باشد. دانه‌ها کم‌وبیش مسطح به قطر ۵ سانتیمتر و سطح قهوه‌ای شفاف می‌باشد. بعضی افراد از خرد شده این دانه‌ها برای شستن موی سر استفاده می‌کنند و علت آن به خاطر

سایونین موجود در دانه‌ها است. همچنین

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۵۵
مخلوط پودر دانه قرص کمر با زرده تخم مرغ را به صورت مشمع در تسکین درد به کار می‌برند.

سریش سفید:

عبارت از ریشه‌های گیاه اری مروس اوچریانوس [۱۳۲] (از خانواده لیلیاسه) و گونه‌های دیگر می‌باشد. ریشه‌ها معمولاً به رنگ سفید، پیچ‌خورده و سخت بوده، در آب متورم و نرم شده و قسمتی از آن حل و تولید یک موسیلاژ سفتی را می‌نماید. چسب حاصل از آن افزودن آب به پودر سریش را جهت چسباندن در موارد مختلف به کار می‌برند. قسمت هوائی و سبز گیاه را به عنوان سبزی خوراکی می‌توان مصرف نمود.

خاکشیر:

عبارت از دانه‌های گیاه اری‌زی موم ارپاندوم [۱۳۳] (از خانواده خاجیان) می‌باشد. خاکشیر گیاهی است یکساله، دارای دانه‌های ریز به رنگ قرمز یا زرد قهوه‌ای. این دانه‌ها معمولاً همراه با دانه‌های سی- زنبریوم سوفیا [۱۳۴] و ایریو [۱۳۵] تواما جمع‌آوری و مصرف می‌شود. دانه خاکشیر در آب تولید یک لایه موسیلاژ بسیار نرمی می‌نماید. مغز دانه‌ها به رنگ زرد و مزه روغنی و طعم آن مشابه دانه خردل است. خاکشیر را در موارد تب به کار می‌برند و به صورت ضماد برای تسکین درد معده و به صورت دود برای درمان بیماریهای چشمی به کار می‌رود.

قرنفل (میخک):

عبارت از گل‌های گیاه اوژنی یا اروماتیکا [۱۳۶] (از خانواده میریستاسه) می‌باشد. قرنفل یک ادویه بسیار معروفی است. آن را به عنوان بادشکن و محرک و برای دفع تحریکات ناحیه گلو و اسانس آن را برای کشتن عصب دندان به کار می‌برند. کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۵۶

باریجه:

عبارت از ترشحات حاصل از گیاه فرولاگالبانی فلوآ [۱۳۷] (از خانواده چتریان) می‌باشد. این گیاه بومی ایران است و در اثر ایجاد شکاف بر روی ساقه، مایع زرد نارنجی‌رنگی به خارج تراوش می‌کند که پس از مدتی به صورت قطراتی جامد در می‌آید و بوی آن بسیار قوی و شبیه بوی کرفس است. باریجه را به طور خوراکی به عنوان مقوی معده به کار می‌برند. در استعمال خارجی برای کوفتگی و زخمها مصرف می‌شود. باریجه حاوی ۶۵ درصد رزین، ۲۰ درصد صمغ و ۱۰ تا ۲۰ درصد اسانس فرار است.

سکینج:

گم‌رزین معطری است که در نواحی لارستان و کرمان از گیاه- فرولاپرسیکا [۱۳۸] (از خانواده چتریان) به دست می‌آید. سکینج به صورت قطرات یا توده به هم چسبیده‌ای به رنگ قهوه‌ای مایل به زرد با بوی سیر و طعم نامطبوع می‌باشد. در اثر تقطیر با بخار آب تولید اسانسی که حاوی گوگرد است، می‌نماید. مشمع حاصل از این گم‌رزین را در معالجه روماتیسم و لمباگو به کار می‌برند و به صورت مخلوط با روغن کتان جهت تسکین درد ناحیه پشت مصرف می‌شود.

ریشه کفلس:

عبارت از ریشه‌های گیاه فرولا سمبل [۱۳۹] (از خانواده چتریان) است. کفلس گیاهی است پایا، ریشه آن سبک و اسفنجی پیچ‌خورده است و در داخل سلولهای رزین دار ملاحظه می‌شود. بوی آن قوی و مشابه مشک است و طعم تلخ و معطر دارد. آن را به عنوان محرک، تقویت اعصاب ضد اسپاسم و بخصوص در هیستری و ناراحتی‌های عصبی به کار می‌برند. کتب طبى انتزاعى (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۵۷

بادیان سبز:

عبارت از میوه‌های گیاه فونیکولوم ولگار [۱۴۰] (از خانواده چتریان) است. دارای بوی معطر و طعم شیرینی، میوه‌ها دارای ۳ تا ۵ درصد اسانس می‌باشد که ماده اصلی آن آنتول است. رازیانه را به عنوان ادویه و در فرآورده‌های دارویی جهت اسهال خونی و سرماخوردگی و به عنوان بادشکن به کار می‌برند. ریشه رازیانه نیز یکی از داروهای طب سنتی ایران است و در حقیقت، یکی از پنج ریشه اصلی جعفری، کرفس، مارچوبه، کوله خاص و رازیانه می‌باشد. ریشه رازیانه را همراه با زنیان به عنوان بادشکن و دمکرده آن را به تنهایی برای درد دندان و تسکین دردهای بعد از زایمان به کار می‌برند.

گل سرنگون:

عبارت از پیازهای گیاه فری تی لاریا امپریالیس [۱۴۱] (از خانواده لیلیاسه) می‌باشد. این گیاه بومی ایران است و به فراوانی در نواحی کوهستانی کردستان و فارس می‌روید. قسمت مورد استفاده آن عبارت از پیاز آن می‌باشد که فاقد بو و مزه است. پیاز گل سرنگون حاوی مقدار زیادی نشاسته است و بعلاوه دارای چندین آلکالوئید می‌باشد. پیاز گل - سرنگون را در طب سنتی در بیماریهای ریوی و درد دندان به کار می‌برند و همچنین برای تسکین درد زایمان خمیر آن را بر روی شکم قرار می‌دهند.

شاهتره:

شاهتره عبارت از گیاه فورماریا پاروی فلورا [۱۴۲] (از خانواده فورماریاسه) می‌باشد. مخلوط برگ و ساقه و میوه‌های شاهتره مورد استعمال درمانی دارد. این مخلوط دارای طعم کمی اسیدی قابض است. شاهتره علاوه بر اسید فورماریک دارای آلکالوئیدهای متعدد از جمله فومارین است. شاهتره در طب سنتی به عنوان تصفیه کننده خون، ملین و

کتاب طبى انتزاعى (فارسى) (مفردات پزشکى و گياهان داروى ايران)، ج ۶، ص: ۱۰۵۸
مدر و به صورت دمکرده در زنان باردار جهت رفع کمردرد به کار مى رود.

بوقناق:

عبارت از گياه گلوسوستمون بروگوئى یرى [۱۴۳] (از خانواده استراکولياسه) مى باشد. بوقناق گياهى بزرگ شبيه کلم، داراى برگهاى پهن و کوچک و گلهاى قرمز قهوه اى است. ريشه بوقناق را به عنوان افزايش دهنده قدرت بدن و در موارد ناتوانى هاى جنسى و دمکرده آن را در رفع سرماخوردگى به کار مى برند.

بهمن پيچ:

عبارت از ميوه هاى پيچ خورده گياه هلى کترس ايزورا [۱۴۴] (از خانواده استراکولياسه) به طول ۵ ر ۳ تا ۵ سانتى متر مى باشد. بهمن پيچ داراى خاصيت نرم کننده و کم قابض است که آن را در درمان اسهال خونى، نفخ اطفال و دل پيچه به کار مى برند.

جل جل:

عبارت از ميوه هاى گياه هى بيسکوس کانابى نوس [۱۴۵] (از خانواده مالواسه) مى باشد. دانه ها به رنگ قهوه اى تيره و بيضى شکل به طول ۳ تا ۵ سانتى متر مى باشند. روغن حاصل از دانه هاى جل جل را به عنوان نرم کننده و خوراک دام به کار مى برند.

ميوه زبان گنجشک:

عبارت از دانه هاى گياه هالارنيا آنتى ديسانترىکا [۱۴۶] (از خانواده آپوسيناسه) مى باشد. دانه هاى زبان گنجشک به رنگ قهوه اى و حاوى آلکالوئيد کونسین است که مشابه امتين مى باشد. اين دارو در طب سنتى به عنوان تونیک و در ناتوانى هاى جنسى به کار مى رود.

کتاب طبى انتزاعى (فارسى) (مفردات پزشکى و گياهان داروى ايران)، ج ۶، ص: ۱۰۵۹

بذرالبنج:

عبارت از دانه هاى انواع هيو سياموس موتیکوس [۱۴۷] و هيو- سياموس رتى کولا-توس [۱۴۸] و غيره (از خانواده سولاناسه) مى باشد.

دانه هاى اين گياه بسيار سمى و سميت آنها مشابه ترياک است. بذرالبنج داراى مزه تلخ، طعم روغنى و زننده و حاوى آلکالوئيد هيو سيامين مى باشد. دود حاصل از سوزاندن دانه بذرالبنج را براى تسکين درد دندان به کار مى برند.

باديان خطائى:

بادیان خطائی عبارت از گیاه ایللی سیوم وروم [۱۴۹] (از خانواده ماگنولیاسه) می باشد. قسمت مورد استفاده میوه های آن هستند که ستاره ای شکل می باشند. این میوه ها دارای اسانس فرار به مقدار ۵ درصد بوده که ماده اصلی آن آنتول است. میوه و اسانس حاصل از بادیان خطائی را به عنوان بادشکن، مقوی معده و در ناراحتی های ریوی و فراورده های غذایی به کار می برند.

عدس تلخ:

عبارت از دانه های گیاه ایندیگوفر (گسبرگی [۱۵۰] (از خانواده لگومینوزها) می باشد. این دانه ها به رنگ قرمز بوده، دارای سطح صاف و بیضی شکل به طول ۲ تا ۳ میلیمتر، خیلی سخت و طعم تلخ می باشند. کاربرد عدس تلخ در طب سنتی برای تسکین درد معده است.

رنگ کرمانی:

عبارت از برگ گیاه اندیگوفر تنکتوریا [۱۵۱] (از خانواده لگومینوزها) می باشد. نام دیگری که برای آن وجود دارد، وسمه می باشد.

اسم وسمه را همچنین برای رنگ حاصل از گیاه ایزاتیس تنکتوریا به کار

کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۶۰

می برند. رنگ کرمانی از زمان ابن سینا به کار می رفته است. برگ های رنگ کرمانی مشابه برگ حنا هستند و به صورت سالم یا پودر شده جهت رنگ کردن پوست به کار می روند.

راس هندسی:

عبارت از ریشه گیاه اینولا هلنیوم [۱۵۲] (از خانواده کمپوزیته) است. ریشه های راس هندسی نسبتاً سخت و شاخی هستند، و سطح آن به رنگ قهوه ای تیره و قسمت داخل بیرنگ است. در مقطع ریشه ها ذرات متبلوری ملاحظه می گردد. این ریشه ها دارای بوی معطر و طعم مطبوع گرم و مزه تلخ هستند و در طب سنتی در برونشیت، سل و به عنوان یک تونیک معطر و به صورت تکه های کوچک در موارد سردی به کار می روند.

تخم نیلوفر:

عبارت از دانه های گیاه ایوما هدراسه آ [۱۵۳] (از خانواده کنولولاسه) می باشد. گل های این گیاه به رنگ آبی و دانه ها سیاه رنگ و چهار گوش به طول ۵ میلیمتر می باشند. تخم نیلوفر را به عنوان ملین به خاطر رزین زننده موجود در آن به کار می برند.

ترید:

عبارت از ریشه های گیاه ایوما تورپتوم [۱۵۴] (از خانواده کنولولاسه) می باشد. ریشه های ترید به طول ۱۰ تا ۲۰ سانتیمتر و قطر

یک تا ۲ سانتیمتر به صورت پیچ خورده به رنگ قهوه‌ای تیره موجود می‌باشند. بوی آن کم، طعم آن به آهستگی ظاهر شده و مهوع است.

ریشه‌ها دارای ۵ تا ۱۰ درصد رزین محلول در اتر هستند و آن را به‌عنوان ملین و در لمباگو و ناراحتی‌های کلیوی به تنهایی یا همراه با دیگر داروهای مسهل به کار می‌برند.

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۶۱

بیخ بنفشه:

عبارت از ریشه‌های گیاه ایریس اسپوریا [۱۵۵] (از خانواده ایریداسه) می‌باشد. این ریشه‌ها را به‌عنوان دارو در تهیه عطریات به کار می‌برند. دم‌کرده بیخ بنفشه را به‌عنوان رفع سردرد و برای کاستن درد در هنگام وضع حمل به کار می‌برند.

کالومبا:

عبارت از ریشه‌های گیاه جاتروریزا کولومبا [۱۵۶] (از خانواده منیس پرماسه) می‌باشد. این ریشه‌ها دارای طعم بسیار تلخ، معطر و موسیلاژی می‌باشند. کالومبا را به‌عنوان مقوی معده و تونیک تلخ به کار می‌برند. چون این دارو فاقد تانن است، از این رو می‌توان آن را تواما با فراورده‌های آهن‌دار تجویز نمود.

ابهل:

عبارت از میوه‌های گیاه جونی پروس اکسلسا [۱۵۷] (از خانواده کونیفرها) می‌باشد. میوه ابهل به رنگ قهوه‌ای تیره و به قطر ۸ میلیمتر و دارای سه هسته مثلثی شکل و غدد اسانسی بزرگ و رزین زردرنگ است. بوی آن مشابه بوی تربانتین و شیرین مزه است. این میوه‌ها و اسانس آن دارای خاصیت مدر هستند و در اختلالات ترشحات زنانگی و سوء-هاضمه به کار می‌روند.

تخم کاهو:

عبارت از دانه‌های گیاه لاکتی کاساتیوا [۱۵۸] (از خانواده کمپوزیته) است. تخم کاهو به رنگ خاکستری به طول ۴ و قطر یک میلیمتر دارای بوی کمی معطر و طعم تلخ است. دم‌کرده تخم کاهو را در تب حصبه به کار می‌برند.

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۶۲

بالنگو شهری:

عبارت از دانه‌های گیاه لالمانتیا ایبریکا [۱۵۹] (از خانواده لابییه) می‌باشد. این دانه‌ها به طول ۵ و قطر ۱۵ میلیمتر به رنگ قهوه‌ای هستند و در اثر مجاورت با آب از یک مایع موسیلاژی پوشیده می‌گردند.

این دانه‌ها به خاطر موسیلاژی که دارند به کار می‌روند و خود گیاه به‌عنوان سبزی خوراکی مصرف دارد.

بالنگو شیرازی:

عبارت از دانه‌های گیاه لالمانتیا روی لیانا [۱۶۰] (از خانواده لایبه) می‌باشد. دانه‌ها به رنگ سیاه، به طول ۳ و قطر یک میلی‌متر، دارای سطح صاف و در انتها دارای یک نقطه سفید می‌باشند. این دانه‌ها در اثر مجاورت با آن سریعا تولید یک موسیلاژ کدر و بیمزه‌ای را می‌نمایند و اغلب آن را در درمان سرفه به کار می‌برند.

خولنجان:

عبارت از ریزوم و ریشه گیاه لانگوآس افسیناروم [۱۶۱] (از خانواده زنجی‌براسه) می‌باشد. ریشه‌ها به طول ۵ سانتیمتر و قطر کمتر از ۳ ر ۰ سانتیمتر، اغلب شاخه‌دار، به رنگ قهوه‌ای می‌باشند. بوی آن معطر و طعم گرم و ادویه‌ای دارد. خولنجان را به‌عنوان ادویه و مقوی معده و در روماتیسم به کار می‌برند.

اسطوخودوس:

عبارت از سرشاخه‌های گلدار گیاه لاواندو لادنتاتا [۱۶۲] (از خانواده لایبه) می‌باشد. سرشاخه‌های گلدار این گیاه دارای بوی معطر مشابه کامفر می‌باشند. دمکرده اسطوخودوس را در حالت نزله و مالاریا و جهت شستن زخم به کار می‌برند. کتب طبّی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۶۳

برگ حنا:

عبارت از برگ‌های گیاه لاوسونیا آلبا [۱۶۳] (از خانواده لیتراسه) می‌باشد. این گیاه به فراوانی در ایران کشت می‌گردد و جهت تهیه رنگ حنا به صورت برگ پودر شده به تنهایی یا همراه با مقدار کمی روغن کرچک (بیدانجیر) به کار می‌رود. مورد استعمال حنا بیشتر به‌عنوان رنگ از زمانهای قدیم معمول بوده و رنگ کردن ناخن‌ها به وسیله حنا را اصطلاحا فندق بستن می‌نامند. در استعمال خارجی حنا را برای درمان بعضی از بیماریهای جلدی مانند جذام و کورک به کار می‌برند.

شیرزاد:

عبارت از مانی است که توسط گیاه لکانورا اسکولانتا [۱۶۴] (از خانواده پارملیاسه) به دست می‌آید. اندازه آن به بزرگی یک نخود تا یک فندق می‌رسد. رنگ آن قهوه‌ای روشن تا سفید و داخل آن نرم و حاوی کریستالهای اگسالات کلسیم می‌باشد. ارزش غذایی این ماده بسیار کم است و آن را جهت افزایش ترشحات شیر در زنان به کار می‌برند.

مچه:

عبارت از گیاه لپیدیوم درابا [۱۶۵] (از خانواده خاجیان) می‌باشد. ساقه‌های جوان این گیاه را به‌عنوان سبزی خوراکی به کار می‌برند.

دانه‌های آن را به‌عنوان ضدنفخ به کار می‌برند.

تخم شاهی:

عبارت از گیاه لپیدیدم ساتیوم [۱۶۶] (از خانواده خاجیان) - می‌باشد. این گیاه بومی ایران بوده و به فراوانی کشت می‌گردد. تخم شاهی به رنگ قهوه‌ای روشن تا قرمز قهوه‌ای، بیضی‌شکل به طول ۳ و قطر ۳ ر ۰ میلی‌متر است. دارای طعم مخصوص، در آب متورم شده و تولید

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۶۴
لایه موسیلاژی می‌نماید. آن را به‌عنوان تونیک، مقوی قوای جنسی و مدر به کار می‌برند.

کشمش کولی:

عبارت از میوه‌های گیاه ویسکوم آلبوم [۱۶۷] (از خانواده لورانتاسه) می‌باشد. که اغلب به‌صورت انگلی بر روی گیاهان پهنبرگ رشد می‌نمایند. کشمش کولی به فراوانی در جنگلهای کوههای زاگرس بر روی درختان بلوط می‌روید. میوه‌های خشک شده گرد و به قطر ۸ میلی‌متر، نرم و به رنگ قهوه‌ای تیره، حاوی یک دانه و مزه مخصوص می‌باشند. کشمش کولی را در طب سنتی ایران به‌عنوان ملین و جهت زائل کردن موهای زائد بدن به کار می‌برند.

کشمش کولی در دیگر نقاط جهان به‌عنوان داروی پائین آورنده فشار خون، ضد تشنج و آرام‌بخش به کار رفته است. بررسیهای جدید که بر روی این گیاه انجام شده، وجود ترکیبات پروتئینی سمی به نام فوراً-توکسین و ویسکوتوکسین است که هر دو آنها از پروتئینهای بازیک و با وزن ملکولی مشابه (در حدود ۵۰۰۰) و تعداد مساوی اسید آمینه ۴۶ می‌باشند. شش اسید آمینه سیستمین محلهای مشابهی را در ملکول اشغال کرده و مهمترین اختلافی که بین ویسکو توکسین و فوراتوکسین وجود دارد، در زنجیر انتهایی است که در فوراتوکسین تریپتوفان و هیستیدین می‌باشد.

تزریق داخل وریدی فوراتوکسین و ویسکوتوکسین به حیوانات اثرات مشابهی مانند پائین آوردن فشار خون، برادی کاردی، اثر اینو-تروپیک منفی بر روی عضله قلب و انقباض عروق پوستی و عضلات می‌باشد.

ال. د ۵۰ فوراتوکسین در صورت تزریق داخل صفاقی در موش برابر ۰۵ ر ۰۵۷ میلی‌گرم برای هر کیلو وزن حیوان است. این پتیدها فاقد اثر آنتی‌بیوتیکی بر علیه میکروبها و باکتریها می‌باشند، و اثر آنها از راه خوراکی در انسان بررسی نشده است. مصرف دمکرده برگ کشمش کولی را در بیماریهای متعددی از جمله حالات تشویش و نگرانی و سرطان به کار می‌برند.

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۶۵

طوری (لیف):

عبارت از میوه و دانه‌های گیاه لوفاکوتانگلولا [۱۶۸] (از خانواده کوکوربیتاسه) می‌باشد. میوه طوری از لیاف نسبتاً محکم و شبکه‌ای تشکیل شده و در داخل آن دانه‌های بیضی‌شکل به رنگ قهوه‌ای مایل به سیاه دارای سطح سخت قرار دارند. مصرف دانه گیاه طوری در طب سنتی به‌عنوان ملین و قی آور می‌باشد و آن را جهت تهیه روغن به کار می‌برند.

گل پنی‌رک (خبازی):

عبارت از گل و دانه‌های گیاه مالو‌اسیلو ستریس [۱۶۹] (از خانواده مالواسه) می‌باشد. گل و دانه پنی‌رک هر دو دارای مقدار زیادی موسیلاژ می‌باشند و آنها را به‌عنوان نرم‌کننده سینه مخلوط با گل بنفشه، گل نیلوفر، عناب و ترنجبین به کار می‌برند. پنی‌رک را همچنین به‌عنوان ملین نیز به کار می‌برند.

پونه (فودنج):

عبارت از گیاه منتاسیلوستریس [۱۷۰] (از خانواده لایه) می‌باشد. این گیاه بومی ایران بوده و در نواحی مرطوب به فراوانی می‌روید. این گیاه در طب سنتی ایران برای رفع حساسیتهای جلدی و به‌صورت دمکرده در روماتیسم، دیسانتری و به‌عنوان محرک و بادشکن نیز به کار می‌رود.

ریشه شاهتوت:

عبارت از ریشه‌های گیاه موروس نیگرا [۱۷۱] (از خانواده موراسه) می‌باشد. این گیاه بومی ایران بوده و به فراوانی جهت استفاده از میوه‌های آن کشت می‌شود. ریشه شاهتوت به رنگ قرمز به‌صورت دمکرده در ناراحتی‌های زنانگی به کار می‌رود. کتب طب‌ی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۶۶

تخم مورد:

عبارت از میوه‌های سیاه‌رنگ نخودی‌شکل و معطر گیاه میرتوس کومونیس [۱۷۲] (از خانواده میرتاسه) می‌باشد. این میوه‌ها دارای طعم شیرین و تعدادی هسته‌های سفید و سخت می‌باشند. برگ مورد کوچک و بیضی شکل نوک‌تیز دارای بوی معطر می‌باشد. تمام قسمت‌های گیاه مورد دارای اسانس فرار می‌باشند. مورد دارای خاصیت محرک و قابض و اسانس آن ضد میکرب، ضد انگل و گرم‌کننده است. آن را به‌صورت پماد جهت گرم کردن موضع به کار می‌برند.

سیاه‌تخمه:

عبارت از دانه‌های سیاه‌رنگ گیاه نیژلاساتیوا [۱۷۳] (از خانواده رنونکولاسه) می‌باشد. دانه‌های سیاه‌تخمه حاوی اسانس فرار معطر و روغن ثابت و ترکیبات ساپونین‌دار می‌باشند. این دانه‌ها را به‌صورت ادویه و در نانوائی به کار می‌برند.

گل نیلوفر:

عبارت از گل، برگ و ساقه‌های گیاه نمفاآلبا [۱۷۴] (از خانواده نمفاسه) می‌باشد. این گیاه در برکه و استخر و در اغلب نقاط به فراوانی می‌روید. اسم گل نیلوفر نیز ممکن است به بعضی از انواع گیاهان اپیوما که دارای گل‌های آبی‌رنگی هستند، اتلاق

می گردد. گل نیلوفر دارای خاصیت خنک کننده و قابض است و بخصوص در حالت تب در اطفال و سل سینه آن را مخلوط با پرسیاوش، عناب، گل بنفشه، گل گاوزبان و شکر به کار می‌برند.

تخم ریحان:

عبارت از دانه‌های گیاه اوسی موم با سی لیکوم [۱۷۵] (از خانواده لایه) می‌باشد. ریحان را به‌عنوان سبزی خوراکی در ایران به کار

کتب طبّی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۶۷
می‌برند و دانه‌های ریحان به نام بادرنج ابن‌سینا معروف است. تخم ریحان در آب تولید لایه موسیلاژی می‌نماید و آن را مخلوط با آب در درمان انفلوآنزا به کار می‌برند.

تخم شربتی:

عبارت از دانه‌های گیاه اوسی موم کانوم [۱۷۶] (از خانواده لایه) می‌باشد. تخم شربتی را اغلب در تابستان همراه با شربت به کار می‌برند.

این دانه‌ها در آب تولید یک لایه موسیلاژی می‌نمایند و در طب سنتی آن را در درمان بیماریهای سینه و ریه و به‌عنوان تونیک قلبی به کار می‌برند.

برگ زیتون:

عبارت از برگ گیاه اولئاروپه آ [۱۷۷] (از خانواده اولئاسه) می‌باشد. میوه زیتون را جهت تهیه روغن زیتون به کار می‌برند و برگ آن را به‌صورت دم‌کرده برای رفع سرفه و به‌عنوان پائین‌آورنده فشار و قند خون به کار می‌برند.

ثعلب:

عبارت از ریشه‌های غده‌ای گیاه اورکیس لاتی فولیا [۱۷۸] (از خانواده اورکیداسه) می‌باشد. پوست ریشه‌ها را معمولا جدا و سپس خشک می‌نمایند. ریشه‌ها به رنگ سفید، سخت و شاخی با طعم موسیلاژی هستند و در اثر مجاورت با آب تولید موسیلاژ فراوانی می‌نمایند.

محلولهای تهیه‌شده از ریشه ثعلب را به‌عنوان تقویت‌کننده اعصاب، نرم‌کننده و مقوی و دم‌کرده آن را برای رفع گرفتگی صدا و نرم‌کننده سینه مصرف می‌کنند.

کتب طبّی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۶۸

تخم اسفند:

عبارت از دانه‌های گیاه پگانوم هارمالا [۱۷۹] (از خانواده زیگو فیلاسه) می‌باشد. دانه‌های اسفند به رنگ خاکستری به طول ۲-

میلیمتر زاویه‌دار و دارای مزه تلخ و بوی مخدر می‌باشد. ماده موثره آن الکالوئیدهای هارمالین و هارمین است. دانه اسفند را در ایران برای دور کردن چشم شیطان در آتش می‌ریزند و همچنین به‌عنوان نولید رنگ، ضد کرم و در ناتوانی‌های جنسی نیز به کار می‌رود.

تخم شوید:

عبارت از دانه‌های گیاه آنتوم گراوئولنس [۱۸۰] (از خانواده چتریان) می‌باشد. شوید گیاهی است معطر آن را به‌عنوان سبزی خوراکی به کار می‌برند. تخم شوید را جهت تهیه ادویه و به‌عنوان بادشکن مصرف و جهت تهیه آب مقطر مصرف می‌کنند. شوید را جهت افزایش ترشحات غدد، بخصوص غده شیری در طی دوره شیر دادن به کار می‌برند. استفاده از این گیاه اثر بسیار مطلوبی در کم کردن چربی‌ها و کلسترول خون دارد.

آمله سفته:

عبارت از میوه‌های گیاه فیلاتوم امبلاتوم [۱۸۱] (از خانواده افوریاسه) می‌باشد. این میوه‌ها اغلب به‌صورت خرد شده موجود و طعم آنها به شدت اسیدی و حاوی تانن می‌باشند. آمله سفته قابض بوده و به‌عنوان مقوی معده خنک‌کننده و به‌صورت مخلوط با آب انگور در تب و اسهال به کار می‌رود.

کاکنج:

عبارت از میوه‌های گیاه فیزالیس آلکا کنجی [۱۸۲] (از خانواده سولاناسه) می‌باشد. میوه‌های خشک‌شده این گیاه شبیه گیلاس هستند

کتاب طبى انتزاعى (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۶۹
و در قسمت داخل آنها تعداد زیادی دانه زردرنگ وجود دارند. کاکنج در طب سنتی به‌عنوان ضد کرم در سفلیس و سقط جنین به کار می‌رود.

باید توجه داشت که کاکنج گیاهی است سمی و مصرف زیاد آن کشنده است.

انیسون:

عبارت از میوه‌های گیاه پی می پی نلانیسوم [۱۸۳] (از خانواده چتریان) است. میوه انیس را به‌عنوان ادویه و در مصرف داروئی در تهیه شربت‌های ضدسرفه و به‌عنوان معطر و بادشکن به کار می‌برند. ماده موثره آن آنتول و کاویکول می‌باشد.

کبابه چینی:

عبارت از میوه‌های گیاه پی‌پر کوبیا [۱۸۴] (از خانواده پی‌پراسه) می‌باشد. این میوه‌ها دارای بوی مشخص ادویه‌ای بوده و طعم تلخی دارند. میوه کوب را به‌عنوان محرک، ضد عفونی‌کننده مخاطها، دستگاه ادراری و مدر به کار می‌برند.

سقر سفید:

اولئورزینی است که در اثر شکاف حاصل بر روی درخت پیستا- شیتر بانتوس [۱۸۵] (از خانواده آناکاردیاسه) حاصل می‌شود. این اولئورزین به صورت توده سفید، بیشکل و چسبنده‌ای است که پس از مدتی شکل ظرفی که در آن قرار دارد، به خود می‌گیرد. در اثر گرم شدن، نرم شده و بوی مشخص و مطبوع تربانتین را دارد. سقر سفید را برای جویدن به کار می‌برند و برگ‌های آن به علت دارا بودن مواد تاننی در رنگرزی به کار می‌روند.

بارهنگ:

عبارت از دانه‌های گیاه پلانتا گوماجور [۱۸۶] (از خانواده پلانتا- کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۷۰ ژیناسه) می‌باشد. دانه‌های بارهنگ کوچک بیضوی به طول یک میلیمتر و هنگامیکه در آب قرار می‌گیرند تولید یک لایه موسیلاژی می‌نمایند، از این رو در ناراحتی‌های گوارشی و اسهال خونی به کار می‌رود.

اسفرزه:

عبارت از دانه‌های گیاه پلانتا گواواتا [۱۸۷] (از خانواده پلانتا ژیناسه) است که گیاهی است بومی ایران. اسفرزه از دوران دیوسکورید یک داروی شناخته شده در طب شرق بوده است. دانه‌ها به رنگ روشن بیضی شکل به طول ۲ میلیمترند. پوسته خارجی دانه‌ها از مواد موسیلاژی تشکیل یافته و در صورت قرار گرفتن در آب تولید یک لایه موسیلاژی می‌نمایند و از این رو آن را در درمان اسهال خونی به کار می‌برند. اسفرزه را همچنین به عنوان داروی مدر مصرف می‌نمایند.

بسفایج:

عبارت از ریشه‌های گیاه پولی پودیوم ولگار [۱۸۸] (از خانواده پودیاسه) می‌باشد. ریشه‌ها به رنگ سیاه در خارج و در قسمت داخلی قهوه‌ای تیره تا قرمز و رزینی می‌باشند. دارای بوی نامطبوع و طعم زننده است. در طب سنتی ریشه بسفایج را در سوءهاضمه، دردهای روماتیسمی به کار می‌برند.

غاریقون:

قارچی است به نام پولی پوروس افیسینالیس [۱۸۹] که بر روی درختان بلوط به بزرگی مشت بسته و حتی درشتتر می‌روید. وزن آن سبک، اسفنجی است و به سهولت پودر نمی‌شود. این قارچ از زمانهای بسیار قدیم در طب سنتی به کار می‌رفته است. ابن سینا از آن به عنوان تریاق نام برده و اطباء قدیم اعتقاد داشتند که این قارچ قادر به باز کردن مجاری مسدود شده در امعاء و دافع بیماریها می‌باشد. قسمت مرکزی

کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۷۱
این قارچ که سبک وزن و اسفنجی است، معمولاً جهت جذب خون و ترشحات زخمها به کار می‌رود.

خرنوبان:

عبارت از میوه‌های گیاه پروزوپیس استفانیانا [۱۹۰] (از خانواده لگومینوزها) می‌باشد. این میوه‌ها به رنگ قهوه‌ای به طول ۴ و عرض ۱۵ سانتیمتر، به صورت گال متورم شده که در داخل آن تعداد زیادی دانه بیضی شکل وجود دارد، می‌باشند. میوه و ریشه خرنوبان دارای مقدار زیادی تانن است، از این رو به‌عنوان قابض در اسهال خونی به کار می‌برند.

کلنار فارسی:

عبارت از درخت زیبای انار پونیکا گراناتوم [۱۹۱] (از خانواده لیتراسه) می‌باشد. گل، پوست میوه و پوست ساقه و ریشه این گیاه دارای خاصیت درمانی است. گل انار قابض و مقوی معده، پوست میوه‌ها نیز قابض است و در رنگرزی و درمان دیسانتری به کار می‌رود و پوست ریشه‌ها ضد کرم بوده، و برای دفع کرم‌های پهن مصرف می‌شود و ماده موثره آن آلکالوئید پلتیرین است.

بهدانه:

عبارت از دانه‌های گیاه پیروس سیدونیا [۱۹۲] (از خانواده روزاسه) می‌باشد. این گیاه بومی ایران است و جهت استفاده از میوه و دانه آن کشت می‌گردد. دانه به دارای یک لایه موسیلاژ است که به عنوان نرم کننده در سرفه و دیسانتری به صورت دمکرده به کار می‌رود.

مازو:

عبارت از برگ‌های تغییر شکل یافته گیاه کورکوس انفکتوریا [۱۹۳] (از خانواده فاگاسه) که در اثر فعالیت تخم حشره سی نیپس گالا-

کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۷۲
تنکتوریا [۱۹۴] بر روی درخت بلوط حاصل می‌شود. مازو معمولا کروی شکل به قطر ۱۲ تا ۲۰ میلیمتر به رنگ آبی مایل به سبز و در قسمت داخل سفید مایل به زرد است. مازو دارای ۵۰ تا ۷۰ درصد اسید گالتوتانیک است و از نظر طبی به‌عنوان قابض موضعی به صورت پودر روی زخم‌ها پاشیده می‌شود. بعلاوه، مازو را به فراوانی در صنعت چرمسازی و رنگسازی به کار می‌برند. در کردستان دانه‌های مازو را پس از سوراخ کردن به‌عنوان گردنبد جهت دفع چشم شیطان به گردن می‌آویزند.

بلوط:

عبارت از میوه‌های گیاه کورکوس پرسیکا [۱۹۵] (از فامیل فاگاسه) می‌باشد. جنگلهای بلوط به فراوانی در قسمت غرب ایران در ناحیه کردستان وجود دارد. بلوط حاوی تاتن بوده و از این رو، در دل پیچه‌های دردناک در کودکان و به‌عنوان غرغره برای ضد عفونی کردن دهان و گلو به کار می‌رود. ممکن است بلوط را به‌طور خام مورد استفاده غذایی قرار داد، ولی معمولا پس از بودادن و تهیه خمیر آن را پخته و مصرف می‌کنند.

تخم تربچه:

عبارت از دانه‌های گیاه رافنوس ساتیوا [۱۹۶] (از خانواده خاجیان) می‌باشد. تربچه به‌عنوان یک سبزی خوراکی مورد استفاده است و دانه‌های آن به رنگ قرمز قهوه‌ای دارای طعم و بوی خردل را به‌عنوان مدر، ملین و حل‌کننده سنگهای صفرای به کار می‌برند.

ریوند چینی:

عبارت از ریشه و ریزوم گیاه رثوم پالماتوم [۱۹۷] (از خانواده پولی گوناسه) می‌باشد. ریوند چینی را به‌عنوان مقوی معده، تونیک و قابض ضعیف به کار می‌برند. این دارو را جهت افزایش فعالیت سلولهای کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۷۳ کبدی بدون ایجاد حالت ملین و همچنین به‌صورت خمیر برای درمان زخمهای سیفلیس به کار می‌برند.

گل ریواس:

عبارت از گل‌های گیاه رثوم ری بس [۱۹۸] (از خانواده پولی - گوناسه) می‌باشد. این گیاه به فراوانی در قسمت‌های مرتفع و کوهستانی ایران، بخصوص در خراسان می‌روید. میوه‌های ریواس را به‌صورت دم‌کرده در طب سنتی به‌عنوان ملین قوی، ضد کرم برای اسب در دامپزشکی و خمیر آن را برای درمان سردرد به کار می‌برند. از دم‌کرده برگ روبارب جهت درمان سوزاک استفاده می‌شده است. گل ریواس را جهت رنگ کردن مو به کار می‌برند.

سماق:

سماق عبارت از میوه‌های گیاه روس کوریاریا [۱۹۹] (از خانواده آناکاردیاسه) می‌باشد. برگ‌های این گیاه را جهت رنگ آمیزی ابریشم و در چرم‌سازی به کار می‌برند، چون دارای ۲۵ تا ۴۰ درصد تانن می‌باشند. میوه‌های سماق به اندازه عدس به رنگ قرمز یا سبز با طعم ترش و قابض می‌باشد. دم‌کرده میوه سماق را برای ترش کردن غذا و مخلوط سماق و انار را جهت تسکین درد دملهای دردناک به کار می‌برند.

کرچک فرنگی:

عبارت از گیاه ریسینوس کومونیس [۲۰۰] (از خانواده افوریاسه) می‌باشد. کرچک در نواحی گرمسیری به‌صورت درختان بلند و دائمی و در نواحی سرد به‌صورت گیاه یک‌ساله و کوچک دیده می‌شود. دانه‌های کرچک حاوی در حدود ۵۰ درصد روغن ثابت می‌باشند که آن را به‌عنوان نرم‌کننده و ملین به کار می‌برند. تفاله‌های حاصل از استخراج روغن حاوی مواد سمی بوده و از این رو قابل استفاده برای غذای حیوانات نیست
کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۷۴
ولی می‌توان از آن به‌عنوان سوخت و کود استفاده نمود.

گل زرد:

گل زرد ایرانی را به عنوان گیاه زینتی روزافزوتیدا [۲۰۱] (از خانواده روزاسه) در باغچه کشت می‌شود. گلبرگهای این گیاه را پس از جمع‌آوری و خشک کردن در درمان دل‌پیچه و اسهال به کار می‌برند.

روناس:

عبارت از ریشه‌های گیاه رویاتنکتوریا [۲۰۲] و رویا کوردی - فولیا [۲۰۳] (از خانواده رویاسه) می‌باشد. این گیاه در قسمت‌های تپه‌های ایران به فراوانی می‌روید و پس از سه سال ریشه‌های آن قابل استفاده می‌گردد. ریشه روناس را به عنوان رنگ و دارو به کار می‌برند.

سداب:

عبارت از گیاه روتاگراوئولنس [۲۰۴] (از خانواده روتاسه) می‌باشد. این گیاه دارای بوی مخصوص شبیه نعناع، مزه زننده و تلخ است. سداب به مقدار کم دارای خاصیت تونیک، محرک عمل هضم و تقویت کننده قوای جنسی است. گیاه تازه اثر تحریکی شدیدی دارد.

سداب دارای اسانس فرار و گلوکزید زرد تلخ مزه‌ای به نام روتین است. مخلوط این گیاه را با ماست جهت رفع خارش به کار می‌برند.

شکر سرخ

(به مانها مرجعه شود):

بید خشت:

عبارت از مان مترشحه از گیاه سالیکس فراژی لیس [۲۰۵] (از

کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۷۵

خانواده سالیکاسه) می‌باشد. مان مترشحه دارای مزه شیرین و به صورت تکه‌های کوچک و سفیدرنگی است که اغلب با مواد خارجی آلوده است.

بیدخشت را برای درمان تبخال و برفک به کار می‌برند.

قندهای تشکیل دهنده بیدخشت شامل ملزیتوز، ساکارز، گلوکز و فروکتوز می‌باشد.

تخم مرو:

عبارت از دانه‌های گیاه سالویا ماکروسیفون [۲۰۶] (از خانواده لابییه) می‌باشد. تخم مرو به رنگ قهوه‌ای روشن یا سبز، بیضی شکل به طول ۳ میلیمتر دارای سطح صاف است. هنگامیکه آن را در آب قرار دهند، یک لایه موسیلاژی در اطراف آن تشکیل می‌گردد. تخم مرو را در طب سنتی در ضعف عمومی، تنظیم حرکات قلب در حاملگی و حالت بیحالی و سردی پس

از وضع حمل به کار می‌برند.

سندل سفید:

عبارت از چوب گیاه سانتالوم آلبوم [۲۰۷] (از خانواده کمپوزیته) می‌باشد. اغلب به صورت خرده‌های چوب معطر در دسترس است و ماده موثره آن اسانس فرار به مقدار ۲ تا ۵ درصد است که ۹۵ درصد آن را الکل سانتالول تشکیل می‌دهد. اسانس صندل را در عطر سازی و از نظر درمانی به عنوان محرک، ضد عفونی کننده دستگاه ادراری به کار می‌برند.

قستلخ:

عبارت از ریشه‌های گیاه سوسوریا لاپا [۲۰۸] (از خانواده کمپوزیته) می‌باشد. ریشه‌ها معمولاً نرم و معطر به رنگ سفید می‌باشند.

قستلخ را جهت درمان مارگزیدگی و نیش دیگر حشرات به کار می‌برند.

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۷۶

بلادر:

عبارت از میوه‌های گیاه سمکارپوس آناکاردیوم [۲۰۹] (از خانواده آناکاردیاسه) می‌باشد. در داخل میوه‌های این گیاه یک رزین چسبنده و محرکی وجود دارد که به عنوان رنگ از آن استفاده می‌شود. قرار گرفتن این رزین بر روی پوست سبب تحریک و طاول می‌گردد. به مقدار کم رزین بلادر را جهت تسکین درد روماتیسم و در عفونتهای جذامی به کار می‌برند. دمکرده بلادر را جهت رفع نفخ شکم مصرف می‌نمایند.

خاکشیرین:

عبارت از دانه‌های گیاه سی‌زمبریوم سوفیا [۲۱۰] (از خانواده خاجیان) می‌باشد. دانه‌ها به رنگ قرمز قهوه‌ای کوچک به طول یک میلی‌متر و هنگامیکه در آب قرار می‌گیرند لایه موسیلاژی اطراف آنها تشکیل می‌گردد. این دارو را در طب سنتی به عنوان تقویت کننده قوای جنسی تصفیه کننده خون و برای چاق شدن به کار می‌برند. مخلوط خاکشیرین با شکر و آب سرد را برای برطرف کردن حالت تهوع و مخلوط خاکشیرین را با آب داغ در رفع درد معده به کار می‌برند. معتقدند که این دارو بی‌ضرر بوده و حتی برای اطفال نیز قابل استفاده است.

چوب چین:

عبارت از ریشه‌های گیاه اسمیلاکس چینا [۲۱۱] و اسمیلاکس - گلابرا [۲۱۲] (از خانواده لیلیاسه) می‌باشد. زمانی ریشه این گیاه را به فراوانی در معالجه بیماری سیفلیس به کار می‌بردند. ماده اصلی آن ساپونین است و امروزه این گیاهان مورد استعمال درمانی ندارد.

تاجریزی:

عبارت از گیاه سولانوم نیگرا [۲۱۳] (از خانواده سولاناسه)

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۷۷

می‌باشد. این گیاه در ایران به صورت علف هرز به فراوانی می‌روید و برگهای آن را گاهگاهی به جای برگ اسفناج به کار می‌برند و میوه‌های کوچک سیاه‌رنگ آن مصرف طبی دارد. دانه‌های تازه گیاه را جهت رفع لک صورت و یکنواخت کردن پوست به کار می‌برند.

دمکرده مخلوط میوه تاجریزی، گل بنفشه، نیلوفر، عناب، سه‌پستان و قند را برای نرم کردن مدفوع قبل از تجویز مواد ملین در حصبه به کار می‌رود.

میوه گیاه سولانوم دولکامارا را تحت نام سگ‌انجیر، به‌عنوان ملین و در موارد بزرگ شدن مزمن کبد به کار می‌برند.

تخم بادمجان:

عبارت از دانه‌های گیاه سولانوم ملونگانا [۲۱۴] (از خانواده سولاناسه) می‌باشد. تخم‌ها به رنگ قهوه‌ای روشن به قطر ۲ میلی‌متر. تخم بادمجان را به‌عنوان خلط‌آور در آسم و در حالت نزله به کار می‌برند.

تخم اسفناج

عبارت از دانه‌های گیاه اسپیناسیا اولراسه آ [۲۱۵] (از خانواده کنوپودیاسه) می‌باشد. برگهای این گیاه را به‌عنوان سبزی خوراکی مورد استفاده بوده و میوه‌ها به صورت خوشه می‌باشد. دانه‌های اسفناج دارای موسیلاژ و نیترات بوده و آن را به‌عنوان نرم‌کننده، مدر و در حالت تب و تورم شکم به کار می‌برند.

توکلیجه:

عبارت از گیاه استاکیس ژرمانیکا [۲۱۶] (از خانواده لایبه) می‌باشد. گیاهی است کرکدار و معمولاً قسمت‌های سرشاخه گلدار آن مصرف داروئی دارد. توکلیجه را برای رفع درد معده و عادت ماهانه‌های دردناک به کار می‌برند.

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۷۸

مرزنجوش:

عبارت از گیاه استاکیس لاواندولافولیا [۲۱۷] (از خانواده لایبه) می‌باشد. این گیاه دارای گل‌های قرمز رنگ بوده و در طب سنتی به صورت دمکرده جهت رفع درد معده به کار می‌رود.

پاپیتال:

عبارت از دانه‌های گیاه استریکنوس اینیاسی [۲۱۸] (از خانواده لوگانیاسه) می‌باشد. این دانه‌ها دارای طعم بسیار تلخ و حاوی آلکالوئیدهای استریکنین و بروسین می‌باشند. در طب سنتی آن را جهت درمان ناراحتی‌های عصبی و بیماریهای عفونی به کار می‌برند.

کچوله:

عبارت از دانه‌های گیاه استریکنوس نوامیکا [۲۱۹] (از خانواده لوگانیاسه) می‌باشد. کچوله را در طب سنتی در ضعف عمومی بدن به عنوان تونیک و برای کشتن حیوانات موذی به کار می‌برند.

زرنب:

عبارت از برگ و سرشاخه‌های گیاه تاکسوس باکاتا [۲۲۰] (از خانواده تاکساسه) می‌باشد. گاهگاهی گیاه آیس و بیانا [۲۲۱] (از خانواده چتریان) را به کار می‌برند. این گیاه در طب سنتی به‌عنوان ضد-اسپاسم و در حملات آسمی به کار می‌برند.

بليله:

عبارت از میوه‌های گیاه ترمینالیا بلریکا [۲۲۲] (از خانواده کومبرتاسه) می‌باشد. در طب سنتی بليله را به‌عنوان قابض و کمک‌کننده در عمل هضم و همچنین به‌صورت محلول در بیماریهای چشمی و به‌صورت کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۷۹ مخلوط با هل برای تقویت عمومی بدن به کار می‌برند.

هلیله سیاه:

عبارت از میوه‌های گیاه ترمینالیاشی بولا [۲۲۳] (از خانواده کومبرتاسه) می‌باشد. این میوه‌ها در بازار دارویی به دو صورت نارس در موقع خشک شدن سیاه‌رنگ می‌گردند و به نام هلیله سیاه موسومند و نوع دیگر عبارت از میوه‌های رسیده که بزرگتر بوده و به رنگ زرد می‌باشند و به نام هلیله زرد یا هلیله کابلی معروف‌اند. نوع اول را اغلب در طب به کار می‌برند. پودر هلیله سیاه را به‌عنوان ملین بسیار قوی و جهت رفع دل‌درد به کار می‌برند.

مریم نخودی:

عبارت از سرشاخه‌ها و برگهای گیاه توکریوم پولیوم [۲۲۴] (از خانواده لابییه) می‌باشد. این گیاه دارای بوی معطر شبیه نعناء بوده و به‌صورت دم‌کرده برای رفع دردهای دوره آبستنی به کار می‌رود.

کوشان شیرازی:

عبارت از برگ و سرشاخه‌های گیاه تیموس سرپی لوم [۲۲۵] (از خانواده لایبه) می‌باشد. برگهای این گیاه معطر بوده، آن را به صورت ادویه و به عنوان بادشکن به کار می‌برند.

برگ نیول:

عبارت از گیاه تیلاروبرا [۲۲۶] (از خانواده تی لیاسه) می‌باشد. گل‌های این گیاه دارای موسیلاژ خاصیت نرم‌کننده گی است، همچنین آن را در حالت نزله و اختلالات عصبی به صورت دمکرده به کار می‌برند.

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۸۰

شقایق:

عبارت از ریشه‌های گیاه تراکی دیوم لحمانی [۲۲۷] (از خانواده چتریان) می‌باشد. ریشه‌های شقایق مشابه ریشه هویج است. قسمت داخلی آن سفیدرنگ، نشاسته‌ای و دارای طعم شیرین است. شقایق را در طب سنتی به عنوان داروی بسیار باارزشی برای افزایش قدرت حافظه و تقویت مغز به کار می‌برند. همچنین مصرف ریشه شقایق در زنان سبب فریبهی آنان می‌گردد.

سندلوس (صمغ کوپال):

عبارت از رزینی است که از گیاه تراکی لویوم هارنمانیانوم [۲۲۸] (از خانواده لگومینوزها) به دست می‌آید. آن را به عنوان یک داروی قابض، ضدکرم، مدر و قاعده آور به کار می‌برند. پماد تهیه شده از آن نیز برای معالجه زخم به کار می‌برند.

خارخاسک:

عبارت از میوه‌های گیاه تری بولوس ترس تریس [۲۲۹] (از خانواده زیگوفیلاسه) می‌باشد. این گیاه به فراوانی در نواحی شنی به صورت علف هرز می‌روید. خارخاسک از زمان پلینی و دیوسکورید شناخته شده و مورد استفاده بوده است. میوه‌های خارخاسک دارای ۵ قسمت و هر قسمت دارای چهار تیغ نیز می‌باشند. خارخاسک داروی مدر بسیار خوبی در ناراحتی‌های مثانه مصرف آن اثر نیکوئی داشته است. از مغز میوه خارخاسک روغنی حاصل می‌شود که معتقدند در تسکین دردهای روماتیسمی اثر دارد و همچنین دمکرده این گیاه را برای درمان سوزاک نیز به کار می‌برند.

کندهش:

عبارت از ریشه‌های گیاه وراترم آلبوم [۲۳۰] (از خانواده لیلیاسه) می‌باشد. ریشه‌های این گیاه از زمانهای بسیار قدیم در طب سنتی مورد استفاده بوده است. ریزومها معمولاً به رنگ

قهوه‌ای تیره، استوانه‌ای به طول ۵ ر ۲ سانتیمتر است. کندش حاوی تعداد زیادی استروئید آلکالوئید مانند جروین می‌باشد. ریشه‌های این گیاه بسیار سمی بوده و آن را به صورت خمیر برای تسکین درد اعصاب سروصورت و کاهش نزله به کار می‌برند.

مازریون:

عبارت از گیاه ورباسکوم تاپسیس [۲۳۱] (از خانواده اسکورو- فولاریاسه) می‌باشد. دارو شامل برگ‌های کرکدار و ساقه می‌باشد و از زمانهای بسیار قدیم به‌عنوان مرگ ماهی از آن استفاده می‌شده است. در طب سنتی مازریون را در نقرس و روماتیسم مصرف می‌نمودند. همچنین این گیاه را برای درمان ناراحتی‌های تنفسی در حیوانات نیز به کار می‌برند.

برمکیا:

عبارت از ریشه‌های گیاه وتیورا زیرانیوئیدس [۲۳۲] (از خانواده گرامینه) می‌باشد. ریشه‌های معطر این گیاه از زمانهای قدیم در تهیه مواد معطر و عطریات به کار برده شده‌اند. خمیر حاصل از ریشه برمکیا را بر روی پوست برای ایجاد خنکی و کم کردن حرارت بدن به کار می‌برند.

گل بنفشه:

عبارت از گل‌های گونه بنفشه (از خانواده ویولاسه) مانند ویولا- اودوراتا [۲۳۳] یا بنفشه شیرین اغلب گل بنفشه همراه با ساقه و برگ به‌طور مخلوط موجود می‌باشد. گل بنفشه دارویی است قابض، نرم‌کننده و معرق، آنرا همراه با شکر و آب به‌صورت دم‌کرده برای رفع سردرد توصیه می‌کنند.

مخلوط گل بنفشه با گل گاوزبان، گل نیلوفر، سه‌پستان و عناب

کتاب طبى انتزاعى (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۸۲

به‌صورت دم‌کرده با شکر و آب لیمو برای رفع سردرد، تب و جهت نرم کردن مدفوع قبل از دادن مسهل به کار می‌رود.

بوزیدان:

عبارت از میوه‌های گیاه زانتوگزیلوم رتسا [۲۳۴] (از خانواده سولاناسه) می‌باشد. ریشه‌های این گیاه طویل پیچ‌خورده به رنگ قهوه‌ای در قسمت داخل سفیدرنگ، مزه آن موسیلاژی و کمی تلخ می‌باشد. گرچه نام داده شده به این گیاه به‌معنای خواب‌آور می‌باشد، ولی هیچ‌گونه دلیلی که موید این خاصیت باشد، در دسترس نیست.

دهن باز دهن‌بسته:

عبارت از میوه‌های گیاه زانتوگزیلوم رتسا [۲۳۵] (از خانواده روتاسه) می‌باشد. میوه‌ها بیضوی یا کره‌ای بوده و رنگ آنها قرمز روشن تا قهوه‌ای است و در صورت رسیدن باز می‌شوند و در داخل آن یک هسته سیاه‌رنگ قرار دارد. در بازار دارویی ایران

به نام کبابه دهن گشاده معروف است. ابتدا دارای بوی معطر شبیه بوی لیمو و سپس نامطبوع می گردد. میوه‌ها دارای اسانس فرار و رزین بوده، آن را به‌عنوان تونیک در حالت تب، دیسانتری و وبا به کار می‌برند. همچنین این دارو را در درمان سوزاک و به‌عنوان مسقط جنین نیز به کار می‌برند.

آب‌شم:

عبارت از گیاه زاتاریا مولتی فلورا [۲۳۶] (از خانواده لابییه) می‌باشد. برگ‌های این گیاه دارای بوی معطر تیمول بوده و آن را به‌عنوان بادشکن به کار می‌برند. همچنین به‌صورت دم‌کرده برای تسکین درد زایمان زودرس و درد شکستگی به کار می‌برند.

کاکوتی:

عبارت از گیاه زی‌زیفورا تنیور [۲۳۷] (از خانواده لابییه) می‌باشد
کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۸۳
که گیاهی است کوچک و در اکثر نقاط ایران به فراوانی می‌روید. این گیاه دارای بوی بسیار معطر شبیه نعناع می‌باشد. آن را به‌عنوان تب‌بر و پودر آن را مخلوط با دوغ در دیسانتری و به‌عنوان مقوی معده به کار می‌برند.

عناب:

عبارت از گیاه زی‌زیفوس ولگاریس [۲۳۸] (از خانواده رامناسه) می‌باشد. این گیاه بومی ایران بوده و در اغلب نقاط ایران رشد می‌کند.
میوه‌های عناب شیرین مزه و خوراکی است، آن را به‌عنوان نرم‌کننده به کار می‌برند. برگ عناب را نیز به‌صورت خمیر برای رساندن دملهای چرکی به کار می‌برند.

داروی سنتی با منشاء معدنی زاج سفید

اشاره

عبارت از کریستالهای سولفات آلومینیوم است که طعم آن کمی شیرین است. زاج سفید را جهت بند آوردن خون، برای رسوب دادن ذرات معلق در آب و در چرم‌سازی به کار می‌برند. همچنین زاج سفید را به‌عنوان عامل سفیدکننده و قابض به کار می‌برند.

سرمه ۲۳۹:

سرمه را در شرق جهت رنگ کردن پلک‌های چشم به کار می‌برند و در اصل آن را جهت درمان بیماریهای چشم مصرف می‌کرده‌اند، ولی امروزه برای آرایش از آن استفاده می‌شود. گاهگاهی دوده چراغ را برای این منظور به کار می‌برند.

گل ارمنی [۲۴۰]:

گل ارمنی مخلوطی از اکسید آهن و کربنات کلسیم است. رنگ آن کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۸۴ قرمز درخشان در نمونه‌هایی که مقدار کربنات کلسیم آن کمتر و نمونه‌های کمرنگ‌تر تحت اثر اسید به شدت جوش زده که نشانه مقدار کمتری از اکسید آهن در آن است. گل ارمنی را به تنهایی یا مخلوط با چوب صندل قرمز و ادویه‌جات برای رنگ کردن صورت و پوست بدن برای رفع ناراحتی‌های پوستی مانند جوش و زخم و غیره به کار می‌برند. گل ارمنی از موادی است که معمولاً خانم‌ها در دوره آبستنی آن را می‌خورند.

زرنيخ [۲۴۱]:

عبارت از سولفور ارسنیک می‌باشد که به صورت کریستالهائی به رنگ زرد طلائی است و اغلب همراه با ناخالصیهای دیگر همراه است. زرنيخ را به عنوان تونیک و مخلوط آن با آهک را برای ازاله موهای بدن به کار می‌برند.

گچ کاشان [۲۴۲]:

گچ کاشان عبارت از کریستالهای سفید سولفات کلسیم است که حلالیت آن در آب بسیار کم می‌باشد. بعضی از نمونه‌های آن همراه با ناخالصیهای معدنی می‌باشد. گچ کاشان در اثر حرارت آب تبلور خور را از دست داده و آن را برای بند آوردن خونریزی از بینی با آب مخلوط کرده و بر روی پیشانی قرار می‌دهند.

لاسرخ [۲۴۳]:

اکسید مس به صورت تکه‌ای به رنگ خاکستری یا سیاه و سنگین وزن می‌باشد. آن را از قرار دادن مس در معده موش و سوزاندن آن به دست می‌آورند و محلول حاصل را برای درمان بیماریهای چشمی به کار می‌برند. آن را جهت رفع ورم پلک مصرف می‌نمایند. لاسرخ را همچنین در تهیه سرمه جهت آرایش مژه‌ها و ابرو در بانوان به کار می‌برند.

کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۸۵

گل سرشور [۲۴۴]:

گل سرشور مخلوطی است معدنی و مخلوطی از سیلیکاتهای آلومینیوم، کلسیم، پتاسیم و اکسیدهای فلزی. در افغانستان به نام گل خوردنی معروف است. مصرف عمده گل سرشور جهت شستشوی موی سر توسط بانوان است.

کربنات سرب [۲۴۵]:

عبارت از پودر سفید و سنگینی است که آن را به صورت خمیر در آورده و به عنوان مسکن موضعی و قابض به کار می‌برند.

مردار سنگ نقره‌ای [۲۴۶]:

عبارت از تکه‌های ذوب شده فلزی به رنگ خاکستری قهوه‌ای تا قرمز که ممکن است محصول کاملاً خالصی نباشد. این مخلوط به نام لیتارژ نیز معروف بوده و در نقاشی به کار می‌رود.

شوره قلم [۲۴۷]:

آن را از معدن نمک شوره و پس از تصفیه کردن و خالص نمودن به صورت قلم درمی‌آورند. شوره قلم را در موارد اشکال در ادرار کردن و سوزاک به کار می‌برند.

گل داغستان [۲۴۸]:

عبارت از ماده معدنی به رنگ سفید خاکستری و تشکیل شده از مخلوطی از سیلیس و آلومینیوم است. معمولاً به صورت تکه‌های درشت بوده و در تماس با زبان به آن چسبیده و در لمس کردن مشابه صابون است. منشاء اصلی این ماده داغستان روسیه است. گل داغستان را به طور خوراکی به عنوان تونیک در دوره آبستنی و در موارد استعمال خارجی کتب طبیبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۸۶ برای تسریع در بهبودی زخمهای جلدی به کار می‌برند.

شاف مامیتا:

عبارت از مخلوطی از گچ و مواد معدنی غیرمحلول دیگر است که به صورت شیاف‌هایی به اندازه ۵ ر ۲ تا ۵ ر ۳ سانتیمتر در دسترس است.

گل مخدوم [۲۴۹]:

به صورت توده گرد خمیری به رنگ قرمز روشن است. در تماس با انگشتان بسیار نرم و فاقد کربنات کلسیم است. معمولاً آن را پس از مرطوب کردن با آب بر روی زخمهای چرکی قرار می‌دهند. سایر گل‌های دارویی که در بازار ایران ممکن است یافت شوند عبارتند از: گل برز- برای کم کردن تعریق بدن به کار می‌رود. گل قزوین- زنان در طی دوره حاملگی آن را می‌خورند. گل بتونه- در نقاشی و رنگرزی به کار می‌رود. گل قبرسی گل خراسانی یا گچ خوراکی

گل مصری- شامل لجن به دست آمده از بستر رود نیل است.
گل زرد که منشاء آن استانبول است.
گل شاموس- برای جلوگیری از استفراغ خون به کار می‌رود.

نمک قلیاب ۲۵۰:

به صورت توده سفید با خاصیت قلیائی است. آن را از معدن یا از خاکستر گیاهان دریائی به دست می‌آورند. ترکیب اصلی آن کربنات سدیم همراه با کلرور، سولفات و مواد غیره محلول است.

گوگرد زرد:

به صورت پودر یا توده متبلور است. آن را به صورت پماد گوگرد کتب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۸۷ در بیماریهای پوستی و در عوارض ثانویه سیفلیس به کار می‌برند.

داروهای سنتی با منشاء حیوانی عدس الملک ۲۵۱:

اشاره

عبارت از فسلیلهای عدسی شکل کوچک به اندازه ۴ تا ۱۲ میلیمتر می‌باشند. ماده اصلی تشکیل دهنده آن کربنات کلسیم است و به عنوان ضد اسید به کار می‌رود. در طب سنتی عدس الملک را به عنوان ضد اسید و در زخم معده به کار می‌برند.

شاخه مرجان ۲۵۲:

مرجان را معمولاً از سواحل خلیج فارس به دست می‌آورند. و از نظر ترکیب شیمیائی از کربنات کلسیم تشکیل یافته‌اند. پودر مرجان را به عنوان تونیک و برای کنترل حالت تهوع و در افزایش اسیدیته معده در سوءهاضمه به کار می‌برند.

حجر الیهود ۲۵۳:

عبارت از فسفیل حیوانات دریائی (خیار دریائی) متعلق به دوره ژوارسیک می‌باشد. حجر الیهود حاوی ۴ ر ۰ درصد لیتوم، ۳ ر ۲۲ درصد کلسیم و ۵۸ درصد کربنات کلسیم است. آن را برای تسریع در بهبودی زخم و در استعمال داخلی در نفخ، اسهال، جلوگیری از خونریزی و بخصوص جهت دفع سنگهای مجاری ادرار به کار می‌برند. بررسیهای جدید نشان داده است که محلول سیترا نه حجر الیهود سبب نرم شدن سنگهای سخت مجاری ادرار می‌گردد.

صدف ۲۵۴:

صدف را معمولاً از خلیج فارس و دیگر دریاها به دست می‌آورند

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۸۸

و از نظر ترکیب شیمیائی که حاوی کربنات کلسیم است، در طب سنتی آن را به‌عنوان یک ضد اسید و خلط‌آور به کار می‌برند.

موم زنبور عسل:

محلول فرعی حاصل از کندوی زنبور عسل است. آن را جهت تهیه مشمع و در شمع‌سازی به کار می‌برند.

پيله ابريشم [۲۵۵]:

پيله ابريشم يا ابريشم حاصل از آن را برای بند آوردن خون و به‌عنوان تونیک همراه با مواد قابض به کار می‌برند. خاکستر پيله ابريشم را به‌صورت خوراکی در موارد ازدیاد خونریزیهای قاعدگی و اسهال مزمن به کار می‌برند. همچنین تکه‌های کوچک ابريشم سفید را در ناتوانیهای جنسی مصرف می‌کنند.

تخم لاک‌پشت [۲۵۶]:

به‌صورت کروی به رنگ نارنجی و دارای لایه مومی به قطر ۲ سانتیمتر می‌باشد. در آب متلاشی شده و تولید یک پودر زردرنگ غیرمحلول و قطرات روغن در سطح آب می‌نماید. تخم لاک‌پشت را پس از مخلوط کردن کاملاً با آب به‌صورت لایه‌ای برای جلوگیری انتشار آبله به کار می‌برند. همچنین برای تخم و گوشت لاک‌پشت خاصیت تقویت‌کننده قوای جنسی قائلند و لاک لاک‌پشت را در موارد بند آمدن ادرار به کار می‌برند.

قره‌قروت [۲۵۷]:

به‌صورت تکه‌های کوچک یا توده بزرگ موجود بوده و آن را از تبخیر کردن دوغ ترش پس از خارج کردن آب آن و خشک کردن در آفتاب به دست می‌آورند. قره‌قروت در آب به خوبی حل می‌شود، آن را به‌صورت سوپ به افرادی که داروی ضد کرم مصرف کرده‌اند داده می‌شود.

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۸۹

کوهان شتر [۲۵۸]:

به‌صورت توده زرد مایل به سفید است. آن را معمولاً با روغن مواد چرب دیگر مخلوط کرده و پماد حاصل را جهت درمان دمل و دیگر ناراحتی‌های جلدی به کار می‌برند. پنیرمایه حاصل از معده شتر را در ناتوانیهای جنسی به کار می‌برند.

بادزهر [۲۵۹]:

پادزهر جسمی است که از کیسه صفرای بز کوهی به دست می‌آید و به نظر می‌آید که اولین بار دانشمند ایرانی ابن سینا آن را به کار برده است و معتقد است که پادزهر بسیار باارزشی است. پادزهر مشابهی از گاو، بز، آهو و شتر نیز به دست می‌آید که ارزانترین آنها متعلق به شتر است.

مایه بره ۲۶۰:

عبارت از تکه‌های خشک معده گوسفند است که حاوی شیره معدی است و آن را به عنوان مایه پنیر برای تولید پنیر به کار می‌برند.

مومیائی ۲۶۱:

مومیائی یکی از قدیمی‌ترین داروهای ایرانی است و درباره منشأ آن در طبیعت نیز اطلاعات ضد و نقیض بسیاری موجود است. شکی نیست که مومیائی در اصل رابطه بسیار نزدیکی با مردگان مومیائی شده در مصر قدیم داشته است. یکی از منابع حیوانی در بلوچستان نشان داده شده است که حاوی مقدار زیادی اوره می‌باشد و به نظر می‌رسد که این مومیائی حاصل ادرار بز کوهی در آن ناحیه می‌باشد.

منبع سوم مومیائی عبارت از ترشحات قیرمانندی است که از سنگهای کوه خارج می‌شود و در ایران از این ترشحات به نام مومیائی کوهی استفاده می‌گردد و تجزیه‌های شیمیائی و طیفی توسط مولف کتاب حاضر نشان داده است که این نوع مومیائی از مواد قیر مانند تشکیل شده

کتاب طبی انتزاعی (فارسی) (مفردات پزشکی و گیاهان دارویی ایران)، ج ۶، ص: ۱۰۹۰
و حاوی هیدروکربور می‌باشند. راجع به اثر درمانی مفید این دارو تا بررسی علمی دقیقی صورت نگیرد، نمی‌توان به طور قطع اظهار نظر نمود.

کف دریا:

کف دریا عبارت است از اسکلت داخلی ماهی مرکب که آن را به عنوان یک عامل براق کننده و در طب به عنوان ضد اسید به کار می‌برند. کف دریا ترکیبی از: کربنات کلسیم ۶۶ ر ۸۷ درصد، سولفات کلسیم ۷۶ ر ۰ درصد، مواد آلی و آب ۳ ر ۹ درصد، اکسید آهن و آلومینیوم ۴۶ ر ۰ درصد، منیزیوم و فلزات قلیائی ۷ ر ۱ درصد، سیلیس ۱ ر ۰ درصد، فسفر ۲ ر ۰ درصد است

[۲۶۲]

[۱] (۱) Medicago Sativa L.

[۲] (۲) Prunus armeniana L.

- . *Arenica montana* L-(۳) [۳]
- . *Cincus benedictus* L-(۴) [۴]
- . *Verbena hastata* L-(۵) [۵]
- . *Triticum aestivum* L-(۶) [۶]
- . *Arctium lappa* L-(۷) [۷]
- . *Nepeta Cataria* L-(۸) [۸]
- . *Matricaria Chamomilla* L-(۹) [۹]
- . *Anthemis nobilis* L-(۱۰) [۱۰]
- . *Angelica archangelica* L-(۱۱) [۱۱]
- . *Chichorium intybus* L-(۱۲) [۱۲]
- . *Tussilago farfara* L-(۱۳) [۱۳]
- . *Symphytium officinale* L-(۱۴) [۱۴]
- . *Cucutbita pepo* L-(۱۵) [۱۵]
- . *Trigonella foenum graceum* L-(۱۶) [۱۶]
- . *Allium sativum* L-(۱۷) [۱۷]
- . *A .cepa* L-(۱۸) [۱۸]
- . *Gentiana lutea*-(۱۹) [۱۹]
- . *Parax quinquefolius* L-(۲۰) [۲۰]
- . *Glycyrrhiza glabra* L-(۲۱) [۲۱]
- Gataegus monogyna Jcuqain-(۲۲) [۲۲]
- . *Humulus lupulus* L-(۲۳) [۲۳]
- . *Marubium vulgar* L-(۲۴) [۲۴]
- . *Hyssopus officinale* L-(۲۵) [۲۵]
- . *Tilia*-(۲۶) [۲۶]
- . *Levisticum officinale* Koch-(۲۷) [۲۷]
- . *Calendula officinalis* L-(۲۸) [۲۸]
- . *Origanum vulgare* L-(۲۹) [۲۹]
- (*Petroselinum Crispum* (Miller-(۳۰) [۳۰]
- . *Passiflora incarnata* L-(۳۱) [۳۱]
- . *Hedeoma pulegioides* L-(۳۲) [۳۲]
- . *Phytolacca aMericana* L-(۳۳) [۳۳]
- . *Rosa Canina* L-(۳۴) [۳۴]

Smilax febrifuga kunth-(۳۵) [۳۵]
S .aristolochiaefolia miller-(۳۶) [۳۶]
S .regalii et morton-(۳۷) [۳۷]
. Polygala senegal L-(۳۸) [۳۸]
. Tamarindus indica L-(۳۹) [۳۹]
. Artemisia dracunculus L-(۴۰) [۴۰]
Curcuna longa L-(۴۱) [۴۱]
. Valeriana officinalis L-(۴۲) [۴۲]
Valepotriates-(۴۳) [۴۳]
Lactuca virosa L-(۴۴) [۴۴]
Artemisia absinthum-(۴۵) [۴۵]
. Achillea millifolium L-(۴۶) [۴۶]
(Pousimystalia Yohimbe (K .Schumann-(۴۷) [۴۷]
. Abrus Precatorius L-(۴۸) [۴۸]
. Acanthophyllum Squarrosum Poiss-(۴۹) [۴۹]
. Acorus Calamus L-(۵۰) [۵۰]
. Adansonia digitata Juss-(۵۱) [۵۱]
. Adiantum Cappillus -Veneris L-(۵۲) [۵۲]
. Alhagi camelorum Fisch-(۵۳) [۵۳]
Allium akaka Gmel-(۵۴) [۵۴]
Aloe perryi Baker-(۵۵) [۵۵]
. Althaea lavateraefolia D .C-(۵۶) [۵۶]
. Allyssum Campester L-(۵۷) [۵۷]
. Amaranthus paniculatus L-(۵۸) [۵۸]
. Amomum subulantum Roxb-(۵۹) [۵۹]
Elettaria cardanum Maton-(۶۰) [۶۰]
. Anacyclus pyrethrum DC-(۶۱) [۶۱]
Coculus indicus-(۶۲) [۶۲]
Apium graveolens-(۶۳) [۶۳]
. Aristolochia longa L-(۶۴) [۶۴]
. A .rotunda L-(۶۵) [۶۵]
Artenisia maritima-(۶۶) [۶۶]

- . *Asarum eropaeum* L-(67) [67]
- . *Asparagus officinalis* L-(68) [68]
- . *Launaea acanthodes* Boiss-(69) [69]
- . *Astragalus gummifera* Labill-(70) [70]
- . *Astragalus hamosus* L-(71) [71]
- Bambusa arundinaceae*-(72) [72]
- Boswellia carterii* Bird-(73) [73]
- . *Brassica nigra* L-(74) [74]
- Butea frondosa* Roxb-(75) [75]
- Caeslpina bounducella* Roxb-(76) [76]
- Calamintha greveolens* Benth-(77) [77]
- . *Capparis spinosa* L-(78) [78]
- . *Capsicum frutisences* L-(79) [79]
- . *Carthamus tinctorius* L-(80) [80]
- Carum bulocastanum* Koch-(81) [81]
- . *Carum copticum* Benth-(82) [82]
- . *Cassia absus* L-(83) [83]
- . *C. fistula* L-(84) [84]
- . *Celosia argentea* L-(85) [85]
- . *Chaerophyllum* sp-(86) [86]
- . *Plantago major* L-(87) [87]
- Cordia Myxa*-(88) [88]
- . *Pyrus cydonia* L-(89) [89]
- . *Chrozophora verbascifolia* Juss-(90) [90]
- Cinnamomum cassia* Blume-(91) [91]
- Citrullus Colocynthis* Scfrd-(92) [92]
- Citrullus Vulgaris* Schrad-(93) [93]
- Colchicum luteum* Baker-(94) [94]
- Commiphora molmol* Engl-(95) [95]
- C. mukul* Engl-(96) [96]
- C. opobalsamum*-(97) [97]
- Xyobalsamum*-(98) [98]

- . *Conium maculatum* L-(۹۹) [۹۹]
- Captis teeta wall*-(۱۰۰) [۱۰۰]
- . *Corchorus olitorus* L-(۱۰۱) [۱۰۱]
- . *Coriandrum sativum* L-(۱۰۲) [۱۰۲]
- Cotoneaster nummularia* Fisch-(۱۰۳) [۱۰۳]
- Crataegus orientalis* Bieb-(۱۰۴) [۱۰۴]
- . *Croton tiglium* L-(۱۰۵) [۱۰۵]
- . *Cuminum Cyminum* L-(۱۰۶) [۱۰۶]
- . *Cupressus sempervirens* L-(۱۰۷) [۱۰۷]
- Curcuma aromatica* Salisb-(۱۰۸) [۱۰۸]
- C .domestica* Vol-(۱۰۹) [۱۰۹]
- C .longa* Trim-(۱۱۰) [۱۱۰]
- C .Zedoaria*-(۱۱۱) [۱۱۱]
- C .Zerumbt* Roxb-(۱۱۲) [۱۱۲]
- Cuscuta planifolia* Ten-(۱۱۳) [۱۱۳]
- Cymbopogon Schoenthus* Spreng-(۱۱۴) [۱۱۴]
- . *Cynara Scolymus* L-(۱۱۵) [۱۱۵]
- . *Cyperus rotunda* L-(۱۱۶) [۱۱۶]
- . *Datura stramonium* L-(۱۱۷) [۱۱۷]
- . *Dacus carota* L-(۱۱۸) [۱۱۸]
- [۱۱۹] جمعی از نویسندگان، کتب طبی انتزاعی (فارسی)، ۸ جلد، چاپ: اول.
- Delphinium Zalil* Ait of Hemsl-(۱۱۹) [۱۲۰]
- Dorema ammoniacum* Don-(۱۲۰) [۱۲۱]
- . *Doronicum Pardalianches* L-(۱۲۱) [۱۲۲]
- D .scorpioides* Lam-(۱۲۲) [۱۲۳]
- D .Falconeri*-(۱۲۳) [۱۲۴]
- Dracarna cinnabari* Balf-(۱۲۴) [۱۲۵]
- Larinus maculatus* Flad-(۱۲۵) [۱۲۶]
- ., *Echium amoenum* Fisch May-(۱۲۶) [۱۲۷]
- . *Borago officinalis* L-(۱۲۷) [۱۲۸]
- Eletteria cardamum* Motton-(۱۲۸) [۱۲۹]
- . *Embelia ribes* Burn-(۱۲۹) [۱۳۰]

. *Entada gigas* L-(۱۳۰) [۱۳۱]
Eremorus aucherianus Boiss-(۱۳۱) [۱۳۲]
. *Erysium erpandum* L-(۱۳۲) [۱۳۳]
Sisymbrium Sofia-(۱۳۳) [۱۳۴]
S ,irio-(۱۳۴) [۱۳۵]
Eugenia aromatica Baill-(۱۳۵) [۱۳۶]
Ferula galbaniflua Boiss-(۱۳۶) [۱۳۷]
Ferula Persica Willd-(۱۳۷) [۱۳۸]
. F .sumbul Hook f-(۱۳۸) [۱۳۹]
Foeniculum Vulgar Mill-(۱۳۹) [۱۴۰]
Fritillaria imperialis-(۱۴۰) [۱۴۱]
. *Fumaria parviflora* Lam-(۱۴۱) [۱۴۲]
. *Glossostemon bruguieri* Desf-(۱۴۲) [۱۴۳]
. *Helicters isora* L-(۱۴۳) [۱۴۴]
. *Hbiscus Cannabinus* L-(۱۴۴) [۱۴۵]
Hallarrhena antidysentercia wall-(۱۴۵) [۱۴۶]
Hyocyamus muticus-(۱۴۶) [۱۴۷]
. *reticulatus* L-(۱۴۷) [۱۴۸]
. *Illicium verum* Hook .f-(۱۴۸) [۱۴۹]
Indigofera roxburghii-(۱۴۹) [۱۵۰]
. *I .tinctoria* L-(۱۵۰) [۱۵۱]
. *Inula helenium* L-(۱۵۱) [۱۵۲]
. *Ipomea hederaceae* Jacq-(۱۵۲) [۱۵۳]
. *I .turpethum* R .Br-(۱۵۳) [۱۵۴]
Iris spuria Pall-(۱۵۴) [۱۵۵]
Jateorhiza columba Miers-(۱۵۵) [۱۵۶]
. *Jnuiperus excelesa* Bieb-(۱۵۶) [۱۵۷]
. *Lactica sativa* L-(۱۵۷) [۱۵۸]
Lallemantia iberica F M-(۱۵۸) [۱۵۹]
L .royleana Benth-(۱۵۹) [۱۶۰]
Languas officinarum Burkill-(۱۶۰) [۱۶۱]
. *Lavandula dentata* L-(۱۶۱) [۱۶۲]

. Lawsonia alba L-(162) [163]
Lecanora esculnta Eversuns-(163) [164]
. Lepidium draba L-(164) [165]
. Lepidium sativum L-(165) [166]
Viscum album-(166) [167]
Luffa acutangula Roxb-(167) [168]
Malva sylvestris L-(168) [169]
. Mentha sylvestris L-(169) [170]
. Morus nigra L-(170) [171]
. Myrtus Communis L-(171) [172]
Nigella sativa Sibth-(172) [173]
. Nynphaea alba L-(173) [174]
. Ocimum basilicum L-(174) [175]
O .canum Sims-(175) [176]
. Olea europea L-(176) [177]
. Orchis latifolia L-(177) [178]
. Peganum harmala L-(178) [179]
Anethum graveolens Benth Hook-(179) [180]
. Phyllanthus embelica L-(180) [181]
. Physalis alkakengi L-(181) [182]
. Pimpinella anisum L-(182) [183]
Piper cubeba L-(183) [184]
. Pistacia terebenthus L-(184) [185]
. Plantago Major L-(185) [186]
P .ovata Forsk-(186) [187]
. Polypodium vulgare L-(187) [188]
Polypodium vulgare L-(188) [189]
Polyporus officin lis Fries-(189)
Prosopis stephaniana Kunth-(190) [190]
. Punica granatum L-(191) [191]
. Pyrus cydonia L-(192) [192]
Quercus infectoria olivier-(193) [193]

cynipis gallae Tinctoria-(194) [194]
Quercus Persica Jaub spach-(195) [195]
. Raphnus sativa L-(196) [196]
. Rheum palmatum L-(197) [197]
. R .ribes L-(198) [198]
. Rhus Coriaria L-(199) [199]
. Ricinus communis L-(200) [200]
. Rosa faetida L-(201) [201]
Rubia tinctoria-(202) [202]
. R .Cordifolia L-(203) [203]
. Ruta graveolens-(204) [204]
. Salix fragilis L-(205) [205]
. Salvia macrosiphon Boiss-(206) [206]
. Santalum album L-(207) [207]
Saussurea lappa C .B .Clarke-(208) [208]
. Semecarpus anacardium L-(209) [209]
. Sesymbrium sofia L-(210) [210]
. Smilax china L-(211) [211]
. S .glabra Roxb-(212) [212]
. Solanum nigra L-(213) [213]
. S .melongana L-(214) [214]
. Spinacia oleraceae L-(215) [215]
. Stochys germanica L-(216) [216]
S .lavandulaefolia Vahl-(217) [217]
Strychnos ignaii Berg-(218) [218]
S .Nux Vomica-(219) [219]
. Taxus baccata L-(220) [220]
Abies Webbiana-(221) [221]
. Terminalia bellerica Roxb-(222) [222]
. Terminalia chebula Retz-(223) [223]
. Teucrium Polium L-(224) [224]
. Thymus serpyllum L-(225) [225]

- . *Tilia rubra* DC-(۲۲۶) [۲۲۶]
- . *Trachydium lehmanni* Benth-(۲۲۷) [۲۲۷]
- . *Trachylobium harnemannianum* Hayen-(۲۲۸) [۲۲۸]
- . *Trebulus Terrestris* L-(۲۲۹) [۲۲۹]
- . *Veratrum album* L-(۲۳۰) [۲۳۰]
- . *Verbescum thapsis* L-(۲۳۱) [۲۳۱]
- Viola odorata*-(۲۳۲) [۲۳۲]
- Vetivera zizanioides* Stopf-(۲۳۳) [۲۳۳]
- Withania somnifera* Dunal-(۲۳۴) [۲۳۴]
- . *Zanthoxylum rhetsa* DC-(۲۳۵) [۲۳۵]
- . *Zataria multiflora* Boiss-(۲۳۶) [۲۳۶]
- . *Zizyphora tenuior* L-(۲۳۷) [۲۳۷]
- . *Ziziphus vulgaris* L-(۲۳۸) [۲۳۸]
- Antimonium sulfate*-(۲۳۹) [۲۳۹]
- Armenian earth*-(۲۴۰) [۲۴۰]
- Arsenic trisulphide*-(۲۴۱) [۲۴۱]
- Calcium sulfate*-(۲۴۲) [۲۴۲]
- Copper oxide*-(۲۴۳) [۲۴۳]
- Edible clay*-(۲۴۴) [۲۴۴]
- Lead Carbonate*-(۲۴۵) [۲۴۵]
- Lead oxide*-(۲۴۶) [۲۴۶]
- Potassium nitrate*-(۲۴۷) [۲۴۷]
- Russian clay*-(۲۴۸) [۲۴۸]
- Sigillated earth*-(۲۴۹) [۲۴۹]
- Sodium corbonate*-(۲۵۰) [۲۵۰]
- . *Nummulites sp*-(۲۵۱) [۲۵۱]
- Corellium rubrum* Lam-(۲۵۲) [۲۵۲]
- Cidaris*-(۲۵۳) [۲۵۳]
- Cypraea moneta*-(۲۵۴) [۲۵۴]
- Bombyx fortunatus*-(۲۵۵) [۲۵۵]
- Tortoise egg*-(۲۵۶) [۲۵۶]
- Milk curds*-(۲۵۷) [۲۵۷]

Camels flesh- (۲۵۸) [۲۵۸]

Bezoar stone- (۲۵۹) [۲۵۹]

Sheeps stomach- (۲۶۰) [۲۶۰]

Mummy- (۲۶۱) [۲۶۱]

[۲۶۲] جمعی از نویسندگان، کتب طبی انتزاعی (فارسی)، ۸ جلد، چاپ: اول.

درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

بسم الله الرحمن الرحيم

جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)

با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند بنادر البحار- ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهل بیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف: دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البيت عليهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت عليهم السلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیتهای گسترده مرکز:

الف) چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی

ب) تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن همراه

ج) تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما، انیمیشن، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و ...

د) ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی دیگر

ه) تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای

و) راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۰۲۴۰۵۳۵)

ز) طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و ...

ح) همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ...

ط) برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه

ی) برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضور و مجازی) در طول سال

دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان

تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت: ۲۳۷۳ شناسه ملی: ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی:

www.eslamshop.com

تلفن ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳-۲۳۱۱ (۰۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور

کاربران ۲۳۳۳۰۴۵ (۰۳۱۱)

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایند انشاءالله.

شماره حساب ۶۲۱۰۶۰۹۵۳، شماره کارت: ۶۲۷۳-۳۰۴۵-۵۳۳۱-۱۹۷۳ و شماره حساب شبا: IR۹۰-۰۱۸۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰

۵۳-۰۶۰۹-۰۶۲۱ به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان - خیابان مسجد سید

ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام: - هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنت غیبت ما، او را از ما جدا کرده است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می فرماید: «ای بنده بزرگوار شریک کننده برادرش! من در کرم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است، هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».

التفسیر المنسوب إلى الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست تر می داری: مردی اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می رَهانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از پیروان ما را دارد، آیا تو دریچه ای [از علم] را بر او می گشایی که آن بینوا، خود را بدمان، نگاه می دارد و با حجت های خدای متعال، خصم خویش را ساکت می سازد و او را می شکنند؟».

[سپس] فرمود: «حتماً رهاندن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی گمان، خدای متعال می فرماید: «و هر که او را زنده کند،

گویی همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده

کرده است، پیش از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».

مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند آزاد کردن بنده دارد».



مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW



برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

